

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK DİN MUSİKİSİ BİLİM DALI

DANİMARKA'DAKİ TÜRKİYELİ İNSAN VARLIĞININ MÜZİK BİRİKİMİ ve
BUNUN KUŞAKLAR ARASI ETKİLEŞİM BOYUTU

Yüksek Lisans Tezi

Yaşar Kasım Aslanboğa

ANKARA-2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK DİN MÜSİKİSİ BİLİM DALI

DANİMARKA'DAKİ TÜRKİYELİ İNSAN VARLIĞININ MÜZİK BİRİKİMİ ve
BUNUN KUŞAKLAR ARASI ETKİLEŞİM BOYUTU

Yüksek Lisans Tezi

Yaşar Kasım Aslanboğa

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Fatih Koca

ANKARA-2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK DİN MUSİKİSİ BİLİM DALI

DANİMARKA'DAKİ TÜRKİYELİ İNSAN VARLIĞININ MÜZİK BİRİKİMİ ve
BUNUN KUŞAKLAR ARASI ETKİLEŞİM BOYUTU

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fatih KOCA

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı:

1. Prof. Dr. Fatih KOCA
2. Doç. Dr. Ayşe ERSAY YÜKSEL
3. Dr. Öğr. Üyesi Muhammet SEVİNÇ

Tez Savunma Tarihi: 30.04.2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Prof. Dr. Fatih Koca danışmanlığında hazırladığım “Danimarka’daki Türkiyeli İnsan Varlığının Dini Musiki Birikimi ve Bunun Kuşaklar Arası Etkileşim Boyutu (Ankara - 2024)” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bana ait olmayan bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, tez sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 06.06.2024

Yaşar Kasım ASLANBOĞA

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	iii
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	iv
GRAFİK LİSTESİ.....	v
ÖN SÖZ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
GİRİŞ	2
1.1. Araştırmanın Konusu	2
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.3. Araştırmanın Yöntemi	3
1.4. Araştırma Evren ve Sınırlılıkları	4
1.5. Araştırma Grubu.....	5
İKİNCİ BÖLÜM	8
2. GÖÇ VE MÜZİK	8
2.1. Göç ve Dini Musiki	14
2.2. Türkiye’den Danimarka’ya Göçün Tarihçesi.....	21
2.3. Dini Hayat Bağlamında Türkiye’den Danimarka’ya Göç.....	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	30
3.DANİMARKA’DA DİNİ MUSİKÎ	30
3.1. Danimarka’da Dini Musiki	30
3.2. Danimarka’daki Türkiyeli Dini Grupların Musiki Açısından İncelenmesi	31
3.2.1. Danimarka Türk Diyanet Vakfına Bağlı Camiler	31
3.2.2. Milli Görüş Cemiyeti	37
3.2.3. Kâdiri Cemaati Dergâhı.....	46
3.2.4. Menzil Cemaati Dergâhı	55
3.2.5. Alevi-Bektaşî Cemevleri.....	63
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	67
4. ALAN ARAŞTIRMASINDA TESPİT EDİLEN BULGULARIN	
YORUMLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	67
4.1. Genel Müzik Bulguları.....	67
4.1.1. Göçten Önce Dinlenen Müzik Türleri	67
4.1.2. Göçten Sonra Dinlenen Müzik Türleri.....	68

4.1.3. Göç Öncesi ve Sonrasında Dinlenen Müzik Türlerindeki Değişim	69
4.1.4. Müziğe Olan İlgisi Düzeyleri	70
4.1.5. Danimarka'daki Yaşam Kültürünün Müzik Türü Seçimlerine Etkisi	72
4.1.6. Genel Müzik Bilgisi Düzeyleri	73
4.2. İslam ve Müzik İlişkisine Dair Bulgular	75
4.2.1. Dini Değerlerin Müzik Tercihlerine Etkisi	75
4.2.2. Müziğin İslam'daki Yeri Hakkında Düşünceler	76
4.3. Dini Musikiye Dair Bulgular	77
4.3.1. Dini Musikiye Dair Bilgi Düzeyleri	77
4.3.2. Dini İçerikli Müzik Türleri Tercihleri	79
4.3.3. D.T.D.V.' na Bağlı Camilerde Dini Musiki Faaliyetlerine Dair Bulgular	80
4.3.4. Danimarka'daki Diğer Müslüman Topluluklarla Dini Musiki İlişkisi	83
4.4. Problemler	85
4.4.1. Göç Sebebiyle Ortaya Çıkan Problemler	85
4.4.2. Göçmen Kaynaklı Ortaya Çıkan Problemler	86
4.4.3. Sosyal Çevreden Kaynaklanan Problemler	86
4.4.4. Türklere Ait Vakıf ve Resmi Eğitim Temsilciliklerinden Kaynaklanan Problemler	88
SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	90
KAYNAKÇA	93
EK-1: İLK NESİL SORULAR	96
EK-2: AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU	113
EK-3: ETİK KURUL RAPORU	116
ÖZET	119
ABSTRACT	120

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.r.	: Adı geçen röportaj
DABF	: Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
D.T.D.V.	: Danimarka Türk Diyanet Vakfı
D.I.T.	: Danimarka İslam Toplumu (Dansk Islamisk Trossamfund)
D.M.G.T.	: Danimarka Milli Görüş Teşkilatı
THM	: Türk Halk Müziği
TTM	: Türk Tasavvuf Müziği
TSM	: Türk Sanat Müziği
TDM	: Türk Din Musikisi
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Yay.	: Yayınları
Hz.	: Hazreti
C.	: Cilt
S.	: Sayı
s.	: Sayfa

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Hafız Metin Demirtaş ve Ishøj Kız İlahi Grubu.....	33
Fotoğraf 2: Ishøj Cami İlk Nesil İlahi Grubu ve Din Görevlisi Hasan Eke.....	33
Fotoğraf 3: D.T.D.V. Din Görevlileri’nden oluşan Tasavvuf Musikisi Korosu, 2020 yılında düzenlenen Mevlid-i Nebi programını icra ederken.....	34
Fotoğraf 4: Fatih Koca’nın 22.10.2021 tarihinde Odense şehrinde düzenlenen Mevlid-i Nebi konserinden.....	35
Fotoğraf 5: 2008 yılında İsmail Coşar, Fatih Koca ve Hüseyin İpek’in katıldığı Kutlu Doğum programından.....	35
Fotoğraf 6: Danimarka’daki Kadirilerin haftalık zikir toplantılarında gerçekleştirdikleri ilahi dinletisinden.....	48
Fotoğraf 7: Danimarka Menzil Cemaati gençlerden oluşan ilahi grubu.....	58
Fotoğraf 8: Danimarka Menzil Cemaati ikinci nesil ilahi grubu.....	59
Fotoğraf 9: Çocuklar için hazırlanan Danca kitaptan bir Semah görseli.....	65
Fotoğraf 10: Çocuklar için hazırlanan Danca boyama kitabından “muhabbet” tanıtım görseli.....	66
Fotoğraf 11: Danimarka’daki farklı uyruklu Müslüman gençlerin düzenledikleri Mevlit programından.....	84

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Göçten Önce Dinlenen Müzik Türleri.....	67
Grafik 2: Göçten Sonra Dinlenen Müzik Türleri.....	68
Grafik 3: Göç Öncesi ve Sonrasında Dinlenen Müzik Türlerindeki Değişim.....	69
Grafik 4: Müziğe Olan İlgi Düzeyleri.....	70
Grafik 5: Bütün Nesillerin Müziğe İlgi Düzeyleri.....	71
Grafik 6: Çocuğu veya Torunu Müzikle Uğraşanların Oranı.....	71
Grafik 7: Danimarka'daki Yaşam Kültürünün Müzik Türü Seçimlerine Etkisi.....	72
Grafik 8: Genel Müzik Bilgisi Düzeyleri.....	73
Grafik 9: Bütün Nesillerin Türk Müzik Makamlarının İsimlerini Bilme Oranları.....	74
Grafik 10: Dini Değerlerin Müzik Tercihlerine Etkisi.....	75
Grafik 11: Müziğin İslam'daki Yeri Hakkında Düşünceler.....	76
Grafik 12: Dini Musikiye Dair Bilgi Düzeyleri.....	77
Grafik 13: Dini İçerikli Müzik Türleri Tercihleri.....	79
Grafik 14: D.T.D.V.' na Bağlı Camilerde Dini Musiki Faaliyetlerine Dair Bulgular.....	80
Grafik 15: Danimarka'daki Camilerde Dini Musiki Eğitim Faaliyetleri.....	81
Grafik 16: Danimarka'daki Diğer Müslüman Topluluklarla Dini Musiki İlişkisi.....	83

ÖN SÖZ

Avrupa genelinde ikinci dünya savaşının yol açtığı yıkımı ortadan kaldırmak ve sanayi kalkınmasını hızlandırmak için 1950'li yıllarda ortaya çıkan insana dayalı iş gücü ihtiyacı 1960'lı yılların başında Danimarka'da da ortaya çıktı. Bu ihtiyacı karşılamak için işçi nüfusun fazla olduğu Türkiye'den iki ülke arasında yapılan anlaşmalarla işçi göçü başladı. Bu göçün sosyolojik sonuçları olduğu gibi kültürel sonuçları da kaçınılmazdı. Evini, ailesini, yakınlarını, sevdiklerini geride bırakan insanlar sosyolojik ve psikolojik açıdan zorlu bir sürece girdiler. Bu zorlu süreçle baş etmenin en önemli araçlardan bir tanesi de heybelerinde Anadolu'dan getirdikleri kültürel birikimleriydi. Bu kimi zaman sevdiklerine ait somut bir obje, kimi zaman da gurbet elde çalışırken mola zamanlarında mırıldandıkları bir türkü veya ilahiydi. Bu çalışmada 1960'lı yıllardan itibaren Danimarka'ya işçi olarak gelen belli bir süre müzik gibi kültür objelerinden ayrı kalan sonraki yıllarda bu objeleri bir şekilde tedarik eden insanların Danimarka'daki müzikle olan irtibatlarını inceleyeceğiz. Danimarka'daki Türkiyeli insan varlığının göçten sonra geçirdikleri zorlu müziksel süreçler, bu zorlu süreçten sonra çocuklarına ve nihayet torunlarının çocuklarına kadar bu kültürel mirası ne kadar aktarabildiklerini verilerle açıklanacaktır.

Bu süreçte beni teşvik eden, bilgisine başvurduğum ve istifade ettiğim Dr. İrfan Yiğit'e, müzik danışmanım ve ağabeyim Hasan Çatlıoğlu'na, yazarlık ve editörlük tecrübesi ile yol gösteren kıymetli hocam Danimarka Din Hizmetli Müşaviri Prof. Dr. Eyüp Baş'a, her şeyden önce insanlık değerlerine ve sanatına gıpta ettiğim, danışmanlığında yüksek lisans yapmaktan onur duyduğum kıymetli hocam Prof. Dr. Fatih Koca'ya, hayatımın her anında desteğini hissettiren sevgili eşime, çocuklarıma, beni bugünlere getiren kıymetli anneme ve babama teşekkür ederim.

Yaşar Kasım Aslanboğa, 2024

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Göç öncesi ve sonrasındaki yaşanan müziksel süreçler ve göç edilen ülkelerde müzik kültürünün nesillere aktarımı incelenmesi gereken bir konudur. Göçmenlere ait dini veya la dini müzik kültürünü araştırmak bu alandaki çalışmalara da katkı sağlayacaktır. Ayrıca farklı bir ülkeye göç eden insanların göç ettikleri ülkede müzik ile olan irtibatlarını araştırmak müziğin göçü adına önemli sonuçlar verecektir.

1960'lı yıllardan itibaren Danimarka'ya başlayan işçi göçüyle Anadolu'dan gelen insanların müzik birikimleri ve bu birikimin zaman içerisindeki dönüşümü dikkatimizi çekmiştir. Bu çalışmamızda Türkiye'den Danimarka'ya göç eden insan varlığımızın müzik, özelde ise dini müzik birikimleri konu edilmiştir. Gündelik hayatta dinledikleri müzikten, dini gün ve gecelerde, mevlitlerde, bayramlarda, sünnet merasimlerinde, aidiyet hissettikleri dini gruplardaki ayin merasimlerinde söyledikleri ilahilere kadar dini müzik birikimlerini tespit etmeye çalıştık. Ayrıca gurbete geldikleri ilk gün ile şu anda büyüme çağında olan torunlarının çocukları ile müzik tercihleri bağlamında aralarındaki farklılıkları ortaya koymaya çalıştık. Konumuzun alanımıza katkı sağlamasını umuyorum.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Tüm canlı türlerinde psikolojik ve fizyolojik etkisinin bilimsel araştırmalara konu olan müziğin, duygusal bir varlık olan insan üzerindeki tesiri eski çağlardan beri deneyimlerle bilinerek çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılmış ve günümüzde de yine bilimsel araştırmalarla kanıtlanmıştır. Dini müzik; insanların dini inanışına, yaşayışlarına, gelenek ve göreneklerinin şekillenmesine önemli ölçüde etki etmiş, akademik çalışmalara

konu olmuştur. Önemli bir toplumsal olgu olan göç ile müzik ilişkisini inceleyen çalışmalar olsa da Türkiye’ de insanlar arasında yaygın olan dini müzik özelinde araştırmalar görememekteyiz.

Türkiye sınırları dışında yaşayan insan varlığına dair bütün araştırmalar değerlidir ve önemlidir. Onların yaşamış oldukları kültürel problemler gerek yaşadıkları ülkelerin bu problemlere çözüm bulması açısından gerek Türkiye’deki yetkili devlet kurumlarının gurbetçilerle aralarındaki kültürel bağlara çözüm bulması açısından göz ardı edilmemesi gereken konulardandır. Çünkü yurt dışındaki insanlarımızla manevi bağlarımızı kültürel kimliklerini korudukları sürece sürdürebiliriz. Bu araştırmada amaç; göçmen gruplarda müzik, özelde ise dini musiki tespiti yapmak ve göçten etkilenen insanların günlük yaşantılarına, dini inanışlarına olan etkisini araştırmaktır. Tezimizde özellikle kültürel ve manevi değerlerimizden olan dini musiki alanında Danimarka’da karşılaştığımız eksiklikleri tespit etmeye çalıştık. Ülkemizden çok uzakta olan bu İskandinavya ülkesinde yaşayan insanlarımızın bize ait değerlerimizden kopmaması için çözüm önerileri sunmaya çalıştık. Araştırma bulguları neticesinde ortaya çıkan problemler ve çözüm önerileri açısından ve bu alanda yapılacak ilk çalışma olmasından dolayı tezimiz büyük öneme sahiptir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

İnsanların hayata bakış açılarını öğrenmek veya herhangi bir konu hakkındaki fikirlerini öğrenmenin en kolay yolu onlarla konuşmaktır. İnsanlar birbirleri ile konuşarak, soru sorarak ve bu sorulara cevaplar vererek iletişim kurarlar. Bu yöntemler kullanılarak karşımızdaki kişinin duygu, düşünce, değer, inanç konularında bilgi sahibi oluruz. Görüşme yöntemi, araştırılan konu ile ilgili soru-cevap şeklinde bilgi edinilen nitel araştırma yöntemlerinden birisidir. Görüşmeye katılanların tecrübelerini ve bu tecrübelerini anlamlandırma biçimleri görüşme yönteminin temel amaçlarındandır. Bu

nedenle insanların hayat boyu edindikleri tecrübeler bu yöntemde büyük önem taşır. Soruların dikkatlice hazırlanması, katılımcı bulma süreci, diyalogların metne aktarılması ve elde edilen verilerin çözümlenmesi ile görüşme yöntemi zorlu bir süreçtir. Görüşme yönteminin diğer adı mülakat yöntemi olarak da bilinmektedir.

Bir ülkenin genelini ilgilendiren araştırmamızda farklı yöntemler kullanılmıştır. Danimarka'da dini musikimize ait birikim hakkında bilgi sahibi olmak için tüm Danimarka genelinde Türkiyeli insan varlığına ulaşmak gerekmektedir. Bunun için çalışmamızda görüşme (mülakat), gözlem ve bu yöntemlerden elde edilecek analiz bilgilerine yer verilecektir.

Yurtdışında bilimsel araştırma yaparken görüşme yöntemi kullanmak oldukça güçtür. Katılımcılara soru sorulduğunda, büyükelçilik görevlisi olan din görevlileri istihbarat görevlisi zannedilmekte ve katılımcılar görüşme yapmaktan çekinmektedirler. Bu yüzden bilgi edinmek için sohbet şeklinde geçecektir. Sorular sorulurken konuşmanın şekline göre soruların yer değiştirdiği yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemi seçilmiştir.

Danimarka'daki dini grupların dini musiki gelenekleri araştırılırken gözlem ve görüşme (mülakat) yöntemi kullanılmış, dini grup temsilcileri ile sohbet şeklinde bilgiler derlenmiştir.

1.4. Araştırma Evren ve Sınırlılıkları

Göç hareketleri her ne kadar geniş coğrafyalarda genel anlamlar ifade etse de inceleme alanını belirlemek, göç ve göçe dair konularda daha güvenilir sonuçlar verecektir. Avrupa'ya 1960'lı yıllarda başlayan işçi göçleri tarih açısından konumuza çektiğimiz ilk sınırdır. İşçi göçlerinin Avrupa ülkelerine yayılması göç ile ilgili herhangi bir konunun araştırılmasını imkânsız hale getirilecektir. Bu yüzden araştırmamızı hem bir Avrupa hem de bir İskandinavya ülkesi olan Danimarka ile sınırlandıracağız. Ayrıca 2023 yılı itibari ile Danimarka'daki sayısı 66.517 olan Türkiyeli göçmen sayısı ile irtibata

geçmek mümkün olmadığından Danimarka geneline yayılan Türkiyeli insan grubunun yoğun olarak yaşadığı Danimarka Türk Diyanet Vakfı'na bağlı camilerde bu araştırmayı yapmak daha makul olacaktır. Konumuz “Danimarka'daki Türkiyeli İnsan Varlığının Dini Musiki Birikimi ve Bunun Kuşaklara Etkileşim Boyutu” olduğu için Danimarka'daki dini gruplar da konumuz açısından araştırılması gereken olmazsa olmaz örneklem grubudur. Zaten D.T.D.V.'na bağlı camilere üye olmayan veya dini gruplara mensubiyeti olmadığı halde dini musiki ile bağı bulunan Türkiyeli insan yok denebilir. Bu yüzden çalışmamız, Danimarka genelindeki dini musiki ile bağı bulunan bütün insanları kapsadığından sağlıklı sonuçlar vereceğini düşünüyoruz.

1.5. Araştırma Grubu

Nitel araştırmalarda, araştırma alanı ve örneklem grubu seçimi oldukça önemlidir. Araştırma yapılacak konuda genel bir çıkarımda bulunmak için hedef konuyu kapsayıcı bir alan ve hedef kitle ile sağlıklı sonuçlar elde edilebilir.

Araştırma Yerlerinin Seçimi

Bir konuda araştırma yaparken sağlıklı sonuçlar elde etmek için konuyu ilgilendiren örneklem grubunun yaşadığı yerlerin tamamını seçmek gerekir. Örneğin; önceki bölümlerin bazı yerlerinde değindiğimiz ve ileride analizlerle değineceğimiz Türkiyeli göçmenlerin müzik birikimi, genel bir konuyu ve Türkiyeli bütün göçmenleri kapsadığı için Danimarka'daki Türklerin yaşadığı bütün yerleşim yerlerine gidip mülakat yapmak gerekir. Fakat amacımız Danimarka'daki dini musiki birikimini tespit etmek olduğu için doğal olarak dini gruplar, dini kuruluşlar ve dini vakıflar yer seçimindeki önceliğimiz olacaktır. Bu sebeple Danimarka'nın üç adasında bulunan D.T.D.V.'na ait 30 cami, Milli Görüş Cemiyetine ait cami ve okullar, Kadiriler'e, Menzil grubuna ait dergâhlar ve Alevi cemevleri araştırma yaptığımız alanlar olmuştur.

Araştırma Katılımcılarının Seçimi

Göçten etkilenen insanların musiki ve dini musiki birikimlerini incelemek için göçün başladığı dönemler hakkında hatta göçten önceki birikim hakkında da bilgi sahibi olunması gerekir. Bu açıdan göçten etkilenen ilk nesil katılımcı seçiminde ana unsuru oluşturmaktadır. Sayıları gün geçtikçe azalan bu nesilden sadece müzik alanında değil sosyolojik, psikolojik gibi birçok alanda araştırmalara konu edilmesi gerekir. Bu birikimin kuşaklara aktarılması boyutunda ikinci, üçüncü ve son nesil olan dördüncü nesil olarak gruplandırmamız musikin ve dini musikin Danimarka özelinde Avrupa'daki geleceği hakkında önemli sonuçlar verecektir. D.T.D.V.' na bağlı her 30 camiden seçtiğimiz dört nesil toplamda 120 kişiye ulaşmaktadır. Bunun haricinde dini ve inanç grupların musiki ayinlerini tespit etmek için dergâh, cemevi veya vakıf merkezlerinde yetkili kişilerle yapmış olduğumuz röportajlar bu sayıya dâhil edilmemiştir.

Verilerin Derlenmesi ve Analizi

Araştırmanın veri analizi kısmında, ilk olarak literatür taramalarından ve teorik birikimden elde edilen veriler üzerinde odaklanılmıştır. Bu veriler, kavramsal analizlerde kullanılmak üzere özenle seçilmiş kaynaklardan elde edilmiş ve araştırmanın temel dayanak noktalarını oluşturulmuştur.

Anketlerle toplanan verilerin değerlendirilmesi sürecinde, çapraz tablo, tanımlayıcı istatistikler ve görselleştirmeler kritik rol oynamıştır. Excel ve SPSS programları, bu verilerin derinlemesine analizi için kullanılmış özellikle, her sorunun çapraz tablo analizi yapılarak değişkenler arasındaki ilişkiler daha net bir şekilde anlatılmıştır. Bu analizdeki temel amaç, değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini göstermek ve bu ilişkileri anlamak için bir temel sağlamaktır.

Çapraz tabloların oluşturulmasıyla birlikte, değişkenlerin yüzdesel oranlarına odaklanılmıştır. Bu oranlar, her kategorinin toplam içindeki payını göstererek,

değişkenler arasındaki bağlantıları vurgulamıştır. Bu aşamada, çapraz tabloları anlamak ve yorumlamak temel bulgularını ortaya çıkarmada kilit bir adım olmuştur.

Verilerin daha geniş bir perspektiften değerlendirilmesi için Excel programı kullanılarak tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Ortalama, standart sapma, basıklık ve çarpıklık gibi istatistikler, veri setinin dağılımını ve merkezi eğilimini anlamamıza yardımcı olmuştur.

SPSS programıyla, nesil gruplarına genel bir bakış açısı elde edip, birinci nesil, ikinci nesil, üçüncü nesil ve dördüncü nesil arasındaki yüzdesel etkileşimleri inceleyerek, farklı nesil gruplarının araştırma sonuçlarına olan katkısını değerlendirdik.

Sonuç olarak, bu kapsamlı veri analizi süreci, araştırmanın temel bulgularını ortaya çıkarmamıza ve elde edilen verileri anlamlı bir bağlamda değerlendirmemize olanak tanımıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÖÇ VE MÜZİK

Göç, literatürde çok sayıda tanımı yapılan ve her araştırmacı tarafından farklı yaklaşım biçimi ortaya konarak tanımlanan kavramlardan bir tanesidir. Sözlüklerde geçen açıklamasıyla göç; maddi, sosyolojik ve politik nedenlerle bireylerin veya kitlelerin ülke içi veya ülke dışına taşınma, yaşam yerlerini değiştirme işi olarak veya belli bir süresi, şekli ve nedeni olmaksızın insan gruplarının bir yerden başka bir yere olan kitlesel hareketleri olarak ifade edilir.¹ Geniş manada ise; insan gruplarının çeşitli tetikleyici sebeplerle; savaş, kıtlık, siyasi nedenler, kan davaları gibi veya bunlar dışındaki keyfi sebeplerle, örneğin; yaşam standartlarını daha iyi hale getirmek, daha iyi koşullarda yaşamına devam etmek amacıyla insan gruplarının kendi ülkeleri içinde veya başka ülkelere olan yer değişikliği olarak açıklanır.²

İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'den beri insanoğlu çeşitli sebeplerle göçe maruz kalmıştır. Hz. Âdem'in cennetten çıkarıldıktan sonra yeryüzünde bir yere indirildiği ve oradan Mekke'ye kadar göç yolculuğu kaynaklarda geçmektedir. Hz. Âdem'in çocuklarından Kabil, kardeşi Habil'i öldürdükten sonra kendisine evlenmesi yasak olan kız kardeşiyle birlikte Yemen taraflarına göç ettiği ve orada yeni bir hayat kurduğunu tarih kaynaklarında görmekteyiz. Yine tarih boyunca birçok peygamber kavmi tarafından kabul görmeyince ilahi emir gereği kendine inananlarla birlikte başka bölgelere göç etmişlerdir.³

Göç, isteyerek veya istemeyerek insanların yaşadıkları ortamdan ayrılarak farklı insan gruplarıyla ve o insan gruplarına ait kültürleriyle yaşamak mecburiyetinde oldukları

¹ İsmail Parlatır vd., *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara 1998, s. 863.

² Celaleddin Çelik, *Din Sosyolojisi: El Kitabı*, ed. Niyazi Akyüz - İhsan Çapcıoğlu, Grafiker Yay., Ankara 2012, s. 297.

³ M.Asım Köksal, *Peygamaberler Tarihi*, T.D.V. Yayınları, Ankara 2021, s.37.

bir olgudur. İnsanoğlu kendisinin seçme şansının olmadığı bir ortamda dünyaya gelir. Yaşadığı ortam insanoğlunun kültürel kimlik oluşumunda önemli rol oynar. Beraber yaşadıkları çevrede veya aynı grubun, cemaatin üyesi olan insanlar birlikte yaşarken kültürel farklılık duygusuna kapılmazken farklı bir kültüre sahip olan toplulukla karşılaştıklarında kendilerini yalnız ve yabancı olarak hissetmelerine sebep olmaktadır.⁴ Bu duygulardan kurtulmanın yolu ise aynı veya benzer kültürel kimliklere sahip insanlarla aynı ortamı paylaşmaktan geçer. Bu kimi zaman bir cami, lokal, dernek veya kimi zaman da bir kahvehane olabilir. Farklı etnik unsurlara sahip, yüzeysel kültür farklılıkları olan insanlar için “Anadolu’dan göç etmiş olmak” aynı mekânda toplanmak için geçerli bir sebeptir.⁵

Göç, sosyolojik bir olgu itibariyle de insana ait yaşam alanında birçok etkiye sahiptir. Salt bir kavram olarak sadece insan gruplarının yer değişikliği olarak ifade edilse de sosyal bir varlık olan insana ait kültürel unsurlar da göçe tabi olmuştur. Doğup büyüdüleri coğrafyalarda kendilerinin veya ailelerinin geçimini temin etme konusunda zorluk yaşayan insanlar, kültürel birikimlerini yanlarına alarak dilini, dinini, kültürünü hiç bilmedikleri yeni bir coğrafyaya sevdiklerini geride bırakarak göç etmek zorunda kalmışlardır. Göç edilen ülkelerde ilk zamanlarda hayatta kalmak için barınma, yiyecek ve geçimini sağlama ihtiyaçlarını gideren insanlar belirli bir rahata kavuştuktan sonra ihtiyaç duyduğu ve eksikliğini hissettiği ilk unsur kültürel öğeler olmuştur.

Müziğin tanımına ve ortaya çıkışına dair birçok soru sorulmuş ancak kesin bir yanıt alınamamıştır. Müziğe dair cevap arayan sorular sadece bunlarla sınırlı değildir. İnsanoğlunun müziğin etkisinde kalışının nedenleri de tam olarak tespit edilememiştir. Müzik tarihçileri, sosyologları, felsefecileri tarafından farklı yorumlarla ele alınan bu

⁴ Fatih Coşkun, *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu*, ed. Ali Duymaz, Motif Vakfı Yay., İstanbul 2012, s.225.

⁵ Ayhan Erol, *Popüler Müziği Anlamak, (Kültürel Kimlik Bağlamında Popüler Müzikte Anlam)*, Bağlam Yay., İstanbul 2017.

konular müziğin içsel, dışsal veya özerk anlamlar ihtiva ettiği yönünde iddialar içermektedir.⁶ Müziğin anlamına yönelik yetersiz araştırmaların nedeni, bu alanda yapılan araştırmaların müziğin anlamına yönelik değil hazzını konu ala eserler olmasıdır. Fakat şu bilinmelidir ki müziğin manasına yönelik araştırmaların yapılması müziğe duyulan hazzı azaltmayacak aksine artıracaktır.⁷

İnsan doğduğu andan itibaren müzikten etkilenmeye başlar. Sosyal bir varlık olarak insan; ana vatanında doğduğu günden itibaren kulağını çevresindeki kendi diline, dinine ve kültürüne ait müziklerle doldurur. Örneğin; en doğal halk müziği ve sanat müziği birikimi, icat olduğu günden beri radyo, televizyon, düğünler, halk evleri, köy odalarında elde edilir. Cami musikisine ait Kur'an, ezan, mevlit, ilahi, kaside, naat, salat-i ümmiye, mersiye gibi türlerin okuma usulü ise küçük yaşlardan itibaren cami kültürü ile büyüyen bireylerin hafızalarında ve kulaklarında yer etmeye başlar. Musikiye yeteneği ve ilgisi olmayan kişilerin bile en azından Buhûrîzâde Mustafa İtrî'nin bestelemiş olduğu ve ramazan aylarında teravih namazlarında asırlardır okuna gelen segâh tekbir ve Salât-i Ümmiye'yi terennüm ettikleri görülmektedir.

Müzik, bir halkın tarihini, değerlerini ve kimliğini kapsayan güçlü bir kültürel hafıza taşıyıcısıdır. Anadolu'da çocukların uykuya dalmasında annelerinin veya büyükannelelerinin söyledikleri, yöreden yöreye farklılık gösteren ninniler, ilahiler eşlik eder ve bu şekilde nesilden nesile aktarılır. Veya enstrüman çalınan bir evde büyüyen birey küçük yaşlardan itibaren o yöre müziğinin kendine has tedrisatından geçerek enstrüman çalmaya başlar. Örneğin; Abdal kültüründe büyüyen bir çocuk bağlama icra edilen bir evde, öncelikle düğün meydanında köçeklik yaparak müzik yolculuğuna başlar. Daha sonra davul veya tahta kaşıkla ritim tutmayı öğrenir. Bu kademeli eğitim sonunda

⁶ Önal Sayın - Göknur Bostancı Ege, *Müziğin Toplumsal ve Göstergibilimsel Temelleri*, Ege Eğitim Dergisi S. 2, 2013, s. 110.

⁷ Sidney Finkelstein, *Müzik Neyi Anlatır*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1986, s.14.

ise bağlama icrasına geçecektir. Böylelikle kendi müzik kültürüne ait bir değil bütün unsurlara sahip olacaktır.

Farklı iki kavram olarak görünse de göç ve müzik birbirleriyle derin bir bağa sahiptir. Çünkü göç kavramının temel aktörü insanın olduğu yerde müzik gibi kültürel unsurlardan soyutlanmak çok zordur. Bir şekilde insan hayatının bir anında kendine yer bulmaktadır. Kısa ifade ile çeşitli sebeplerle kendi yaşadığı ülkeden başka ülkeye veya bölgeye göç eden insan veya insanlar⁸ anlamına gelen göçmenlerin göç sürecinde ve sonrasında yaşadıkları sosyolojik ve psikolojik zorluklar göz önüne alındığında müzik, göçmenlerin büyük çoğunluğunun etkileşimde bulunduğu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsan kendine has kodları, karakteri olan bir varlıktır. Müzik ise çevresel etmenlerden ortaya çıkan bir anlatı unsuru olmasının yanında bireysel kodların oluşmasında, davranış gelişiminde ve insan ilişkilerinin norm olarak şekillenmesinde önemli rol oynar.⁹ Kültürel kimlik oluşumunda ve kendini ifade aracı olarak kullanılan en önemli kültürel unsurların başında gelmektedir. İnsanlar kendi kimlik kodlarına en yakın, kendi karakterlerini iyi şekilde tanımlayan veya dünya görüşlerine en uygun olan müzik türlerini ve içeriklerini dinlemeyi tercih ederler. Çünkü insanoğlunun duygularını, düşüncelerini, isteklerini, hayallerini kısa ve veciz ifadelerle anlatan yegâne araç müziktir. Kendini konuşarak ifade edemeyen, yalnızlık duygusuna kapılmış, içine kapanık, utangaç insanları tanıma ve anlama aracı olarak müzik önemli bir fonksiyon icra eder. Bu bakımdan müzik, göç ve göçmenleri anlamada kullanılacak en önemli kavramlardandır.

⁸ Bülent Çiçekli, *Göç Terimleri Sözlüğü*, (ed.), Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, Cenevre 2009.

⁹ John E. Kaemmer, *Music in Human Life (Anthropological Perspectives on Music)*, U.S.A.: University of Texas Press. Austin 1993, s.147.

İnsanlar doğup büyüdüğü ülkeden farklı ülke veya bölgelere göç ederken genellikle müzik geleneklerini de yanlarında taşırlar. Müzik, kültürel kimliklerini korumanın ve kendilerinden sonraki nesillere bu mirası aktarmanın güçlü bir yolu olarak öne çıkmaktadır. Doğup büyüdüğü ülkeye ait kültürel birikimden yoksun olan insan göç ettiği ülkeye ait kültürel objeleri birer birer hayatına yerleştirerek kendisinden sonra gelen nesillerin kökleri ile bir bağ kurmasına engel olur. Yöresel müziğini, dini müziğini, danslarını sürekli icra eden göçmen grupları ise kültürel kökleriyle bağlantı kurarak yaşadığı kültür boşluğunu en aza indirir. Bu yüzden müzik kültürel kimliği koruma konusunda çok önemli bir fonksiyona sahiptir. Örneğin savaş nedeniyle İstanbul'a göç eden Irak-Keldani topluluğundan bazı kimseler haftalık kilise ayinlerinde bir araya gelen ilahi korolarına gerek ses gerek enstrüman ile katılmanın kendilerine İstanbul'a alışma sürecinde psikolojik fayda sağladığını belirtmişlerdir.¹⁰

Göç ile birlikte taşınan müzik kültürü, kimlik inşası ve tespiti açısından araştırılması gereken bir konudur. Göçün insan üzerindeki etkilerini ve değişimini incelemek isteyenlere önemli bilgiler verebilir. Ayrıca yeni kültürlerin etkisinde kalarak müziğin içeriğinde veya türünde değişimler varsa müzik literatürüne yeni terimler kazandırması açısından önemlidir.

Bir ülkede farklı etnik unsurdan oluşan ve göç sebebiyle bir arada yaşayan insanların kültürel etkileşimde bulunmaları doğal bir durumdur. Kültürel etkileşim sonucunda yeni ve benzersiz türlerin ortaya çıkması da kültürel değişimin bir göstergesidir. Kültürel değişim; yemek, müzik, sanat gibi alanlarda kendini sıkça gösterir. Örneğin; Afro-Amerikalı denilen Güney Afrika kökenli insanlar Amerika'ya göç sebebiyle veya köle olarak getirildiler. Amerika'nın güney kırsallarında çok ağır şartlarda çalışmak zorunda bırakılan ve kötü muameleye maruz kalan Afro-Amerikalılar zaman

¹⁰ Evrim Hikmet Ögüt, *Müzik Göçmenin Ne İşine Yarar?*, Birikim Dergisi, S. 320 , s.72-77.

geçtikçe kuzeye, şehir merkezlerine doğru göç etmeye başladılar. Günlük hayatlarındaki ve çalışma şartlarındaki zorlukları, toplumsal hayatı, öfke, nefret ve diriliği dile getirmek için mırıldandıkları şarkılardan Caz ve Blues müzik türünün ortaya çıktığı bilinmektedir. Özellikle caz müziği sadece Afrika'dan değil Avrupa kökenli ilahi ezgilerine, İspanyol dans ve şarkıları, Fransa halk şarkılarına kadar birçok eski kültüre kadar izi sürülebilir.¹¹

Göçmenlerin büyük bölümü; diline, dinine, kültürüne tamamen yabancı olduğu yeni toplumla ilk karşılaştıkları zamanlarda göçün vermiş olduğu zorluklardan dolayı dini ve kültürel etkinliklerini gerçekleştirememişlerdir. Bunda kültürel şok, maddi geçim kaygısı, çekimserlik, utangaçlık, kendi kültürünü küçük görme gibi sebepler yatmaktadır. Danimarka Ishoj kütüphanesinde konumuzla ilgili olması sebebiyle faydalandığımız “Musik Omkring Os” (Müzik Etrafımızda) isimli kitapta Danimarka'ya göç ile gelen insanların bir Danimarkalı gözünden müzik tecrübeleri şu şekilde bahsedilmektedir:

Göçmenlerin müziği, göçmenlerin büfesinden alışveriş yapan veya ulaşım için göçmenlerin taksisini kullanan Danimarkalıların zaman zaman duydukları müziktir. Göçmen müziği hakkında değerlendirme yapabilmek için bu müziğin Danimarkalılar tarafından duyulması da önemlidir. Fakat göçmenler “göçmen müziği” diye bir tanım kullanmaktan çekinirler. Sadece kültürel paylaşımda bulundukları çevreleriyle birlikte kültürlerine ait müziklerini dinledikleri için “göçmen müziği” Danimarkalıları ile göçmenler arasında kültürel bir köprü kuramamaktadır. Dinlenen müzik çoğunlukla geldikleri ülkelerin halk müziğidir ve duygusal tonlar içerir. Göçmenler müziklerini Danimarkalılara göre seçmezler ve onların bulunduğu ortamda kendi kültürlerine ait müzikleri dinlemezler. Örneğin göçmen birinin kullandığı taksiye bir Danimarkalı bindiği

¹¹ Sidney Finkelstein, *Bir Halkın Müziği: Caz*, Bilim ve Gelecek Kitaplığı, İstanbul 2009, s.29.

zaman ya kendilerine ait müziğin sesini kapatırlar ya da Danimarka müzikleri açarlar. Bu da göçmen müziğinin arka plan müziği olduğunu gösterir.¹²

Göçmenler yabancı bir ülkeye göçleri esnasında yaşadıkları tecrübeleri, zorlukları, acıları anlatma aracı olarak müziği kullanırlar. Kırsal bölgelerden şehirlere göç olgusunda aynı memlekette yaşama paydası varken, yurtdışına göç edenler ile yabancı ülke yerlileri arasında aynı gezegende yaşamak dışında ortak bir payda yoktur. Bu yüzden yurtdışına göç edenler, kırsal alandan kent merkezlerine göç edenlerden daha çok kederlenmekte, yabancılaşma ve kimlik bunalımını daha yoğun yaşamaktadırlar. Ayrıca yeni göç ettikleri yabancı toplumun bilmedikleri dili ve kültürü de göçmenlerin bu ruhsal problemlerine çare olamamaktadır. Böylelikle kendilerine ait geleneksel kültür öğeleri eski yaşam alanlarındaki gibi ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durumun doğal sonucu olarak göçten doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen insanlar tarafından birçok halk müziği, arabesk veya şarkı eserleri yazılmış ve bestelenmiştir.¹³

2.1. Göç ve Dini Musiki

Göç ve dini müzik ilişkisini incelemekten önce araştırmamızda dini müziğin genel bir ifade olduğunu belirtmeliyiz. Bu yüzden göç ile ilişkileri bakımından İslam dini müziği ve diğer dinlere ait müzikler ayrı ayrı incelenecektir. Böylelikle göç ve dini müzik arasındaki etkileşim daha sağlıklı incelenmiş olacaktır. Çünkü semavi veya semavi olmayan dinlerin de dini hissiyatlarını yükseltmek amacıyla milli müziklerini tatbik ederek ortaya çıkardıkları dini musikileri vardır. Semavi dinlerde dini musiki genel olarak

¹² Eva Fock, *Musik Omkring Os*, ed. Wilhelm Hansen, Egmont Fonden, 2003. s 16.

¹³ Nazife Güngör, *Sosyokültürel Açıdan Arabesk Müzik*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1993, s.93-94.

Allah'a daha yakın olma, musikinin cezbedici gücüne kapılarak dini duyguları doruk noktasına çıkarma ihtiyacından ortaya çıkmıştır.¹⁴

İnsanlık var olduğu günden beri dini metinler, yazılı veya sözlü fark etmeksizin farklı bir tarzda söylenerek müziksel bir formda okunmuşlardır. Bir ritim eşliğinde okunan bu özel okuma şekli hemen hemen bütün dinlerin ayinlerinde mevcuttur. Semavi olmayan dinlerde bile bu durum dikkat çekmektedir. Örneğin; Amerika'da bulunan Navajo isimli Kızılderili kabilesi rahipleri aynı zamanda şarkıcıdırlar. Yine Sri Lanka yerel dinine inanan ilk zümre davulcular ve dansçılar olmuştur. Asırlardır kiliselerdeki ayinlerde şarkı söyleyenler Hristiyan keşiş ve rahiplerdir. Bu açıdan bakıldığında müziğin dinlerde hayati bir öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz.¹⁵

Büyük dinlerin yayılmasında dini müziğin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Hristiyanlığın ortaya çıkışı ile birlikte kiliseler Hristiyanlık inancını Kudüs'ten Kuzey Afrika, Anadolu ve Avrupa'ya yaymaya başlamıştır. Bu dini benimseyen ve Hz. İsa'nın öğretilerini dünyanın dört bir yanına yaymak için dağılan havariler, düzenledikleri gizli ayinlerle Hristiyanlığın yayılmasına katkı sağlamışlardır. Bu törenlerde ise Musevilik, Akdeniz ve Yunan kültürlerine ait musiki nağmeleri kullanılmıştır.

Yahudilikte ise Levililerden oluşan seçkin müzisyenler, yaylı çalgılar, nefesli çalgılar ve vurmali çalgılardan oluşan geniş orkestralar ile ilk dönemlerde Yahudi müziğini oluşturdular. Klezmer ve Yidiş adı verilen bu müzikler, MS 70'li yıllarda yeryüzüne sürgün ile dağılan Yahudiler için göç sonrasında Yahudi kimliğinin korunmasında çok önemli bir rol oynadı. Zaman zaman Avrupa'da yasaklanan bu müzikler, kolektif bilincin

¹⁴ Mehmet Gönül - Onur Altıntuğ, *Dinler ve Müsiki*, İstem, S. 24 , s. 43.

¹⁵ Cengiz Batuk, *Din ve Müzik: Dinler Tarihi Bağlamında Din-Müzik İlişkisine Genel Bir Bakış Denemesi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 35, 2013, s. 47.

uyanmasına ve dağınık halde bulunan Yahudilerin İsrail için çaba göstermesine katkı sağladığı iddia edilmektedir.¹⁶

Sihizm dininde müzik, dini ayinin ayrılmaz bir parçasıdır. Müzik gösterileri bu dinin temel ritüellerindendir. Sadece dini törenler için değil, kültürel aktarımda da müzik baskın bir rol üstlenmektedir. Müzik, göç bağlamında Sih kimliğini korumak için önemlidir ve Sihleri farklı kılan bir dizi değer ve yeteneği gençlere aktarmanın bir yoludur. Günümüzün küresel akış koşullarında müzik, yalnızca şimdiki zamanda güçlü bir kimlik sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda onu gelecek için de korumanın temel bir yolu olabilir. Bu yüzden çeşitli dillerde kullanılan müzik iletişim aracı olarak kullanılır. Sih müzisyenler tapınaklar arası müzik turları düzenlemesinin yanında sosyal medya ve radyolar aracılığıyla Sihizm müzikleri dünyanın dört bir tarafındaki bu dinin mensuplarına ulaştırılmaktadır. Avrupa'daki gençlerin Sihizm dini olan bağlarını korumak için ise müzik kampları düzenlenmekte, gençlerin enstrüman çalmaları sağlanmakta ve bu kampın sonunda çeşitli hediyeler verilmektedir. Böylelikle gençlerin sadece Sihizm ile olan bağları değil, dinden kaynaklı kültürel bağlar da korunmaktadır.¹⁷

İslamiyet'ten önce Araplarda şiirin ön plana çıktığını, şiire tutkuyla bağlandıklarını, duygularını, düşüncelerini, mücadelelerini, kahramanlıklarını ifade edebilecekleri yegâne sanatın şiir olduğunu biliyoruz. Hatta şiirlerin kayıt altına alındığı ve en güzel şiirlerin ödüllendirildiği ve Kâbe duvarlarına asıldığını siyer kaynaklarında görmekteyiz.¹⁸ Şiirin bu kadar geliştiği cahiliye dönemi Arap toplumunda müziğe dair kalıntılara çok rastlamamaktayız. Sadece göçebe hayatın ön plana çıktığı ve geçimlerini sağlamak için hayvancılığa büyük önem verildiği bu sebeple çobanların ve deve kervanlarını harekete geçirmek isteyenlerin “huda/hida” adı verilen basit nağmeli şarkılar söylemişler, gençler

¹⁶ Nicolette Richard, *Exploring Klezmer through Fragments of Memory and Identity*, University Of The Witwatersrand, Master, 2007, s.24.

¹⁷ Thea Tiramani, *Sikh Religious Music in a Migration Context: The Role of Media*, European Journal of Musicology 20/1, 2021, 269-290.

¹⁸ İbrahim Sarıçam, *Hiz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, DİB Yay., Ankara 2012, s.43.

de yalnızlık duygusuna kapıldıklarında bu şarkıları kullanmışlardır.¹⁹ Daha sonraki yıllarda “gınâ” ve “tağbir”, gınanın kendi içinde “nasb”, “sened” ve “hecez” olmak üzere üç türe ayrılmasıyla Arap müziği az da olsa bir gelişim göstermiş, aynı şekilde çalgı aletleri olarak da zenginliğe kavuşamamış, sadece basit yapılmış def ve kaval çalmışlardır.²⁰ Cahiliye dönemi ve İslamiyet’in kabulünün ilk yıllarında Arap müziğindeki tablo bu şekildeydi.

İslamiyet’in ilk yıllarında çekilen zorluklar, fetihler, İslamiyet’i yaşayıştaki hassasiyet, müzik gibi vakit isteyen ve maddi getirisi olmayan sanat dalları ile uğraşma fırsat vermiyordu. Ancak özellikle Hz. Ömer devrinden sonra fetihlerin artması ile İslam toprakları sınırlarının genişledi, diğer kültürlerle karşılaşma sonucu kültürel etkileşim başladı. Fetihlerle birlikte İran ve Bizans topraklarından Hicaza gelen müzisyenler beraberlerinde ut, tambur, ney gibi enstrümanları getirerek Arap şiirine İran ve Rum müziğini tatbik ettiler ve böylece Arap müziği için yükseliş devri başlamış oldu.²¹ Emeviler ve özellikle Abbasiler devrinde Bağdat’ta zirve seviyesine ulaşan Arap müziği buradan altın çağını yaşayan Endülüs’e oradan Afrika ve diğer illere yayılmıştır.²² Görüldüğü gibi musiki ve dini musiki refah seviyesinin yüksek olduğu dönemlerde gelişim göstermiş, İslam devletlerinin kuruluş ve çöküş dönemlerinde kendisine gösterilen ilgiyi kaybetmiştir. Tarihi seyir içerisinde İslam Dini Musikisi göçünün bu şekilde başladığını söyleyebiliriz. Fetihler ve ekonomik sebepler bu göçün başlamasında etkili olmuştur. Musikinin farklı coğrafyalar, medeniyetler arasındaki göçü, İslam Musikisinin çeşitli enstrümanlarla, nağmelerle tanışmasına ve İslam Musikisinin bugünkü seviyeye gelmesinde çok önemli katkıları olmuştur.

¹⁹ İbn Haldun, *Mukaddime*, Cilt II, s.594.

²⁰ Süleyman Uludağ, *İslâm ve Musiki*, Dergah Yay., İstanbul 2020, s.9.

²¹ Haldun, a.g.e., s.594.

²² Haldun, a.g.e., s. 594.

İslamiyet’le tanışmadan önce Türklerin musiki tarihine bakacak olursak, Türkler eskiden beri musiki ve şiire düşkündür. M.Ö. 300 yıllarında yaşamış olan Hun Türklerinde savaşa giden askerler davulla cesaretlendirilmiştir. M.S. ilk yüzyılda devletleşen Göktürkler’de ise dini musikinin mevcudiyeti bilinmektedir.²³ Toplantılarda, savaşlarda, ziyafetlerde hatta cenaze merasimlerinde şiir ve musiki icralarını görmekteyiz. “Bahşı”, “kaman”, “şaman”, “kam” gibi dini törenleri yöneten, dini ritüellerle ve müzik aletleriyle insanları tedavi etmeye çalışan bu meslek grupları zamanla farklı görev tanımlarına dağıtılmış son olarak Türklerin İslamiyet’i kabulü ile toplum içindeki eski değerlerini yitirmişlerdir.²⁴

Türkler’ in İslamiyet’i kabulü ile birlikte “bahşı”, “kaman”, “şaman”, “kam” gibi din adamları ve halk şairleri dini-musiki ritüellerini devam ettirmek için kendilerini saraylarda kabul ettirmişlerdir. İlk Müslüman Türk Devletleri olan Gazneliler, Karahanlılarda sultanlara enstrümanlar eşliğinde methiyeler düzen şiirler okumuşlar ve göçlerle birlikte Anadolu’da hüküm süren Selçuklu topraklarına kadar gelmişlerdir.²⁵

Orta Asya Türklerinin İslamlaşmasındaki en önemli isimlerin başında gelen Ahmed Yesevi tekkesinde talebeleriyle “hikmet” adını verdiği manzum şiirleri okumuşlar, onun vefatından sonra İslam ülkelerine yayılan talebeleri göç ettikleri yerlerde tekke kurmuşlar ve dini musiki repertuarına önemli katkılarda bulunmuşlardır.²⁶

Tarihte musikişinas insanların göçü her zaman ekonomik koşullar yüzünden olmamış bazen de can güvenliği sebebiyle yapılmıştır. İslam dini musikisinin gelişmesine çok büyük katkıları olan Hz. Mevlana da bunlardan birisidir. Bugünkü Afganistan’ın Belh şehrinde 1207 yılında doğan Hz. Mevlana babası Bahaeddin Veled ile birlikte Moğol

²³ Ayhan Songar, *Hz. Mevlânâ ve Mûsikîmiz*, II. Milli Mevlana Kongresi, Konya 1987, s.4.

²⁴ Fuad Köprülü, *Edebiyat Araştırmaları*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1999, s.158.

²⁵ Köprülü, a.g.e., s.161.

²⁶ Kemal Eraslan, *Ahmed Yesevi*, TDV İslam Ansiklopedisi, TDV, İstanbul 1989, s.160.

tehlikesinden kaçarak önce Hicaz oradan farklı şehirlere uğrayarak en son Karaman'a oradan da I. Alâeddin Keykubad'ın isteği üzerine Konya'ya göç etmiştir.²⁷

Göç sadece bedenlerin yer değiştirmesinden ibaret değildir. Bedenlerle birlikte zihinlerdeki ve kalplerdeki cevherler de göç edilen yerlere taşınır. Bu durum o bölge de yaşayan yerli halk ve devlet adına büyük bir kazanım olabilir. Hz. Mevlana bugün Türk Din Musikimizde kullandığımız Orta Asya kökenli enstrümanlarımızın bir çoğunu (rebap, ney, kudüm vs.) babası Bahaeddin Veled ile birlikte Anadolu'ya getirmişlerdir.²⁸

XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu'da dini musikin gelişmesinde tarikatların özellikle Mevlevi tekkelerinin çok büyük rolü vardır.²⁹ Hz. Mevlana'nın vefatından sonra ortaya çıkan Mevlevi Ayin eserleri tasavvuf müziğinin en sanatlı eserlerindendir.³⁰

X. ve XI. asırda İslamiyet'i kabul eden Buhara, Semerkand, Herat, Şirvan, Fergana gibi Türk yerleşim yerlerinde bilim ve sanat zirveye çıkmıştır. Matematik, tıp, astronomi, fizik, metafizik ve müzik gibi alanlarda eşsiz eserler ortaya koyan Farabi ve İbn Sina bu dönemlerde yaşamış, 1071 yılında Anadolu'nun kapılarının Türklere açılmasıyla çeşitli dallarda başarılı ilim ve bilim adamı Anadolu'ya göç etmişlerdir.³¹

Türk Din Musikimizin altın çağı Osmanlı Devleti döneminde yaşanmıştır. Dini Musikimize ait külliyyatımızın büyük çoğunluğu bu devirde toplanmış, Hatip Zâkiri Hasan Efendi, Hamamizade İsmail Dede Efendi, Buhurizade Mustafa Itri, Zekai Dede Efendi gibi isimler bu devirde yaşamışlardır. Osmanlı Padişahlarının da musiki sanatına olan yakınlığı, musikişinas isimlerin desteklenmeleri ve himaye altına alınmaları onları

²⁷ Ayten Lermioğlu, Yirmi Altı Bilim Adamının Mevlana Üzerine Araştırmaları, Konya 1983, s.174.

²⁸ Ayhan Songar, *Hz. Mevlânâ ve Mûsikîmiz*, II. Milli Mevlana Kongresi, Konya 1987, s.4.

²⁹ Nuri Özcan, *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Dinî Mûsikî*, Yeni Türkiye Dergisi 10/Osmanlı Özel Sayısı, 1999, s.886.

³⁰ Ahmet Çakır, *Türk Din Musikisi*, ed. Ahmet Hakkı Turabi, Grafiker Yay. Ankara 2021.

³¹ Bayram Akdoğan, *Türk Din Musikîsinin Anadolu' da Doğuşu ve Tarim Seyri Hakkında Bazı Mülâhazalar* XL/V/1 2003, s. 360.

bulundukları şehirlerden alıp İstanbul'a göç etmelerine neden olmuştur. Anadolu'dan ve Rumeli'den birçok musikişinas İstanbul'a göç ederek hem büyük sanatkârlardan istifade etme imkânı bulmuşlar hem de padişahlar tarafından kendilerine sağlanan imkânlardan faydalanmışlardır.³² Özellikle dini musikimizin mihenk taşlarından, bestesi Buhurizade Mustafa İtri'ye ait olan “segâh tekbir, segâh salat-ı ümmiye” ve Süleyman Çelebi'nin kaleme aldığı, günümüzde bile dini hayatımızın vazgeçilmez ritüellerinden olan “mevlit-i şerif” bu dönem eserlerindendir.

19. yüzyıl başlarından itibaren Osmanlı Devleti'nin siyasi, askeri, ekonomik olarak zayıflaması, kültürel anlamda da zayıflamaya neden oldu. Bu kapsamda başlayan Batılılaşma faaliyetlerinin etkilediği alanlardan biri de müzikti. Tanzimat hareketleri padişahlar da dahil olmak üzere aşına oldukları kadim müzik geleneğimizin yanında, anlamasalarda batı eserleri dinlemeye, kendi eserlerimizin ise batı müziğine uygun olarak değiştirilmesine buna uymayanların da cezalandırılması sonucuna kadar gitmiştir.³³ Bu durum ilerleyen zamanda halkta doğu ve batı kültürü arasındaki uyumsuzluğun bir tezahürü olarak kültürel boşluk oluşturdu. Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziğinin yasaklanması sonucunda tepkisel bir müzik türü olan “arabesk” müzik ortaya çıktı. 1930'lu yıllarda Arap filmlerinin Türkiye'de sinemalarda gösterime girmesi arabesk müziğinin oluşmasında etkili oldu. Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği, Arap Müziği ve Batı Müziğinden izler taşıyan bu yeni müzik türüne gösterilen ilgi halkın yasaklara bir tepkisi olarak yorumlandı.³⁴ Melankolik yapıdaki bu müzik türü, yurtdışına göç etmiş insanlara, sevdiklerinden ve memleketinden uzak kalmanın verdiği acıyı dile getirecek bir dert ortağı olmuştur. Dünyevi nesnelere olan hasretleri göçmenleri arabesk müziğe yöneltmiş, tasavvuf müziği eserlerine uzak kalmışlardır. Ancak ilerleyen yıllarda arabesk

³² Özcan, a.g.e., s.887

³³ İrfan Yiğit, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Musiki ve Yasaklar*, Dört Mevsim Kitap Yay., İstanbul 2023, s.179-186.

³⁴ Nazife Güngör, *Sosyokültürel Açıdan Arabesk Müzik*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1993, s.26.

müzik formatıyla hazırlanan “yeşil pop” dediğimiz türler Anadolu’da ki taşra insanını etkilediği gibi gurbetteki insanları da etkisi altına almıştır.

Göç bağlamında ortaya çıkan dini musiki eserleri; göç öncesi, esnası, sonrasında neler yaşandığını ve göçmenler üzerinde nasıl bir etki bıraktığını dini motiflerle anlatan ürünlerdir. Yapısı itibarıyla hüznü ve insanları ağlatma amacı gütmektedirler. Örneğin Bulgaristan Türkleri ilahileri, Allah’a iltica, ondan yardım dileme ve kader inançlarını dile getirme aracı olarak kullanmışlardır. Radyo, televizyon, telefon gibi iletişim, haberleşme araçlarının olmadığı zamanlarda göç ilahileri, söyleniş biçimleri, mensur eserlere göre şiirsel yapıları ve akılda daha kolay tutulmaları nedeniyle yaşanmışlıkları diğer insanlara aktaran en güzel aktarı araçlarından biridir.³⁵

2.2. Türkiye’den Danimarka’ya Göçün Tarihçesi

Kuzey Avrupa’da küçük bir İskandinavya ülkesi olan Danimarka; Sjælland, Jylland ve Fyn adalarından oluşmaktadır. Sjælland adasında bulunan Kopenhag şehri ülkenin başkentidir. Yine Jylland adasında bulunan Aarhus ve Fyn adasında bulunan Odense ülkenin en büyük şehirleridir. Güneyinde bulunan Almanya ve doğusunda bulunan İsveç ülkenin komşularıdır. 2023 resmi verilerine göre ülkenin nüfusu 5.962.302’ dir. Ülke nüfusuna göre göçmenlerin oranı %15,4 dür. Göçmenler içerisinde 66.517 ile Türkiye’den gelen göçmenler en kalabalık nüfusu oluşturmaktadır.³⁶

II. Dünya Savaşı’nın ortaya çıkardığı tahribattan sonra birçok Batı Avrupa ülkesi 1950’li yıllardan sanayi atılımı başlattı. Endüstrideki işgücü ihtiyacı vasıfsız işçilerden oluşuyordu. Batı Almanya, İsveç, İsviçre, Fransa, Hollanda ve Belçika gibi ülkeler vasıfsız işgücü ihtiyacını karşılamak için kendileri gibi sanayi atılımı başlatamayan ülkelere tedarik etme yolunu seçtiler. İlk başlarda Yugoslavya, İtalya, İspanya gibi

³⁵ Zehra Kaderli, *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu*, Motif Vakfı Yayınları, İstanbul 2012, s.499-500.

³⁶ <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/befolkning/indvandrerere-og-efterkommere>

Güney Avrupa ülkelerden işçi tedarik eden Batı Avrupa ülkeleri daha sonra yönlerini Kuzey Afrika ve Türkiye'ye çevirdiler. 1957'de Batı Almanya ve Türkiye misafir işçi konusunda anlaşmaya vardı ve Almanya'ya 1958'de ilk işçi göçü başladı. O yıllarda Danimarka'ya işçi göçü olmamasının nedeni ekonomik problemler olarak gösterilmektedir.³⁷

Türkiyeli insan varlığının Danimarka'ya göçünü üç grupta inceleyebiliriz:

1. 1960'lı yıllardan itibaren iş bulmak için Danimarka'ya gelenler.
2. 1980'li yıllarda siyasi sebeplerle sığınma talebi ile Danimarka'ya gelenler.
3. Danimarka'da oturma alabilmek için evlilik yoluyla gelenler.

Danimarka'ya Türkiye'den ilk göç Fredericia şehrine 1962 yılında Hollanda üzerinden gelen 22 kişilik bir kaynak ustası grubu ile gerçekleştiğini biliyoruz.³⁸ Danimarka'da yapılan göçmenler ile ilgili bir çalışmada Fredericia şehrine ilk gelen göçmen işçilerden Mevlüt Kurt'un özelinde ilk göç hareketleri şu şekilde anlatılır:

Fredericia şehrinde 1960 yılında Shell rafinerisinin inşaatı başladı. İnşaatta metal kullanımı çok olduğu için uzman seviyesinde kaynak ustalarına ihtiyaç duyuldu. Danimarkalı kaynak ustalarının sayıca yetersiz olmaları nedeniyle ülke dışından kaynak ustaları getirilmeye başlandı. Bunlardan birisi de Konyalı Mevlüt Kurt idi. Mevlüt Kurt 7 yaşından sonra okulu bıraktı ve bir ustanın yanında askere gidene kadar çıraklık yaptı. Daha sonra usta olan Mevlüt Kurt 20 yaşında askerlik vazifesini yaptıktan sonra İstanbul'a gitti. X-ışını kaynak tekniğinde uzmanlaşmak için eğitim aldı ve refah seviyesini yükseltmek için Avrupa'da çalışmaya karar verdi. Hollanda'da bir süre çalıştıktan sonra çalışma şartlarının daha iyi olduğunu duyduğu Danimarka'ya gitti. Mevlüt Kurt 13 arkadaşı ile birlikte Shell rafinerisinde çalışmak üzere başvuruda

³⁷ Vibeke Kaiser-Hansen, Social Status Og Statusskift Blandt Tyrkiske Gæstearbejdere, *Der Kom Til Randers i Begyndelsen Af 1970'erne*, Fortid Og Nutid, 2008, s.107.

³⁸ Yaşar Kasım Aslanboğa, Abdurrezzak Sarıkaya ile 08.12.23 tarihinde yaptığı röportaj.

bulundular. Fakat Shell rafinerisi kaynak ustaları sendikası, yabancı işçilerin çalışmalarına karşı oldukları için işe başlamaları biraz zaman aldı. Danimarkalı kaynak ustalarının sayılarının kısıtlı olmaları sebebiyle bu 13 göçmen kaynak ustasını 1965 yılında işe almak zorunda kaldılar. Bu işçilerin kabulü beraberinde Danimarka için birçok endişe ve tartışmanın da başlamasına sebep oldu. Danimarka işçi sendikaları ve siyasi partiler açısından temel tartışma konusu, diğer Avrupa ülkelerine nispetle refah seviyesi daha yüksek olan Danimarka'daki bu işçiler yerli halka aynı haklara sahip olup olmayacağı tartışmasıydı. Bu yıllarda Avrupa Ekonomik Topluluğu (AK) mültecilere ve insan haklarına ilişkin önemli kararlar almış ve ırkçılık karşıtı sözleşmeler oluşturarak göçmenlerin hakları koruma altına alınmıştır.³⁹

Kitlesel olarak gerçekleşmeye başlayan asıl göç, 1967 yılından itibaren başladı. Danimarka hükümeti, özellikle tarım ve fabrikalarda çalıştırılmak üzere ortaya çıkan işçi ihtiyacını gidermek için Türkiye, Fas, Yugoslavya, Pakistan gibi ülkelere anlaşıma yapılmaksızın vasıfsız işçi talep etti.⁴⁰

Avrupa'ya işçi göçünde nitelikli, okuma yazma bilen insanların öncelikle Almanya'ya, sırasıyla diğer Avrupa ülkelerine gitmişlerdir. Almanya'da ve diğer Avrupa ülkelerinde çeşitli sebeplerden dolayı tutunamamış ya da oturum izni alamamış insanlar doğrudan veya dolaylı olarak Danimarka'ya göç ettiler.⁴¹ Belirli bir yeteneği, okuma-yazması olmayan insanlar genel olarak Danimarka'ya gelmişlerdir. Bu ülkelere gelen işçilerin çoğunluğu Müslümandı. "Misafir işçi" olarak adlandırılan bu insanlar o yıllarda Türkiye'deki ekonomik zorluk nedeniyle göç etmek durumunda kaldılar. Kimileri köylerinde yapmayı planladıkları ev, kimileri tarlada kullanacakları traktör parasını biriktirebilmek için ağır işlerde çalışmayı göze aldılar. Yabancı oldukları bu toplumda bu

³⁹ Heidi Vad Jonsson, *Indvand dring i velfærds staten*, Aarhus Universitetforlag, 2018, s 4-5.

⁴⁰ İsa Kuyucuoglu, *Danimarka'da Müslüman Toplumun Entegrasyon Sürecinde Dinin İşlevi*, Turkish Studies, 2013, s.390.

⁴¹ Nebile Özmen, *Çok Kültürlü Toplumda Sosyal Entegrasyon ve Din*, Çamlıca Yay., İstanbul 2012, s.86.

kadar zorluğa katlanmalarındaki amaç ana sermayeyi biriktirip geri dönmektir. Fakat zamanla kısa sürede istedikleri parayı biriktiremeyeceklerini anlamaları sebebiyle Türkiye’deki ailelerini getirmeye karar verdiler.⁴² Konya’nın Kulu ve Cihanbeyli ilçeleri ile Sivas/Şarkışla, Ankara/Haymana, Aydın/Nazilli, Uşak/Sivaslı, Afyon/Emirdağ ve Çorum’dan yoğun olarak gelen göçmenler, işgücü ihtiyacını görünce akrabaları ve köylülerinin de Danimarka’ya gelmelerine vesile oldular. Akrabalık bağı olan insanlar veya aynı Türkiye’den aynı yerleşim yerinden göç eden insanlar Danimarka’da da yalnızlık duygusundan kurtulmak için bir arada yaşamayı tercih ettiler.

İşçi olarak Danimarka’ya gelen ilk neslin büyük çoğunluğu eğitimsizdi. Misafir oldukları ülkede kalıcı olduklarını anladıkları andan itibaren kendi yaşadıkları sıkıntıları çocuklarının da yaşamaması için çocuklarını meslek okullarına ve dil okullarına kaydettirmeye başlamışlardır. Böylelikle ikinci nesil dil sorununu çözmüş, kendilerinden önceki nesil gibi fabrika ya da tarlalarda ağır işlerde çalışmak yerine ticaret ve esnaflık yapmaya başlamışlardır. Böylelikle Türkiye’den Danimarka’ya göçen insanların sosyal ve kültürel olarak etkileşimde bulundukları yeni bir yaşam serüveni başlamış oldu.

2.3. Dini Hayat Bağlamında Türkiye’den Danimarka’ya Göç

Türkiye’den Danimarka’ya iş bulma umuduyla göç eden ilk nesil insanların büyük bölümü kırsal kesimde yaşayan insanlardan oluşuyordu. Geldikleri bölgeler medreseler, tarikatlar ve tasavvuf açısından zengin bölgeler olmadığından küçük yaşlarda aileleri tarafından temel dini bilgileri öğrenmeleri için köy camilerine ya da dini bilgisi sınırlı olan fahri Kur’an öğreticilerine gönderilmişlerdi. Kurslara devam edenlerin çoğunluğu belirli bir süre bu kurslara devam etmişler daha sonra çeşitli sebeplerle kurslara devam etmemişlerdir. 1930’lu yıllarda kırsal köylerde doğan bu nesil o dönemin yaşam şartlarının zorluğu nedeniyle erken yaşlarda yaşam mücadelesi içine girmişler dini

⁴² Özmen, a.g.e. s. 87.

hayatları cuma ve bayram namazı kılmaktan, dini bilgileri ise kulaktan duyma bilgilerden öteye geçememiştir.

1950'lerden itibaren Avrupa'ya işçi göçünün temel nedeni para kazanmak olduğu için insanlar ilk zamanlarda dini kaygılar gütmemişlerdir. Belirli miktarda birikim yapıp Türkiye'de ev, tarla, traktör satın alma veya evlenmek için çıkılan bu yolculukta dini yaşantı ikinci planda kalmış, gurbete çıkmadan önce dini görevlerini yerine getiren insanlar bile gurbete çıktıktan sonra dini vecibelerini göçün ilk zamanlarında terk etmişlerdir. Bunun sebeplerinden birisi; Danimarka'da yaşayan göçmen toplum gençlerinde de sıklıkla gördüğümüz mensubu olduğu dinden “utanma” duygusudur. Aidiyet bağını kurmada yaşadığı temel problem olan inancından dolayı utanma duygusunun en önemli sebeplerden ilki; mensubu olduğu dinin temel prensiplerine dair bilgiye sahip olmayışlarıdır.

Danimarka'daki Türkiyeli insan varlığı her ne kadar farklı illerden göç eden insanlardan oluşsa da genel itibariyle Sivas, Konya, Aydın, Afyon, Ankara, Uşak ve Çorum gibi illerin kırsal kesiminden göç eden insanlardan oluşmaktadır. Gelen göçmenler arasında dini bilgilere sahip olanların oranı yaptığımız mülakatlarda “Dini bilgiye sahip misiniz?” sorusuna büyük çoğunluk “evet” cevabını verse de, göçün ilk senelerinde mensubu oldukları dine dair yeterli bilgiye sahip olmadıkları ileren yıllarda Türkiye'den gelen hocalar vasıtasıyla dini bilgiler edindiklerini belirtmişlerdir.

Göçmenlerin genelindeki dini bilgi yetersizliği dini musiki bir yana “cami musikisi” alanında da kendini göstermiştir. Anadolu'dan Danimarka'ya yapılan göçlerin çoğunluğunu kırsal köylerde yaşayan insanlar oluşturduğundan “Dini Musiki” kültürüne dair izler bulmamız oldukça güçtür. Türkiye'de yaşarken dahi sadece camilerde din görevlilerinden Kur'an eğitimi ve temel dini bilgiler eğitimini belirli sebeplerle (dönem yasakları, bazı din görevlilerinin din eğitiminde göstermiş oldukları yanlış tutum ve

davranışlar, din görevlilerinin mesleki yetersizlikleri) tam alamamışlardır. Dini bilgilerini tam alamamış ve memleketleri ile belirli bir süre bağı kesilmiş bir nesilden dini musiki birikimi beklemek haksızlık olacaktır. Fakat sayıları az da olsa göçten önce dini bilgilere ve cami musikisine özel ilgisi olan insanlar göçten sonra da memleketlerinde duydukları cami musikisi ve tekke musikisi ritüellerini hafızalarında kaldıkları kadarıyla devam ettirmişlerdir. Örneğin, ilk nesil ile yaptığımız röportajda 1930 doğumlu Sivas/Şarkışla’lı İhya Aslan göçten önce doğup büyüdüğü köyde merasimlerde köy hocası tarafından okunan mevlit-i şerifin “miraç bahri” bölümünün hafızasında yer ettiğini ve göçten sonra yalnız kaldığında bu bahri okuduğunu söyledi. Röportajımız esnasında ricamız üzere kendisi ilerleyen yaşına rağmen bize de miraç bahrini okudu. Nağmesiz ve tek düze bir okuyuş tarzı ile icrasını gerçekleştirdi.

Yapılan mülakatlardan edindiğimiz bilgilerde yabancı bir toplumla bir arada yaşamanın getirmiş olduğu kültürel yalnızlık hissi göçmenlerde kendi öz milli-manevi değerlere dönüşe sebep olmuştur. Türkiye’de dini vecibelerini yerine getirmeyen bireyler, göçten sonra sığınılacak bir liman olarak camiyi görmüşler ve cami fonksiyonunu yerine getirebilecek mekân tedarikinde maddi manevi büyük fedakârlıklar ortaya koymuşlardır. Çünkü camilerin birleştirici gücü ve dini aidiyet hissedilen mekânlar olması göçün olumsuz psikolojik etkilerini de azaltacaktır. Yabancı bir ülkede camilerde ilahi korolarına, cem evlerinde cem ayinine, dergahlarda zikir halkalarına katılan göçmenler için bu ritüeller; kendini tanıtmak, aidiyet hissettiği çevre tarafından hızlı bir şekilde tanınmak, saygınlık kazanmak ve en önemlisi Türkiye’deki dini-sosyal hayatı yaşatma açısından çok fonksiyonel faaliyetler olarak öne çıkmaktadır.

Bireylerde din algısı, değişen sosyal ve kültürel ortamlara göre değişir. Göç edilen kırsal bölgelerde hayat daha çok birbiri için yaşama, sevgi, muhabbet gibi olgulara vurgu yaparken, kent hayatındaki çalışma hayatı, prosedürler, kurallar, yasalar insanı bireysel yaşama ve kendisi için yaşama düşüncesine sürüklemektedir. Kırsal alanda hayat namaz

vakitlerine ve kutsal günlere göre tanzim edilirken özellikle Avrupa'daki yaşam kültüründe mesai saatlerine göre düzenlenmektedir. Bireysel yaşama kültürüne alışan insan, gerek Protestan düşüncedeki insanlarla tanışması, gerekse inanç ve dini bilgi eksikliği sebebiyle dini inancına günlük yaşantısına göre rasyonelliğin ön planda olduğu vardır.⁴³

Danimarka'ya göçün Türkiyeli insan varlığı üzerindeki dini yaşantıya etkisi kişiden kişiye farklılık göstermiştir. Örneğin; dini inancın, insanı sosyo-kültürel yalnızlıktan kurtarma işlevinden dolayı göçten önce dini yaşantısına dikkat etmeyen bazı insanlar göçten sonra yalnızlık duygusundan kurtulmak için namaz gibi ibadetlere sığınmışlardır. Yapılan röportajlarda göçten etkilenen ilk nesil insanları, göçün ilk zamanlarında kendilerini çok yalnız hissettiklerini ve göçten önce namaz kılmamalarına rağmen göçten sonra çareyi ibadetlerde bulduklarını belirtmişlerdir. Bu değişimin tersi olarak göçten önce dini yaşantısına son derece bağlı hatta hafız olan bazı kimseler de göçten sonra dini hayattan kendilerini soyutlamışlardır.⁴⁴ Bu kişiler aile baskısından dolayı öğrendikleri dini bilgiler ve ezberledikleri Kur'an-ı Kerim, kendilerine istemeseler de toplum tarafından "hoca", "hafız" gibi zorunlu roller biçmiş, beklenti içerisindeki toplumdaki uzaklaşınca tezahür eden dini hayattan kopuş, bu duruma bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Danimarka'ya göç eden ilk nesil gruplarda dikkat ettikleri en önemli dini hassasiyetlerin başında domuz eti yemekten kaçınmak gelmektedir. Dil bilmediklerinden dolayı çalıştıkları iş yerlerinde yemek molalarında getirilen etlerin ne eti olduklarını soramamışlardır. Büyükbaş veya küçükbaş diye adlandırdığımız dana, koyun gibi etleri yemek istediklerinde bu durumu el kol hareketleriyle anlatmaya çalışmışlar,

⁴³ Çelik,a.g.e., s. 300.

⁴⁴ Özmen, a.g.e., s.183.

anlatamayınca ise et almaktan vazgeçmişlerdir. Bu yüzden bazı göçmenler günlerce hatta aylarca et yiyememişlerdir.

Yaptığımız mülakatlarda ilk nesil göçmen grupların domuz eti konusundaki göstermiş oldukları hassasiyetleri alkol ve zina gibi dini yasaklar konusunda göstermediklerini tespit ettik. Danimarka’da sosyal hayat ve eğlence kültürü cuma ve cumartesi akşamları yaşanmaktadır. Hafta içerisinde ise sadece çalışma ve dinlenme odaklı bir yaşam vardır. Danimarka’ya gelen ilk neslin çoğu Türkiye’de evli ve çocuk sahibiydi. Aileden ve normları olan çevreden uzakta olmanın vermiş olduğu rahatlıkla alkol ve evlilik dışı ilişkiler göçmenlerin büyük çoğunluğunun düştüğü hatalardandı. Hafta içi ağır işlerde çalışan gurbetçiler hafta sonu geldiğinde en güzel elbiselerini giymişler ve Danimarka’nın eğlence anlayışına kendilerini kaptırmışlardır.

Bayram namazları ve Cuma namazları, Danimarka’ya göç eden ilk nesil gurbetçilerin göstermiş oldukları bir başka hassas konudur. Özellikle ilk 4-5 yıllık süreçte sadece başkent Kopenhag’da kılınan bayram namazlarına katılmak için çok uzak yerleşim yerlerinden gelmişlerdir. İlk başlarda bayram namazları daha sonra cuma namazlarını kılmak için kilise, depo gibi yerlerden izin almışlar veya kiralamışlar, kilisedeki heykellerin üzerine namaza engel olur düşüncesi ile örtü örtmüşlerdir.⁴⁵ Vakit namazlarını kılan gurbetçilerin oranı çok düşük olmakla birlikte toplu şekilde ikamet edilen evlerde ibadetlerinden dolayı bazı göçmenler eleştirilere maruz kalmışlardır.

Belirli bir miktar para biriktirip Türkiye’ye dönme düşüncesi de dini hayattan uzaklaşmanın sebeplerinden bir tanesidir. Kesin dönüş ihtimalinin ortadan kalkması ve ailelerini yanlarına alan gurbetçiler, kendilerinin düştükleri hatalara çocuklarının da düşmemesi için yoğun çaba göstermişler ve dini yaşantıyı kurtuluş reçetesi olarak görmüşlerdir. Bu sorunu çözmek için öncelikle yine aidiyet hissedecekleri ve yalnızlık

⁴⁵ A.g.r.

duygusundan kurtulacakları bir çatının altında buluşmak ihtiyacı ile bodrum katlarında veya belediyelerin kendilerine göstermiş oldukları yerlerde buluşmaya başladılar. Kahvehane işlevi gören bu toplanma alanları insanların gurbette yalnızlık duygusunu hafiflettikleri, fikir alış-verişi yaptıkları, birlikte hareket etme şuurunu harekete geçirdikleri önemli mekânlardı.

Cami fikri göçün ilk zamanlarında düşünülmemiş olup, kahvehane kültürü ile birlikte eğlenceli zaman geçirmek Danimarka eğlence kültüründen kopuşun ilk aşamasını oluşturmuştur. 1970'li yılların sonlarında ibadet mekânı ihtiyacı hissetmişler ve dernekleşme faaliyetlerinde bulunmaya başlamışlardır.⁴⁶ Kültür derneği adıyla 1980 yılından itibaren Ishøj Mevlana Camisiyle birlikte dernekleşme faaliyetleri başlamış, eski konteynır, depo veya eski evler buluşma noktası haline gelmiştir.

Dernek lokallerinde ilk zamanlarda cami alanlarına çok yer verilmemiştir. Daha sonraki yıllarda camilerin nesilleri açısından öneminin farkına varan ilk nesil gurbetçiler cami alanlarını genişletmeye başlamışlardır. Camilerdeki dini faaliyetleri yürütmek için gerekli olan din görevlisi ihtiyacını o yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı personeli olmadığı için hafız veya Kur'an okumasını diğerlerine göre daha çok bilen gönüllü kişiler yapmıştır.

⁴⁶ A.g.r.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.DANİMARKA'DA DİNİ MUSİKÎ

3.1. Danimarka'da Dini Musiki

Danimarka'da birçok İslam ülkesinden göç eden insan yaşamaktadır. Fakat 1960'lı yıllardan itibaren yapılan işçi anlaşmalarıyla genel olarak Türkiye, Pakistan ve Fas'tan gelen göçmenler Danimarka açısından diğer Müslüman ülkelere kıyasla daha fazla dikkate alınmasına ve araştırma yapılmasına sebep olmuştur. Müzik de bu alanlardan bir tanesidir.

Halkın büyük çoğunluğu Müslüman ya da devletin resmi dini İslam olan her ülkenin kültürel olarak veya mezhepsel farklılık sebebiyle müziğe bakış değişkenlik gösterebilmektedir. Müziğe olan bu farklı mezhepsel fıkhi bakış açıları ilk nesil göçmenlerle birlikte göç edilen ülkelere de kendini göstermektedir. Örneğin Faslı gençler evde babalarının müzik dinlemelerine karşı çıktıklarını evde sadece Kur'an okunduğunu belirtmektedirler. İlk nesildeki bu katı tutumun diğer nesillerde varlığını sürdürmesi pek mümkün değildir. Çünkü dine karşı özgürlükçü ve eleştirel bir bakışın aşıldığı bu Avrupa ülkesinde radikal bir çocuk büyütmek neredeyse imkânsızdır. Dini kimliklerinde müzik boşluğu yaşayan gençler sufi tarikatların müziğe olan yakınlığı sebebiyle kendilerine bu tarikatlarda bir çıkış yolu bulabilmektedirler. Örneğin Nusrat Fateh Ali Khan adındaki Pakistanlı sanatçı kavvali müziğindeki farklı yorumuyla Pakistanlı gençler arasında dini müziğe olan ilgiyi artırmıştır.⁴⁷ Türkiye menşeli Kadiri tarikatı ise Danimarka'da yaşayan Türk ve Kürt gençlerinin tasavvuf musikisine olan ilgilerini artırmada önemli bir rol üstlenmektedir. Ayrıca son yıllarda sosyal medya platformlarında artan Arap dini müzikleri de popüler kültürün etkisi ile Danimarka'daki

⁴⁷ Fock, a.g.e., s.147.

Müslüman gençleri etkisi altına almıştır. Hususi taksilerde yüksek sesle dinlenen dini müziklerin genelini bu müzikler oluşturmakta ve farklı etnik kökene ait Müslüman gençler arasında bu müzik türü ortak payda oluşturmaktadır.

Asırlardan bugüne zengin dini musiki bestelerine ve enstrümanlarına sahip Türk Din Musikisi geleneğimizin Danimarka’da sadece bendir eşliğinde yapılan cehri zikirlerle sınırlı kalması Danimarka’da yapılan müzik araştırmacılarının da dikkatini çeken üzücü bir durumdur. Aynı durum Pakistanlı Müslümanlar arasında yaygın olan kavvali müziğinde de görülüyor. Bu durumun nedeni olarak Danimarka’da nitelikli dini musikişinasların bulunmayışı gösteriliyor.

3.2. Danimarka’daki Türkiyeli Dini Grupların Musiki Açısından İncelenmesi

3.2.1. Danimarka Türk Diyanet Vakfına Bağlı Camiler

1980’li yıllarda gurbetçilerimizin dine olan yönelişleri, bunun neticesinde ortaya çıkan din görevlisi, cenaze hizmetleri ve çeşitli dini-kültürel konularda yardımcı olmak amacıyla 1985 yılında kurulmuştur. Vakfın gayesi, Danimarka’da yaşayan Müslümanlara din hizmeti veren ve Türkiye’den göç eden insanlarımızla dini-kültürel bağlarımızı koruma amacı güden Din Hizmetleri Müşavirliği’ne faaliyetlerinde yardımcı olmaktır. 1979-1983 yılları arasında sosyal görevli vasfıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nden Mehmet Koçer din hizmetlerini yürütmek amacıyla bu ülkede görevlendirilmiştir. Daha sonra Mehmet Koçer 1983-1987 yılları arasında kurucu Din Hizmetli Müşaviri ve kurucu D.T.D.V. başkanı olarak görev yapmıştır. 1980’li yıllardan itibaren Türkiye’den din görevlisi gelse de bunlar üç ay, altı ay gibi kısa süreli din hizmeti vermişler ve Türkiye’ye geri dönmüşlerdir. Kiralama yoluyla dernek ve cami hizmeti veren alanlar 1985 yılından itibaren mülkiyeti alınarak D.T.D.V.’na verilmiştir. İlk cami olarak da başkent

Kopenhag'daki Kocatepe caminin mülkiyeti alınmıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye'den 4-5 yıl kalmak üzere uzun süreli din görevlileri gelmeye başlamıştır. Türkiyeli insan gruplarının yoğun olarak yaşadıkları yerlerde kendi imkânlarıyla yaptıkları veya mülkiyetini satın aldıkları D.T.D.V.'na bağlı camilerimizin sayısı 30'a ulaşmış durumdadır. Bu camilerden Prespa Cami Makedon Türkleri' ne hizmet vermekte olup müstemilatı kiralık olan tek camidir.⁴⁸

D.T.D.V. Danimarka'da yaşayan Müslümanlara din hizmeti vermenin yanında Türkiye'den gelen din görevlilerinin gayretleriyle Danimarka'daki gurbetçilerimizin geleneksel dini geleneklerimizden kopmamaları için ilk yıllardan beri büyük çaba göstermektedir. Özellikle 1980-2000 yılları arasında ezan, kamet, mevlit, kaside, ilahi, hafızlık alanlarında din görevlilerinin bireysel gayretleri ile birçok öğrenci yetiştirilmiştir. Yetiştirilen bu öğrenciler dini gün ve gecelerde camilerde solo ve koro halinde mevlit programları icra etmişlerdir.⁴⁹

D.T.D.V.'nın yetiştirmiş olduğu ilk hafız olan Metin Demirtaş, hafızlık serüveni ve hafızlık icazet merasiminde sahne alan Ishøj kız ilahi grubu hakkında şunları belirtiyor:

“Adım Metin Demirtaş. Aslen Kayserili olmakla birlikte doğma büyüme Danimarkalıyım. 1996 yılında Türkiye'den camimize gelen din görevlisi Hasan Güler hocam hafızamın güçlü olduğunun farkına vararak beni hafızlığa cesaretlendirmesiyle bu yola adım attım. Hafızlığımın yarısına geldiğimde Hasan Güler hocam görev süresi bitmesi nedeniyle Türkiye'ye döndü. Bu boşlukta hafızlığa bir müddet ara verdim. Daha sonra Türkiye'den gelen yeni din görevlisi Hasan Eke hocamın hafızlığımı devam ettirmesiyle 1996 yılında hafızlığımı bitirdim. Hem okul hayatımı devam ettirerek hem de çalışarak hafızlığımı yaptım. Hafızlık merasimim çok büyük bir katılımı gerçeğe geçti.

⁴⁸ Yaşar Kasım Aslanboğa tarafından 08.12.2023 tarihinde Abdurrezzak Sarıkaya ile yapılan röportaj.

⁴⁹ A.g.r.

Hasan Eke hocamızın hazırladığı çoğunluğu kızlardan oluşan ilahi grubu ve yaşlılardan oluşan ilahi grubu Türk Din Musikimize ait ‘Can u Dilden Âşık Oldum’, ‘Noldu Bu Gönüm’, ‘Şu Benim Divane Gönüm’ gibi çeşitli ilahiler seslendirdiler.”⁵⁰

Fotoğraf 1: Hafız Metin Demirtaş ve Ishøj Kız İlâhi Grubu

Fotoğraf 2: Ishøj Cami İlk Nesil İlâhi Grubu ve Din Görevlisi Hasan Eke

⁵⁰ Yaşar Kasım Aslanboğa tarafından 29.04.2024 tarihinde Metin Demirtaş ile yapılan röportaj.

İnsanların kandil geceleri gibi Anadolu'ya ait dini gelenekleri yaşatabilecekleri ve sosyalleşme ihtiyaçlarını giderebilecekleri tek mekân o dönemin şartlarında camilerdi. Yayın organlarının özellikle sosyal medya araçlarının yaygınlaşması ile son yıllarda insanlar sosyallikten ve dini-sosyal aktivitelerden uzaklaşmış, odak noktaları farklı yöne kaymıştır. 2000 öncesi ve sonraki yıllarda tamamen din görevlilerinin gayretleri ile dini ve sosyo-kültürel faaliyetler yürütülmüştür.

Kurulduğu günden bugüne musiki açısından bakılacak olursa D.T.D.V.'nin sistematik bir eğitimi olmamıştır. Türkiye'den gelen din görevlilerinin musiki kabiliyetleri ve din hizmetleri müşavirlerinin destekleriyle dönemsel olarak korolar oluşturulmuş, görevlilerin Türkiye'ye dönmesi ile bu faaliyetler son bulmuştur. Farklı dönemlerde üç defa din görevlilerinden oluşan tasavvuf musikisi korosu oluşturulmuş ve bu koro kandil programlarında sahne almıştır.

Fotoğraf 3: D.T.D.V. Din Görevlileri'nden oluşan Tasavvuf Musikisi Korosu, 2020 yılında düzenlenen Mevlid-i Nebi programını icra ederken.

Eski adıyla “Kutlu Doğum” yeni adıyla “Mevlid-i Nebi” programları D.T.D.V. vasıtasıyla büyük bir coşkuyla kutlanması sağlanmakta, çocuklardan oluşturulan “ilahi

koroları” kutlamaların yapılacağı camilerde, kiralanan tiyatro salonlarında veya düğün salonlarında sahne almışlardır. Ayrıca dini musiki kültürümüzü unutulmaması adına Türkiye’den meşhur kârilere, mevlidhanlara, dini musikişinaslara, “Mevlid-i Nebi” gibi etkinlikler vesilesiyle Danimarka’ya davet edilmiş, Sjælland, Jylland ve Fyn adalarında düzenlenen konserler büyük ilgi görmüştür.

Fotoğraf 4: Fatih Koca’nın 22.10.2021 tarihinde Odense şehrinde düzenlenen Mevlid-i Nebi konserinden.

Fotoğraf 5: 2008 yılında İsmail Coşar, Fatih Koca ve Hüseyin İpek’in katıldığı Kutlu Doğum programından.

Yurtdışında yürütülen dini ve kültürel faaliyetlerin uzun vadeli fayda sağlaması ve hedefine ulaşabilmesi için din görevlilerinin bireysel çabalarının yanında bu faaliyetlerin sistematik olarak vakıf veya din hizmetleri müşavirliği bünyesinde sistematik olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla 2021 ve 2022 yıllarında Din Hizmetleri Müşaviri Hüseyin Gündoğar tarafından Türk-İslam Sanat kursları açılmıştır. Ebru, hat, kaligrafi, ney, bağlama gibi kurslara gurbetçiler yoğun ilgi göstermiştir. 2023 yılında ise Din Hizmetleri Müşaviri Prof. Dr. Eyüp Baş tarafından din, kültür ve sanat alanında verilen kurslar çeşitliliği artarak devam etmiş ve bu hizmetleri sistematik hale getirmek için D.T.D.V. bünyesinde akademi çalışmaları başlamıştır.

Cumhuriyet dönemindeki musiki yasaklarından dolayı Türk Din Musikisi geleneğimizden uzaklaşan insanlarımız radyodan ve Arap filmlerinden aşına oldukları müziklere ilgi göstermeye başladı.⁵¹ Sanatsız, ticari kaygılarla ve duygu sömürüsüne yönelik ortaya çıkan “yeşil pop” Anadolu’daki insanları etkilediği gibi gurbetteki Türkiyeli insan varlığını da etkisi altına almıştır. Özellikle ayin tarzında bestelenmiş ağır usullü dini musiki eserlerimiz gurbetçilerde karşılık görmemekte, yüksek tempolu, özlem ve arabesk içeren “ilahiler” büyük ilgi görmektedir.

Buhûrîzâde Mustafa İtrî’ nin düzenlediği, her dört rekâtta farklı makamlar eşliğinde eda edilen, Osmanlı sarayında uygulandığından dolayı “Enderun Usulü Teravîh” olarak bilinen teravîh tertibi⁵² Danimarka’da ilk olarak D.T.D.V. öncülüğünde 2023 ve 2024 yılı Ramazan ayında icra edilmiştir. Bu program Danimarka’da yaşayan Türkiyeli insan varlığına geçmişten günümüze gelen ve halen Türkiye’deki bazı selatin camilerde uygulanan bu eski kadim ramazan ayı geleneğini tanıtmak için düzenlenmiştir.

⁵¹ Güngör, a.g.e., s.67.

⁵² Fatih Koca, *İslam Medeniyetinde Salâ ve Salavat Geleneği*, DİB Yayınları, Ankara 2021.

Sjaelland adasındaki Ballerup Fatih Cami, Ishøj Mevlana Cami ve Jylland adasındaki Brabrand Ulu Cami'nde gerçekleştirilen "Enderun Usullü Teravîh" namazlarını Danimarka'da görev yapan din görevlileri kıldırmıştır. Her iki rekâta farklı bir din görevlisi saba, uşşak, rast, hicaz ve kürdi gibi makamları uygulamış, namaz aralarında aynı makamda Türk Din Musikisi eserleri koro halinde icra edilmiştir. Programa katılan Danimarka'da yaşayan Türkiyeli insanlar "Enderun Usulü Teravîh" namazını ilk defa eda ettiklerini ve çok beğendiklerini ifade etmişlerdir.

3.2.2. Milli Görüş Cemiyeti

İslam Toplumu Milli Görüş (IGMG), Almanya'nın Braunschweig kentinde 1967 yılında 8 üniversite öğrencisinin Cuma namazı kılmak için üniversiteye mescit açmalarıyla temelleri atılan siyasi bir topluluktur.⁵³ 1972 yılında kurulan bu topluluk, IGMG adını 1995 yılında almış ve Türkiye siyaseti ile arasına mesafe koymaya başlamıştır. Genel merkezi Almanya'nın Köln kenti olan, dünya genelinde 2000'den fazla şubesi bulunan bu topluluğa ait eğitim merkezleri, resmi okullar, hafızlık merkezleri ve birçok müessese bulunduğu bölge insanlarına hizmet vermektedir.

Danimarka Milli Görüş Teşkilatı'nın (Dansk Islamisk Trossamfund) kuruluş aşamasını ise 1991-2007 tarihleri arasında başkanlık yapan Zeki Koçer şu şekilde anlatmaktadır:

"16.11.1979 da Türkiye'de vatani görevimi bitirdikten sonra geri Danimarka'ya döndüm. Kardeşim Bayram, bazı arkadaşlar ile birlikte teravîh namazı kıldıklarını izah etmişti. Böylece aslında teşkilatlanma çalışmalarının zemini oluşmuştu. O günlerde cemiyet ve toplantı salonları vb. olmayınca ziyaretler ve sohbetler evlerimizde yapılmaktaydı. Aileler yeni yeni Türkiye'den gelmeye başladığından, kalabalık değildi. İlk teravîh namazı 1979 da Pakistanlı Âmin amcanın evinde kılınmıştı. Böylece bir

⁵³ Kemal Ergün, *IGMG'nin Geçmişi ve Bugünü*.

*cemiyet -cami ihtiyacının olduğu herkes tarafından dillendirilmeye başlandı. 1980 yılında Helsingör –Byskole lehir okulunda bir sınıf alındı ve kurslar başladı. Bu kursta, Bayram Koçer ve bazı arkadaşları Kur'an öğretiyordu.”*⁵⁴ Bu tarihte aynı zamanda Danimarka İslam Cemaati kuruldu. 1985 yılında Danimarka Milli Görüş Teşkilatı (D.M.G.T.) ismini alan topluluk, 2003 yılından sonra ise Danimarka İslam Topluluğu olarak ismini değiştirdi. 2017 yılında da Danimarka Devleti tarafından resmi olarak İslami topluluk olarak tanınmış oldu.⁵⁵

Danimarka'daki Milli Görüş dini musiki faaliyetleri ilk yıllarda, Türkiye'deki İslami marşlar çerçevesinde şekillenmiştir. 1980'li yılların sonlarında başlayan 1995 yılından itibaren özellikle 28 Şubat sürecinden sonra muhafazakarları etkisi altına alan bu marşlar, mevcut düzene muhalefet ve İslami referanslarla alternatif bir toplumsal düzeni oluşturma teması içermekteydi. “İslami düzene” ve “direnişe” davet eden marşların sözleri bu temalara göre yazılıyordu.⁵⁶ Türkiye'nin siyasi gündemi ile yakından ilgilenen gurbetçiler, bu İslami müzik akımından da etkilendiler. Bunun en belirgin örneği Danimarka'nın Jylland adasında bulunan Aarhus şehrinde kurulan “Selam Radyosudur”. Selam radyosunun kuruluşunu Jylland adasında ilk Milli Görüş topluluğunu kuran Ömer Kiriş şu şekilde anlatıyor:

“Aslen Konya/Çumralıyım. İstanbul İmam-Hatip mezunuyum. Babam Seyfi Kiriş Haciveyiszade Mustafa Efendi'nin talebesi ve kurra-hafızdı. Kurra-hafız Hasan Hüseyin Varol, Hüseyin Sarı gibi isimler babamın dönem arkadaşlarıdır. Babam Konya'da Kur'an kıraatinde ve dini ilimlerde kendini yetiştirip Konya'nın köylerinde fahri imam-hatiplik yaptıktan sonra otuzlu yaşlarda Danimarka'ya işçi olarak göç etmiş. Danimarka'da da Kur'an okumadaki mahareti ve saygınlığı nedeniyle çeşitli ortamlarda

⁵⁴ Yaşar Kasım Aslanboğa tarafından 22.12.2023 tarihinde Zeki Koçer ile yapılan röportaj.

⁵⁵ <https://ditsamfund.dk/om/>

⁵⁶ Sümeyye Aydın - Erkan Perşembe, *İslami Marş ve Ezgilerde Tarihsel Farklılaşma Sürecinin Dinleyici Yorumları Açısından Değerlendirilmesi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 47 (16 Aralık 2019), 7-43.

babama Kur'an okuturlardı. Babam Seyfi Kiriş 1990 senesinde Türkiye'ye kesin dönüş yaptı. 2008 yılında da vefat etti. Aarhus'ta 1990 yılında kurulan ilk Milli Görüş'e ait caminin alınmasını sağladım.

Selam Radyosu'nun kuruluş hikâyesine gelecek olursak, Milli Görüş'ün Danimarka'da kurulmasında önde gelen isimlerinden Ahmet İhsan Deniz, Osman Öztoprak, Ahmet Kiriş bir stüdyoda 1989 yılında haftada bir kez ve bir saat ile sınırlı radyo programı yapmaya başladılar. Daha sonra bu süre artmaya başladı. Çocuk programları ve canlı yayınlar yapmaya başladık. O arada ilahi grubu kurduk. Grubumuzun adı "Danimarka Selam Radyosu İlahi Grubu" idi. Hacı Abidin adında Kerküklü müzisyen bir abimiz vardı. Onun kendi beste ve güftelerinden oluşan "Kerkük İlahileri" adında bir albüm yaptık. Marşlar tarzında ilahiler yazıp besteleyip çoğunlukla kendi eserlerimizi radyoda okuyorduk. Bu eserlerden "Gönlüme Bir Sevda Düştü" isminde bir albüm oluşturduk.⁵⁷ Bu albümdeki eserlerden "Cürmüm ile Geldim Sana" ve "Seyrimde Bir Şehre Vardım" eserleri Mustafa Özcan Güneşdoğdu tarafından seslendirilmiştir. Mustafa Özcan Güneşdoğdu ile yaptığımız konuşmada bazı eserlerinin güfte ve bestesini Ömer Kiriş'ten aldığını belirtmiştir. Röportajın devamında dönemin musiki faaliyetlerini Ömer Kiriş şu şekilde anlatıyor:

"O dönemde Arap musikisi ağırlıklı besteler yapıyorduk. İlahilerimizde org gibi enstrümanlar kullandığımız için Danimarka'daki gurbetçiler tarafından "Kilise Müziği" gibi benzetmelerle eleştirildik. Hatta o dönemde Milli Görüş'ün Köln'deki merkezinden 'yaptığımız müzik caizdir' diye yazılı fetva almak zorunda kaldık. Daha sonra televizyonların çıkması ile radyo yayınıımız sona erdi."⁵⁸

⁵⁷ Yaşar Kasım Aslanboğa tarafından 26.12.2023 tarihinde Ömer Kiriş ile yapılan röportaj.

⁵⁸ Ömer Kiriş a.g.r.

Ömer Kiriş ile yaptığımız röportajda ismi geçen Hacı Abidin hakkında yaptığımız araştırmalarda kendisinin önemli bir musikişinas kişiliğe sahip olduğunu tespit ettik. Hayatı hakkında bilgi verecek olursak; kendisi Kerkük'te doğmuş büyümüş ve Kerkük davasına kendisini adanmış biridir. Irak'ta Türkmenlere yapılan zulüm nedeniyle Kerkük'ü terk etmek zorunda kalmış önce İran'a, sonra Türkiye'ye en sonunda ise Danimarka'ya sığınmıştı. Hacı Abidin Kerkük sevgisini gittiği her yerde yaşatmaktaydı. Sığındığı yabancı memleketlerde Kerkük'e ait gazelleri, türküleri, hoyratları, ilahileri seslendiriyor, Türkmen gelenek ve göreneklerini, folklorunu yaşatıyordu. Türkiye ve Avrupa'daki milli gecelerde sahne almış, böylelikle Türkler ve Türkmen camiasında sevilen bir sanatçı haline gelmişti. 21 Mart 1993 yılında hayatını kaybeden Hacı Abidin arkasında türkü, hoyrat, tenzile, (dini türkü) ilahi ve şiirlerden oluşan on bir defter bırakmış, bu defterler Suphi Saatçi tarafından incelenmiş ve Hacı Abidin adına yazdığı kitaba tespit ettiği eserleri eklemiştir. Tekke musikisi eğitimi alan Hacı Abidin Erol aynı zamanda Kur'an-ı Kerim, mevlit ve ilahi okumalarındaki mahareti ve sesinin güzelliği sebebiyle yaşadığı yerlerde düzenlenen dini merasimlerde aranılan isim olmuştur. En çok okuduğu ve sevdiği makamlar arasında rast, segâh, hüzzam, saba ve nihavent makamları öne çıkmaktadır.⁵⁹

Yaptığımız araştırmalarda Hacı Abidin Erol'un İstanbul'da ve Danimarka'da türkü, hoyrat ve ilahilerden oluşan kaset çıkardığını tespit ettik. Genellikle eski sözlere yeni güfteler veya yeni sözlere eski ezgiler giydirek oluşturduğu albümdeki ilahileri notaya almaya çalıştık. Notaya aldığımız ilahilerden bazıları şunlardır:

⁵⁹ Suphi Saatçi, *Hacı Abidin (Erol) Kerküklü*, İstanbul, 2000, s. 6-12.

HİCAZ KERKÜK İLÂHİ

Çok Büyüksün Ya Allah

Söz/Müzik: Hacı Abidin

Yürük Semâî

♩

Çok bü yüksün Ya Al lah Ben ze rin yok tur bil lah

Biz le ri bu a teş ten kur ta rır sın in şal lah

Ya Al lah Ya Al lah

Çok bü yük sün Ya Al lah Ben ze rin yok tur bil lah

Çok büyüksün Ya Allah
Benzerin yoktur billah
Bizleri bu ateşten
Kurtarırsın inşallah

Ya Allah Ya Allah
Ya Allah Ya Allah
Çok büyüksün Ya Allah
Benzerin yoktur billah

Müslümanız ölmeyiz
Ateşten korkmayız
Efendimiz yüzünden
Karanlıkta kalmayız

Ya Allah Ya Allah
Ya Allah Ya Allah
Çok büyüksün Ya Allah
Benzerin yoktur billah

Eğer aşkısan yara
Sakın uyma ağyara
Tut Allahın yolunu
Korkma gidersen nâra

Ya Allah Ya Allah
Ya Allah Ya Allah
Çok büyüksün Ya Allah
Benzerin yoktur billah

Zikir sırr-ı Kur'an'dır
Zikir büyük imandır
Bu dünyayı hor görme
Dünya bir imtihandır

Ya Allah Ya Allah
Ya Allah Ya Allah
Çok büyüksün Ya Allah
Benzerin yoktur billah

Bak Hacı'nın işine
Halkı yığmış başına
Tut Allah'ın yolunu
Girer Hakkın peşine

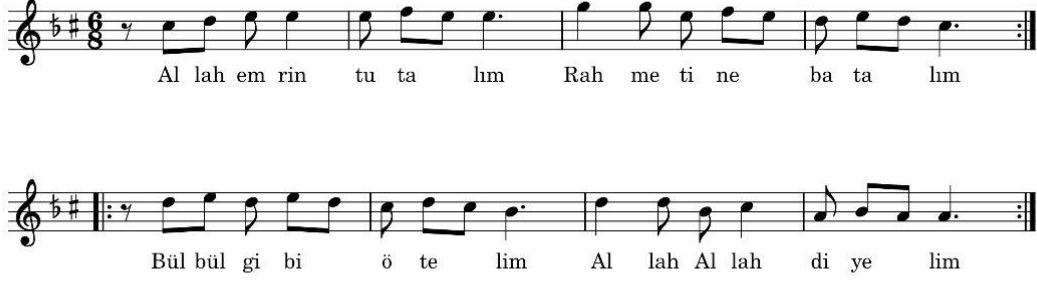
Ya Allah Ya Allah
Ya Allah Ya Allah
Çok büyüksün Ya Allah
Benzerin yoktur billah

HİCAZ KERKÜK İLÂHİ

Allah Emrin Turalım

Yürük Semâî

Beste: Hacı Abidin
Güfte: Yunus Emre

Allah emrin turalım
Rahmetine batalım
Bülbül gibi ötelim
Allah Allah diyelim

Allah adı uludur
Emrin tutan kuludur
Müminlerin yoludur
Allah Allah diyelim

Allah adı dillerde
Sevgisi gönüllerde
Şol korkulu yerlerde
Allah Allah diyelim

Ölüp kabre varınca
Melek sual sorunca
Rabbin kimdir diyince
Alah Allah diyelim

Yûnus seyredip gezer
Ölüm tedbîrler bozar
Görmek istersen dîdâr
Allah Allah diyelim

HÜZZAM KERKÜK İLAHİSİ

Söz / Müzik: Hacı Abidin

§

Hay Al lah Ya Al lah La i la he il lal lah

§

Mu ham me din kom şu su biz o lu ruz in şal lah

§

Kur an la bi ter i şin A san o lur her i şin

§

Gi der bü tün teş vi şin La i la he il lal lah

Hay Allah Ya Allah
Lailahe illallah
Muhammedin komşusu
Biz oluruz inşaallah

Günü yarattı Allah
Başka ilah yok billah
Mümin söyler Ya Allah
La ilahe illallah

Kuranla biter işin
Asan olur her işin
Gider bütün teşvişin
La ilahe illallah

Hak yolunda oludur
Ki cihanın gülüdür
Habibinin kuludur
La ilahe illallah

Daima Allah söyle
Gidersen Hakka böyle
Durma Hakkı zikreyle
Lailahe illallah

HÜZZAM KERKÜK İLAHİSİ

Söz / Müzik: Hacı Abidin

§

Gel Al la hı zik re dek Her dem biz de şük re dek

Muham me di fik re dek Muham med Ra sü lul lah

Muham me di fik re dek Mu ham med Ra sü lul lah

Mu ham med Ra sü lul lah

Gel Allahî zikr edek
Her dem biz de şükr edek
Muhammed'i fikr edek
Muhammed Rasûlullah

Baldan tatlı sözleri
Ayne şîfa gözleri
Mahrum etme bizleri
Muhammed Rasûlullah

Her parmağın sersebil
Şakka'l-kamer Bahru'n-Nîl
İnanan olmaz zelil
Muhammed Rasûlullah

Göründü nur-i iman
Nurundan parlar as(u)man
Havar eder ins ü can
Muhammed Rasûlullah

RAST KERKÜK İLAHİSİ

Allah Allah Daim Allah

Düyek

Söz/Müzik: Hacı Abidin

Al lah Al lah da im Al lah Söy le yin kalp sen siz Al lah
Kur an u mu ma mu ci ze Hak tan ge tir din sen bi ze

Al lah Al lah da im Al lah Söy le yin kalp sen siz Al lah
Ol dun mu in her a ci ze Ya Ha bi bi Ra sü lal lah

Al lah Al lah Da im Al lah Ya Ha bi bi Ra sü lal lah Ra sü lal lah

Allah Allah daim Allah
Söyleyin kalp sensiz Allah
Allah Allah daim Allah
Ya Habibi Rasülallah

Attın şeriat babını
Teşkil edip mihrabını
Kurdun güzel İslam dini
Ya Habibi Rasülallah

Allah Allah daim Allah
Ya Habibi Rasülallah

Allah Allah daim Allah
Ya Habibi Rasülallah

Kuran umuma mucize
Haktan getirdin sen bize
Oldun muin her acize
Ya Habibi Rasülallah

Gittin saray-ı vahdet'e
Çıktın huzur-u izzete
Oldun Şafi bu ümmete
Ya Şafi Rasülallah

Allah Allah daim Allah
Ya Habibi Rasülallah

Allah Allah daim Allah
Ya Habibi Rasülallah

Attın şeriat babını
Teşkil edip mihrabını
Kurdun güzel İslam dini
Ya Habibi Rasülallah

Metheyledi hafzasını
Sende kurdu miratını
Kıldı temaşa zatını
Ya Habibi Rasülallah

Allah Allah daim Allah
Ya Habibi Rasülallah

Allah Allah daim Allah
Ya Habibi Rasülallah

Dansk Islamisk Trossamfund (DIT), Danimarka Müslümanlar Topluluğu'na (Dansk Muslimsk Union) üye olan yedi topluluk arasında D.T.D.V.'ndan sonra 26 cami cemiyeti ile en çok camisi olan topluluktur. Yine 2006-2018 yılları arasında başkanlık yapmış olan Ahmet İhsan Deniz D.I.T. hakkında şu bilgileri vermiştir:

“D.I.T. olarak Danimarka’da 26 cemiyetimiz bulunmaktadır. Din görevlisi ihtiyacımızı genel olarak Diyanet İşleri Başkanlığımız vasıtasıyla ve Danimarka’da süresiz oturuma sahip olan dini alanda kendini yetiştirmiş hocalar ile karşılıyoruz. Eğitime büyük önem veriyoruz. Resmi bünyemizde olmasa da bizim öncülüğümüzde 6 okul 4 yuva ve 2 kreş bulunmaktadır. Bugüne kadar okullarımızdan mezun olan 3000’den fazla öğrencinin birçoğu Danimarka’da önemli meslek sahibi olmuş ya da yüksek mevkilere gelmiştir. Sorduğunuz için söyleyeyim okullarımızda üçüncü sınıftan beşinci sınıfa kadar müzik eğitimi verilmektedir. Bizatihi şahsım da uzun yıllar okullarımızdaki çocuklarımıza bağlama ile Türk Halk Müziği eğitimi verdim.”⁶⁰

3.2.3. Kâdiri Cemaati Dergâhı

Kurumsal nitelikli ve sürekliliği olan ilk tasavvufi oluşumlar XII. Yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu tarikatlardan Yeseviyye Türkler arasında, Rifâiyye ise Araplar arasında yaygınlaşmıştır. Abdulkâdir-i Geylânî’yi referans alan Kâdiriyye ise tüm İslam dünyasında yaygınlaşmıştır. XV. yüzyılda Eşrefoğlu Rûmî Kâdiriyye’yi Anadolu’ya getirmiş, Anadolu ve Balkanlar’da asıl yaygınlık kazanması ise XVII. yüzyılda yaptığı faaliyetlerle İsmail Rûmî sayesinde gerçekleşmiştir.⁶¹

Kâdirîler, Danimarka’da da “Geylani Hizmet Vakfı” adıyla faaliyetlerine devam etmektedir. Aksaray’da ikamet eden Aksaraylı Hüseyin Avni Çekiç (Aksaraylı Hüseyin Avni Efendi) Kâdirîliğin Türkiye’deki temsilcilerindendir. Danimarka’daki Kâdirîler de Aksaraylı Hüseyin Avni Efendi’ye bağlıdır. Yaptığımız görüşmelerde kendilerini Nakşi, Kâdirî, Rufaî tarikatlarına nispet eden tarikat üyeleri kendilerinin daha çok Kâdirîlik ritüellerine ağırlık verdiklerini belirtmişlerdir. Aksaraylı Hüseyin Avni Efendi’ye bağlı olan Aksaraylı Hüseyin Efendi olarak bilinen Hüseyin Avni Çekiç’e bağlı olan Türkiye

⁶⁰ Yaşar Kasım Aslanboğa tarafından 21.12.2023 tarihinde Ahmet İhsan Deniz ile yapılan röportaj.

⁶¹ Nihat Azamat, “Kâdiriyye”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2001, s.131-132.

ve Dünya'nın çeşitli yerlerindeki temsilcilere “Çavuş” denmektedir. Çavuş'lar Aksaraylı Hüseyin Avni Efendi tarafından verilen yetki ile Dünya'nın çeşitli yerlerine “dergâh” açma ve idare ile sorumludur. Danimarka Helsingör şehrinde bulunan Geylani Hizmet Vakfı çavuşu Esat Aytaç ile yaptığımız röportajda Kâdirîlerin Danimarka'daki geçmişini, faaliyetlerini ve musiki geleneğini şu şekilde anlatmaktadır:

“Aksaraylı Hüseyin Avni Efendi'ye bağlı olan Konya/Cihanbeyli Kütükuşağı köyünden Cömert Kaya amcamız Türkiye'de yaşadığı dönemde şeyh efendimizden icazet alıp Danimarka'ya göç ettikten sonra 1983 yılında Taastrup şehrinde ilk dergahımızı açtı. Cömert Kaya amcamız vefat edince yerine Hacı Tahir amcamız geçti. Daha sonra Helsingör şehrinde dergâhımızı açtık. Dergâhımızda diğer dernekler ve lokallerde olduğu gibi üyelik sistemi yoktur. Hizmet binalarımızın kirasını çıkarmak için dergâhımıza gelen ‘ihvanlar’⁶² gönülünden koptuğu kadar bağış yaparlar. Dergâhımızda haftada bir kez sohbet yaparız. Ardından cehri zikrimizi yaparız. Aralarda gençler bendir eşliğinde Âşık Hasan, Âşık Faik, Sinanlı Ahmet'e ait ilahileri okurlar.”⁶³

Kadiriliğin Danimarka şubelerinden Hvidovre Geylani Hizmet Vakfı kurucularından Cevdet Döner Kadiriliğin Danimarka'daki süreci ile alakalı şunları belirtmektedir:

“Danimarka'da zikirlerimizi yapmak için kiraladığımız ilk dergâhımızın müstemilatı Taastrup şehrinde Diyanet'e bağlı Yunus Emre Camii ile çok yakındı. Dergâhımızın camiye çok yakın olması hasebiyle ayrılık çıkmasın diye vakit namazlarımızı hep Diyanet'e bağlı Yunus Emre Camii'nde kıldık. Daha sonra farklı mekânlar kullandık.”⁶⁴

⁶² Dergah'a gelenler ve zikre katılanlar “ihvan” diye adlandırılmaktadır.

⁶³ Yaşar Kasım Aslanboğa tarafından 23.12.2023 tarihinde Esat Aytaç ile yapılan röportaj.

⁶⁴ Yaşar Kasım Aslanboğa tarafından 25.12.2023 tarihinde Cevdet Döner ile yapılan röportaj.

Danimarka'daki Kâdirî dergâhında gözlem amacıyla katıldığımız haftalık zikir meclisinde edindiğimiz izlenimler şu şekildedir:

Öncelikle zikir başlamadan önce bendir eşliğinde bendir çalmayı bilen ve sesi güzel olanlar ilahiler okumaktadırlar. Bu ilahiler yukarıdaki röportajda adı geçen âşıklara, sözleri Yunus Emre'ye, Hacı Bayram-ı Veli'ye, Aziz Mahmud Hüdayi'ye, Nesimi'ye ait eserlerdir. İlahi'yi söyleyenler arasında Esad Aytaç'ın oğlu Muhammed Atyaç da vardı. Kendisi Danimarka ve diğer Avrupa ülkelerindeki düğün gibi organizasyonlarda sahne almaktadır.

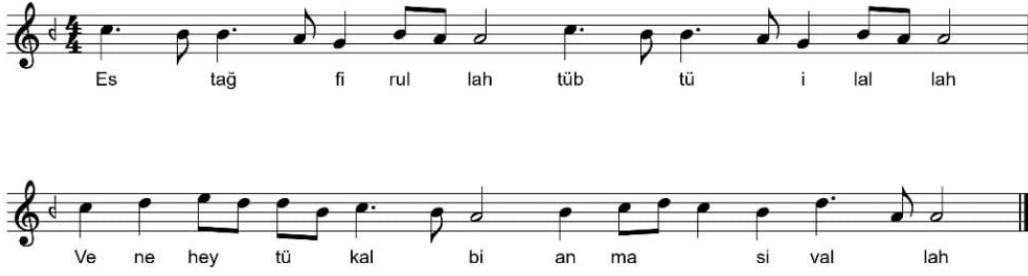
Fotoğraf 6: Danimarka'daki Kadirilerin haftalık zikir toplantılarında gerçekleştirdikleri ilahi dinletisinden.

Çavuş, cehri yapılan zikri başından sonuna kadar yönetmektedir. El ele tutuşan ihvanlar el ele iki zikir halkası oluşturmaktadır. Hüseyini makamında okunan Besmele-i Şerif zikriyle başlayan zikir sırası ile, estağfirullah zikri, salavat-ı şerife zikri, tevhid zikri, lafzatullah zikri, hu zikri ve “Ya Hay, Ya Kerîm, Ya Rahman, Ya Rahîm, Ya Vedud, Ya Latîf” gibi bazı esmâlardan oluşan zikir ile bitmektedir. Zikir'de kullanılan ağırlıklı makam uşşak makamıdır. Özellikle besmele-i şerif ve tevhid zikri uşşak makamında seslendirilir. Seslendirilen zikirlerin notası şu şekildedir.

UŞŞAK TEVHİD ZİKİRİ

UŞŞAK TEVBE İSTİĞFAR

UŞŞAK SALAVAT-I ŞERİFE

Al la hüm me sal li a lâ sey yi di nâ

Mu ham me dîn ve a lâ â li hi ve sah bi hi ve sel lim

Al la hüm me sal li a lâ sey yi di nâ

Mu ham me dî nin ne biy yil üm miy yin ve a lâ â li hi ve sah bi hi ve sel lim

Aksaray’da bulunan Kadiri Dergâhında ve buraya bağlı olan dünyanın çeşitli yerlerindeki dergâhlarda genellikle Sinanlı Ahmet olarak bilinen Ahmet Ölçer’e ait ilahiler okunmaktadır. Güftelerin bir kısmı Yunus Emre gibi önemli mutasavvıflara, bir kısmı ise kendisine ait olan eserlerin tamamını kendisi bestelemiştir. Tespit etmeye çalıştığımız eserlerden notaya aldığımız eserler şunlardır:

GERDANIYE İLAHİ

Ölüm Ölüm Haktır Ölüm

Serbest

♩

Mu sal la nın ta şı be yaz

Yaz me lek yaz a me lim yaz

Gü na hım çok se va bım az

Ö lüm ö lüm Hak tır ö lüm

Musallanın taşı beyaz
Yaz melek yaz amelim yaz
Günahım çok sevabım az
Ölüm ölüm haktır ölüm

Ölüm bize büyük acı
Hiç yoktur derman ilacı
Yine beni tuttu sancı
Ölüm ölüm haktır ölüm

Tahtadan atı getirin
Benim göçümü götürün
Bedenim toprağa verin
Ölüm ölüm haktır ölüm

Ölüme çare bulunmaz
Giden kişi geri gelmez
Fani dünya sana kalmaz
Ölüm ölüm haktır ölüm

Çare bulunmaz bu derde
Duracaksın kaldığı yerde
Amelin durur sol elde
Ölüm ölüm haktır ölüm

Ağlamayın konu komşu
Bu hep Hakk'ın emri işi
Ömür biter gider kişi
Ölüm ölüm Haktır ölüm

Ağlamayın derin derin
Cehennemlik oldu yerim
Ukbaya yoktur amelim
Ölüm ölüm haktır ölüm

Fayda vermez mal, evladın
Birgün kırılır kolun kanadın
Bozulacak ağız tadın
Ölüm ölüm haktır ölüm

GERDÂNİYE İLAHİ

Muhammed Dünyaya Geldi

Sofyan

Mu ham med dün ya ya gel di

Me lek ler teb ri ğe in di

Me lek ler teb ri ğe in di

Nen ni Mu ham me dim nen ni

Muhammed Dünyaya geldi
Melekler tebriğe indi
Cihan muradına erdi
Nenni Muhammedim nenni

Yeşillendi dağlar taşlar
Secdeye indi ağaçlar
Tesbihe başladı kuşlar
Nenni Muhammedim nenni

İnananlar murad alsın
İnanmayan mahrum kalsın
Bir canım var kurban olsun
Nenni Muhammedim nenni

Rüyada görüştür bizi
Murada eriştür bizi
Mevlam sen kavuştür bizi
Nenni Muhammedim nenni

HÜSEYİNİ İLAHİ

Selam Olsun

Sofyan

Sinanlı Ahmet

Gi de gi de yol git miyor gö zü me uy ku gir miyor

Mür şî dim hac ca gi di yor Uğr lar ol sun uğrlar ol

Uğr lar ol sun uğrlar ol sun Me di ne ye se lam ol

Gide gide yol bitmiyor
Gözüme uyku girmiyor
Mürşidim hacca gidiyor
Uğurlar olsun uğurlar olsun

Beytullah göründü göze
Bir ilahi yaz yerinde
Şeyhime olan sevgimden
Uğurlar olsun uğurlar olsun

Uğurlar olsun uğurlar olsun
Medine'ye selam olsun

Uğurlar olsun uğurlar olsun
Rasûlullah'a selam olsun

Avni Baba müjde verdi
Hacca gideceksin dedi
İhvanlar murada erdi
Uğurlar olsun uğurlar olsun

Ravzanın içine girdim
Selam Ya Muhammed dedim
Ebubekir Ömer'i gördüm
Uğurlar olsun uğurlar olsun

Uğurlar olsun uğurlar olsun
Beytullah'a selam olsun

Uğurlar olsun uğurlar olsun
Medine'ye selam olsun

Avni Baba himmet etti
Mekke Medine'ye attı
İhvanlar murada erdi
Uğurlar olsun uğurlar olsun

Uğurlar olsun uğurlar olsun
Medine'ye selam olsun

HÜSEYİNİ İLAHİ

Sen Derviş Olamazsın

Sofyan

Beste: Sinanlı Ahmet
Güfte: Yunus Emre

Bu akl ile ey kişi

Sen der viş o la maz sın

Bı rak ma dan teş vi şi

Sen mü rid o la maz sın

Sen ha tip o la maz sın

Bu akl ile ey kişi
Sen derviş olamazsın
Bırakmadan teşvişi
Sen derviş olamazsın
Sen hatip olamazsın

Dövene elsiz gerek
Sövene dilsiz gerek
İhvan gönülsüz gerek
Sen derviş olamazsın
Sen hatip olamazsın

Ele geleni yersin
Dile gelen söylersin
Böyle dervişlik dursun
Sen mürid olamazsın
Sen derviş olamazsın

Derviş Yunus gel imdi
Ummanlara dal imdi
Ummana dalmayınca
Sen derviş olamazsın
Sen hatip olamazsın

3.2.4. Menzil Cemaati Dergâhı

Tasavvufta Hz. Peygamber'in zikre verdiği öneme sık sık vurgu yapılır. Bu kültürde Hz. Ebubekir'e hafî (sessiz) zikri, Hz. Ali'ye cehrî (sesli) zikri Hz. Peygamber'in öğrettiğine inanılır ve tasavvuf silsileleri Hz. Peygambere kadar ulaştırılır. Hz. Ebubekir'den sonra Selman-ı Farisi, Cafer-i Sadık gibi isimlerle devam eden bu silsile Hâcegân tarikatının kurucusu kabul edilen Abdülhalik-ı Gucdüvânî'nin sâlikler için hazırladığı unutulmaya yüz tutmuş on maddelik halvet şartlarını sistemleştiren ve yeniden hayata geçiren Bahâeddin Nakşibend (v. 791/1389) tarafından canlandırılmış bu sebeple tarikat onun ismiyle anılmıştır.⁶⁵

Nakşibendiyye, Kâdiriyye'den sonra İslam dünyasında en yaygın ve varlığını günümüze kadar devam ettirebilmiş yegâne tarikattır. Kuzey Afrika ve aşağı Sahra Afrika'sı dışında hemen her bölgeye yayılmıştır.⁶⁶

Nakşibendiliğin Türkiye'deki en önemli kollarından olan Menzil cemaati Adıyaman iline bağlı Kâhta ilçesindeki Durak köyü tarikatın ana merkezi konumundadır. Tarikata bağlı müntesipler bir gün mutlaka bu köye gidebilmek arzusundadır.

Menzil Cemaati'nin kurucusu Abdülhakim Hüseyini'dir. Cumhuriyet döneminde tekke ve medreselerin kapanmasıyla imamlik yapmaya başlamıştır. Şeyhi'nin ölümü ile gördüğü bir rüya üzerine Suriye'ye giderek Nakşi şeyhlerinden Ahmet Haznevi'ye intisap etmiştir. On dört yıl devam eden müritlikten sonra şeyhinden irşat müsaadesi alan Abdülhakim Hüseyini, Bitlis ve Siirt'in çeşitli köylerinde tarikat faaliyetlerinde bulunduktan sonra son olarak Menzil köyünden geniş araziler satın almıştır. Fakat çok

⁶⁵ Necdet Tosun, “*Tasavvuf ve Nakşibendilik*”, Semerkand Dergisi 20. Yıl Özel, Semerkand Yayınları 2018 , s. 84.

⁶⁶ Hamdi Algar, “*Nakşibendiyye*”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul TDV, 2006, s 342.

fazla faaliyet gösteremedi bir yıl sonra rahatsızlanmış ve tedavi için götürüldüğü Ankara’da 1972 yılında vefat etmiştir.⁶⁷

Menzil Cemaatini asıl ününe kavuşturan, babası Abdulhakim Hüseyini’nin vefatından sonra cemaatin başına geçen Muhammed Raşid Erol olmuştur. 1993 yılında vefat eden Muhammed Raşit Erol’un yerine kardeşi “Seyyid” ve “Sultan” lakabıyla bilinen Abdülbaki Erol cemaatin başına geçmiştir.⁶⁸ Yaklaşık 30 yıl cemaatin liderliğini yürüten Abdülbaki Erol 12 Temmuz 2023 tarihinde İstanbul’da tedavi gördüğü hastanede hayatını kaybetmiştir. Abdülbaki Erol vefat etmeden önce yerine üç oğlu Muhammed Saki Erol, Muhammed Fettah Erol ve Muhammed Mübarek Erol’u halife olarak ilan etmiştir. En büyük kardeş Muhammed Saki Erol Menzil’den ayrıldığını ilan ederek Serhendi Vakfı’nı kurmuştur.

Danimarka’da Semerkand Vakfı adıyla faaliyetlerde bulunan Menzil Cemaati’nin merkez binası Rødovre şehrinde bulunmaktadır. Geçmişten günümüze Danimarka’da Menzil Cemaati’nin gelişim sürecini ve musiki faaliyetlerini Danimarka Semerkand Vakfı kurucu üyelerinden Yusuf Çiftci şu şekilde anlatmaktadır:

“1990 yılında İshøj Camisi’ne komşu bir müstemilat kiraladık. İlk zamanlar vakit namazlarını ayrılık olmasın diye camide kılar zikirlerimizi dergâhta çekerdik. Çünkü cami olmazsa olmazımızdır. Dergâh kurmaktaki amacımız zikir çekerken, hatme yaparken bazı yaşlı amcalarımızın bu zikirleri anlamayıp özellikle gençlere tepki göstermeleridir. Bu tepkiler olmasaydı ayrı bir dergâh kurma ihtiyacı da duymayacaktık. Bu noktada müşidimizin de cami cemaatinden ayrılmamız noktasında tavsiyeleri vardır. 2000 yılında Rødovre’deki dergahımızı kurduk. İlk zamanlar bu dergahımızda cuma namazı kılmiyorduk. Rødovre dergahımızda cuma namazı kılınma hikâyesi ise

⁶⁷ Sunay Yıldırım, *Menzil Nakşiliği Kadın Cemaati Üzerine Sosyolojik Bir Araştırm: Adıyaman Örneği*, Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2009, s.36.

⁶⁸ Yıldırım, a.g.e., s.37.

burada yaşayan insanların talebine dayanmaktadır. Bu bölgede cuma namazı kılacak mescit olmadığı için insanlar dergâhımıza gelerek cuma namazı kıldırılmamızı istediler. O dönemde buraya ziyarete gelen mürşidimiz fitne çıkacağı endişesiyle bu görüşe sıcak bakmasa da insanların ihtiyacına binaen cuma namazı kılınmasına izin verdi.

Zikirlerimiz hafi yapılmakta olup küçük hatme ve büyük hatme'ye göre farklı sayıda okunan sure, zikir ve salavat-ı şerifeler ile bir imam ve bir imam yardımcısı yönetiminde zikir halkası oluşturulmaktadır. Fakat diğer tarikatlara nispetle tarikatın usullerini, sekiz adabı bilmeyen kimseler hatme halkasına alınmamaktadır. Zikir halkasında mutlaka bir ilim erbabı âlim bulunması gerekir.

*Danimarka'da Semerkand Vakfı adıyla hizmet vermekteyiz. Rødovre'de bulunan merkez dergahımızdan başka Helsingør, Aarhus, Herning ve Kokkedal şehirlerinde de dergâhlarımız bulunmaktadır. Ishøj'da 2010 yılında faaliyete başlayan gençlik merkezimizde genç yaştaki erkek ve kızlarımıza dini dersler verilmektedir. Ayrıca çocuklarımıza ve gençlerimize izcilik kampı düzenlemekteyiz.*⁶⁹

Danimarka menzil cemaatinin musiki gelenekleri ve faaliyetlerine dair eski yöneticilerden Çetin Yüksel şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Aşîyan İlâhi Grubu diye adlandırdığımız kendi içimizden tecrübeli bir ilâhi ekibimiz var. Bu grup önemli gün ve gecelerde Mevlid-i Pak-i Resul koro halinde okurlar. İlâhiler okurlar. Fakat Mevlid-i Pak-i Resul'un okunuşu farklıdır. Okunuş şekli Avrupa'daki medreselerimizde şekillenmiştir. Biz de aynı şekilde uygulamaktayız.

Eskiden düğünlere giden ilâhi ekibimiz vardı. Zamanla bu ekibimiz dağıldı. Kadınlar ve erkeklerin ayrı olduğu düğünlerde okuduğumuz ilâhilerle halay çekilirdi. 2016 yılında Avrupa'daki ülkelerde Menzil'e bağlı dergâhların katıldığı Almanya'da

⁶⁹ Yaşar Kasım Aslanboğa tarafından 03.02.2024 tarihinde Yusuf Çiftci ile yapılan röportaj.

düzenlenen ilahi yarışmasında birinci olamayınca ilahi grubumuzun şevki kırıldı ve eski heyecanını yitirdi.”

Rødovre’de bulunan merkez Menzil dergâhını 03.02.2024 tarihindeki ziyaretimizde gözlemlediğimiz ve yaptığımız mülakatlardan edindiğimiz izlenimleri şu şekilde özetleyebiliriz.

Danimarka’da faaliyetlerine başladığı günden bugüne dini musiki kültürü olan bir menzil cemaati bulunmaktadır. Dini gün ve gecelerin yanında halk merasimlerinde de bendirler ile sahne alan ve büyük çoğunluğu ikinci nesilden oluşan bir ilahi ekibi vardır. Dini gün ve gecelerde Süleyman Çelebi’ye ait olan Vesiletü’n Necat’ı (Mevlid) “Mevlid-i Pak-i Resul” olarak isimlendirmişler ve bütün bahirleri aynı kalıpla ve aynı makamla (Hüseyni) kalabalık bir ilahi grubuyla seslendirmektedirler.

Fotoğraf 7: Danimarka Menzil Cemaati gençlerden oluşan ilahi grubu.

Fotoğraf 8: Danimarka Menzil Cemaati ikinci nesil ilahi grubu.

Haftalık yapılan hatmelerden önce ikinci nesil ve son nesil birlikte ilahi söylemektedirler. Çoğunluğu ikinci nesilden oluşan ilahi grubu üyeleri, dini musiki geleneklerinin devamı için büyük çaba sarf etmektedirler. Cemaat üyelerinin çocuklarından oluşan son nesil gençlere bendir ile basit Türk musikisi usulleri ve dergâhta okunan ilahiler meşk usulü ile öğretilmektedir. Dergâhta okunan ilahiler genel olarak “seyda”, “sultan” öznesi içermektedir. Sözleri arabesk bir esere ait olan şarkıların sözleri tarikatın ana unsurlarına uygun bir şekilde değiştirildiği gibi kendilerinin yazmış oldukları sözlere arabesk, Türk Halk Müziği veya Kürt müziğine ait besteler giydirilerek okunmaktadır.

Hüzünlü ilahiler genel olarak arabesk, THM veya Kürt müziği bestelerine uyarlanmaktadır. Hareketli ilahiler ise çoğunlukla Kürtçe halay müziklerine uyarlanıp özel günlerde veya zikir meclislerinde halay çekilmektedir. Geçmiş yıllarda çeşitli organizasyonlarda sahne alan ilahi ekibi, düğünlerde “Selamun Selam” adlı Diyarbakır yöresine ait eseri okuduklarını belirtmişlerdir. Danimarka Menzil Dergâhında tespit ettiğimiz ve notaya aldığımız bazı eserler şunlardır:

HÜSEYİNİ İLAHİ

Wexta tu çûyî gawsêm sofiyê te bela bûn
 Fîtnê fesad nav me pir bû û belav bû
 Gawsê nîzam ji me ra şîfa bû derman bû
 Xuda ji wî razî be, Xuda ji te razî be

Dilê me dişewite ji gawsê sanî
 Hêstir di çavê me de mîna baranê
 Dilê me sar bike lawo gawsê sanî
 Xuda ji te razî be, Xuda ji te razî be

HÜSEYİNİ İLAHİ

Vay Seydaye Seydaye

Sofyan

Vay Sey da ye Sey da ye Az kur ba na Sey da ye

Ça vem hay ra na ça ve Az kur ba na Sey da ye

Az kur ba na Sey da ye Az kur ba na Sey da ye

Vıy Vıy Vıy Sey da Vıy Vıy Vıy Sey da

Vıy Vıy Vıy Sey da Vıy Vıy Vıy Sey da

Vay Seydaye Seydaye
Az kurbana Seydaye
Cavm hayrana cave
Az kurbana Seydaye

Gavsın elinden tuttum
Hak rahmetine erdim
Doğru söyleyin dostlar
Sofi Gavsız olur mu

Sofi sensiz olur mu
Bu can sensiz kalır mı
Ay doğdu şafak attı
Daha yalvarayım mı

Menzile geleyim mi
Bir tövbe alayım mı
Sekiz şartı yapınca
Rahmete dalayım mı

Seydam sofiye bakar
Hem bakar hem yakar
Seydamın bir bakışı
Hakka bağlar sofiyi

HİCAZ SALAVÂT

3.2.5. Alevi-Bektaşî Cemevleri

Alevilik ve Bektaşilik aynı temel felsefeye dayanan fakat farklı isimlerle Anadolu'ya gelmiş ve kurumsallaşma işlemini 1200' lü yıllarda Hacı Bektaş-ı Veli ile gerçekleştirmiş sonraki yıllarda ise kanaat önderleri ile bugünkü halini alan kendine özgü bir inanç bütünüdür. Alevilik genel olarak İslam tarihindeki en önemli şahsiyetlerden Hz. Ali ile bağdaştırılır. Alevi-Bektaşî inancı her ne kadar İslam'a ait bazı terim ve kaynakları kullansa da tanrı anlayışı ve inanç pratikleri açısından İslam'dan ayrılmaktadır.⁷⁰

Aleviliğin İslam'dan ayrı oluşunun temel farklarından bir tanesi de mescit veya Cami'ye gitmemeleridir. Ayrıca ibadetleri de İslamiyet'teki namaz şekillerinden tamamen farklıdır. Aleviler ibadetlerini cami yerine cemevi denilen bir mekânda gerçekleştirirler. Cem'i "dede" veya "ana" denilen saygın kimseler yönetmektedir. Kadınlara ve erkeklere birlikte vaazın verildiği cem'de öncelikle yere veya sandalyeye ayakkabılar çıkarılarak oturulur. Daha sonra dede/ana cemi başlatır ve zâkir denilen bağlama çalan bir aşık dede/ana'ya eşlik eder. Zâkir olmak için sadece bağlama veya mersiye okumayı bilmek yetmez. Nefes, deyiş, tevhit, miraçlama, semah, mersiye, düvaz-ı imam denilen türlere ait birçok Alevi ilahilerini ezbere bilmek gerekmektedir. Eskiden her Alevi mahallesinde birkaç tane zâkir bulunurken şimdi Danimarka'da birden fazla zâkir bulmak güçtür. Cem genelde 680 yılında başta Hz. Hüseyin olmak üzere Kerbela şehitleri adına yazılan şu mersiye ile başlamaktadır.⁷¹

(Türkçe)

Bugün matem günü geldi

Ah Hüseynim vah Hüseynim

Senin derdin bağrım deldi

Ah Hüseynim vah Hüseynim

(Danca)

I dag er sørgedagen kommet

Oh min Hussein

Dit problem gennemborede mit hjerte

Oh min Hussein

⁷⁰ DABF, *Alevi-Bektaşî İnancının Esasları*, Danimarka 2008, s. 5.

⁷¹ Deniz B. Serinci, *Alevisme*, Danimarka 2023 mellempgaard, s. 23.

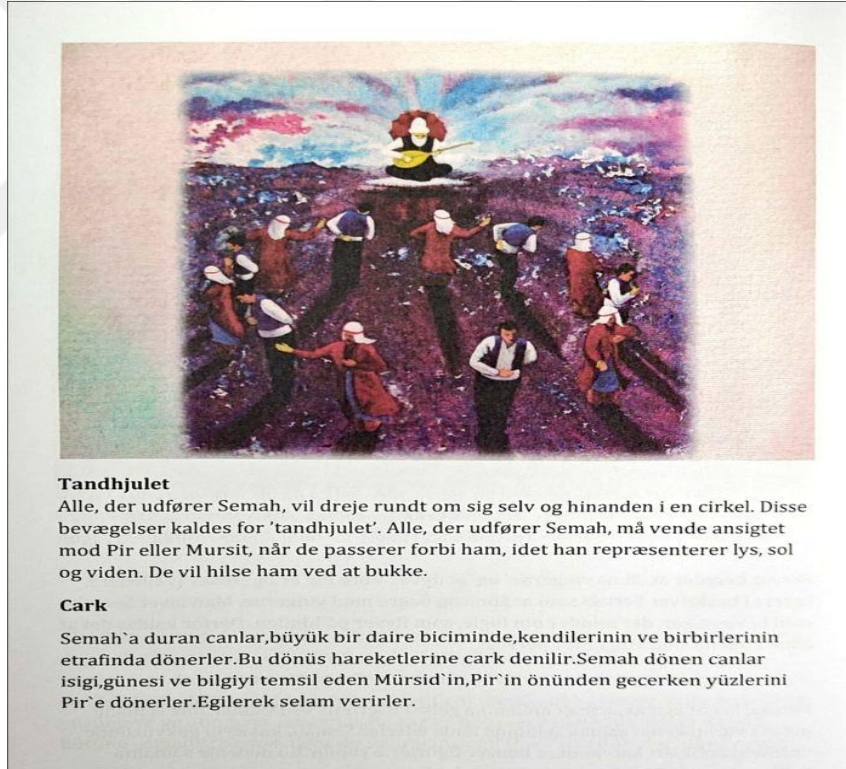
Türkiye’den ekonomik sebeplerle 1960’lı yılların sonlarına doğru göç eden ilk nesil insanlar arasında Alevi-Bektaşî inancına mensup insanlarda bulunmaktaydı. Alevilik inancına sahip insanların Danimarka’ya göç tarihi hakkında Ringsted Alevi-Kültür Merkezi üyelerinden Turan Meriç şöyle ifade etmektedir:

“Alevilerin Danimarka’ya göç 1965-1966 yılına uzanmaktadır. Anadolu’daki zorlu maddi koşullar nedeniyle Çorum’dan para kazanmak amacıyla Danimarka’ya göç eden ilk nesil Aleviler göç ettikleri bölgelere akrabalarını da çağırarak Danimarka’daki sayıları artmaya başlamıştır. Ringsted’de 1972 yılında Danimarka Hükümeti’nin göçmenlere ortak bir yer tahsis ettiği Alevi-Sünni göçmenlerin ortak kullandığı bir dernek vardı. 1982 yılında Aleviler olarak kendi derneğimiz (Ringsted Dayanışma ve Kültür Derneği) kuruldu. Çorum’dan göç eden Alevilerin kurduğu dernek 1991 yılında adını Ringsted Göçmen Kültür ve Spor Derneği olarak değiştirdi. 1994 yılında Aarhus şehrinde Alevi adıyla kurulan ilk derneğimiz Hacı Bektaş Kültür Dayanışma Derneği’dir. Danimarka’daki Alevi birliklerin bağlı olduğu Danimarka Alevi Birlikleri Federasyonu (DABF) kurulmuştur. Şu anda merkezi Almanya olan Avrupa’daki tüm Alevi birlikleri federasyonlarının bağlı olduğu Avrupa Alevi Birlikleri Konfederasyonu (AABK) ise 2002 yılında oluşturuldu. 2007 yılında ise Aleviler, Danimarka devleti tarafından inanç cemiyeti olarak kabul edildi. Danimarka genelinde Slagelse, Odense, Randers, Aarhus, Ringsted, Kopenhag ve Hedensted olmak üzere 7 şehirde Alevi Kültür Merkezi bulunmaktadır. Ayrıca 1 Kadın Kolları Derneği ve DK Alevi Gençlik adıyla gençlik örgütümüz bulunmaktadır.

Danimarka’daki müzik geçmişimize ve müzik faaliyetlerimize gelecek olursak; Danimarka’ya göç eden ilk nesil Aleviler genel olarak Anadolu’da çobanlık yapan Türkmenlerden oluşmaktadır. Bu nedenle ilk neslin müzik ile ilişkileri sınırlıdır. İlk neslin

büyük çoğunluğunun müzik ile ilgisi cem ayinlerinde duydukları deyiş ve mersiyelerden öteye gidememiştir. Ayrıca cem ayinlerinin ve Aleviliğin vazgeçilmez müzikal enstrümanı olan bağlama icrası ilk nesilde çok görülmemektedir. 1982 yılında kurulan derneğimizden sonra bağlama kursları düzenlenmeye başladı. O dönemde bağlama kurslarına talep çok fazlaydı. Bağlama kursuna özellikle gençlerden talep çok fazlaydı ve bağlama eğitmeni iki vardiya ile eğitim verirdi. Son dönemde Danimarka yaşam kültürünün etkisiyle gençlerin cemevine ve bağlamaya olan ilgisi azaldı.”⁷²

Britanya Alevi Federasyonu (BAF) tarafından hazırlanan genellikle çocuklara yönelik Alevilik esasları hakkında bilgi veren hikâye ve boyama kitaplarının DABF tarafından çevirisi çocukların Alevilik inancından kopmaması için yapılmış projelerdir.

Fotoğraf 9: Çocuklar için hazırlanan Danca kitaptan bir Semah görseli.

⁷² Yaşar Kasım Aslanboğa tarafından 11.12.2023 tarihinde Ringsted Alevi Kültür Merkezi'nde dernek üyeleri yapılan röportaj

Fotoğraf 10: Çocuklar için hazırlanan Danca boyama kitabından “muhabbet” tanıtım görseli.

“Senede bir veya iki defa büyük cem yapılır. Normalde böyle değildir. Üç can bir cem denir ve her perşembe Anadolu’daki cemevlerinde cem yapılır. Cem’e tüm canlar katılabilir. Fakat bir müşkili olan can o müşkilini çözmeden ceme katılamaz. Örneğin birbirine kırgın kişiler birbiri ile barışmadıkça ceme alınmazlar. Dışarıdan birisi ceme katılmak isterse Dede’nin izni alınır.

Cem mersiye ve deyişler olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Deyişlerimiz ve mersiyelerimiz zâkirlerimiz tarafından okunmaktadır. İbadetlerimiz bağlama ile yapılmaktadır.”⁷³

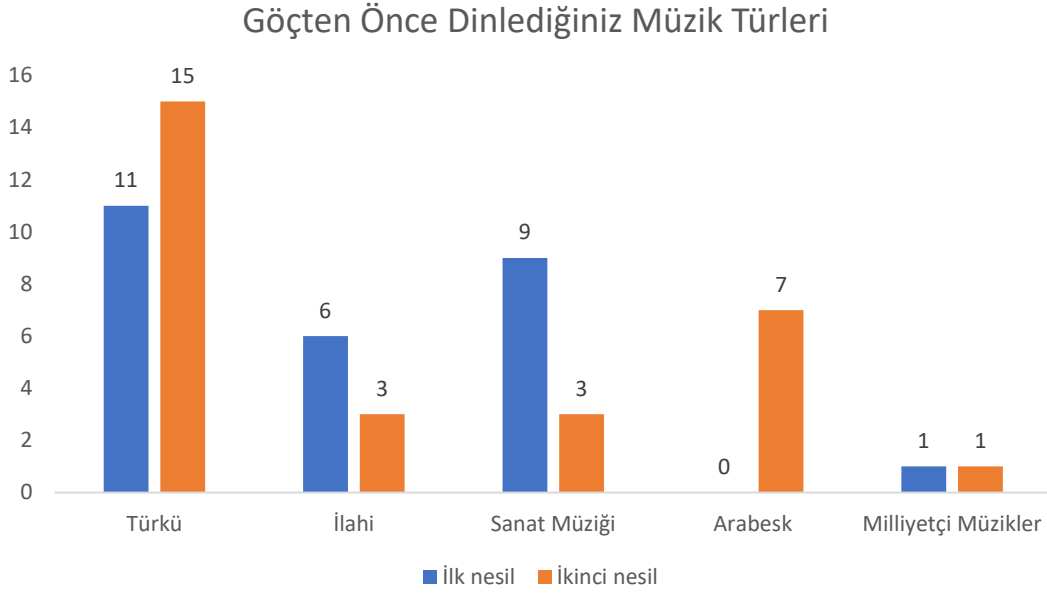
⁷³ Yaşar Kasım Aslanboğa tarafından 11.12.2023 tarihinde Ringsted Alevi Kültür Merkezi’nde Turan Meriç ile yapılan röportaj

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ALAN ARAŞTIRMASINDA TESPİT EDİLEN BULGULARIN YORUMLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Genel Müzik Bulguları

4.1.1. Göçten Önce Dinlenen Müzik Türleri

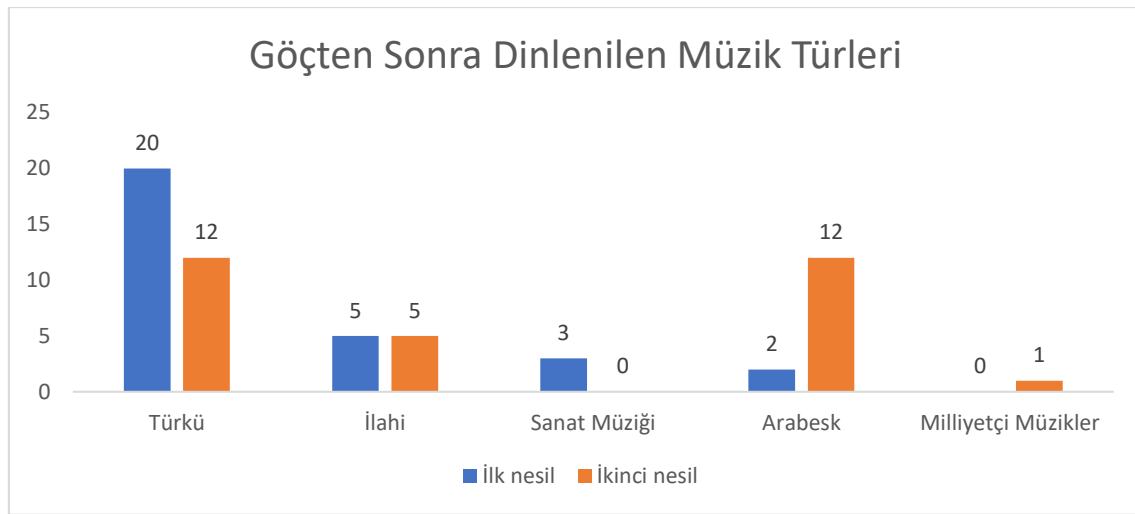
Grafik 1

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki “türkü” kavramı ile kastedilen Türk halk müziği ve Kürt müziğidir. Göçten önce dinlenen müzik türlerinde ilk nesilde türküler, sanat müziği ve ilahi ön plandadır. İlk nesilde göçten önce arabesk müziğin dinlenmemesi 1960’ lı yıllarda arabesk müziğin yaygınlaşmaması sebebiyledir. Milliyetçi müzikler de göçten önce az dinlenen müzik türleri arasındadır.

THM ikinci nesilde de göçten önce en çok dinlenen müzik türleri arasında ilk sırayı almaktadır. Fakat ilk nesilden farklı olarak arabesk müzik ikinci nesli etkisi altına almış ve bu etki göçten sonra da devam etmiştir. İkinci neslin TSM’ ne olan ilgi oranının azlığı daha önce belirttiğimiz müzik yasaklarının ve arabesk müziğinin etkisi olarak

açıklanabilir. Ayrıca göçten önce milliyetçi müziklere ilgi her iki nesilde de oldukça az olduğu görülmektedir. Birinci nesilde dini müzik dinleyenlerin sayısının ikinci nesle göre daha fazla olmasının sebebi de arabesk müziğin 1980’ li yıllarda ülke genelindeki etkisi olarak açıklanabilir.

4.1.2. Göçten Sonra Dinlenen Müzik Türleri

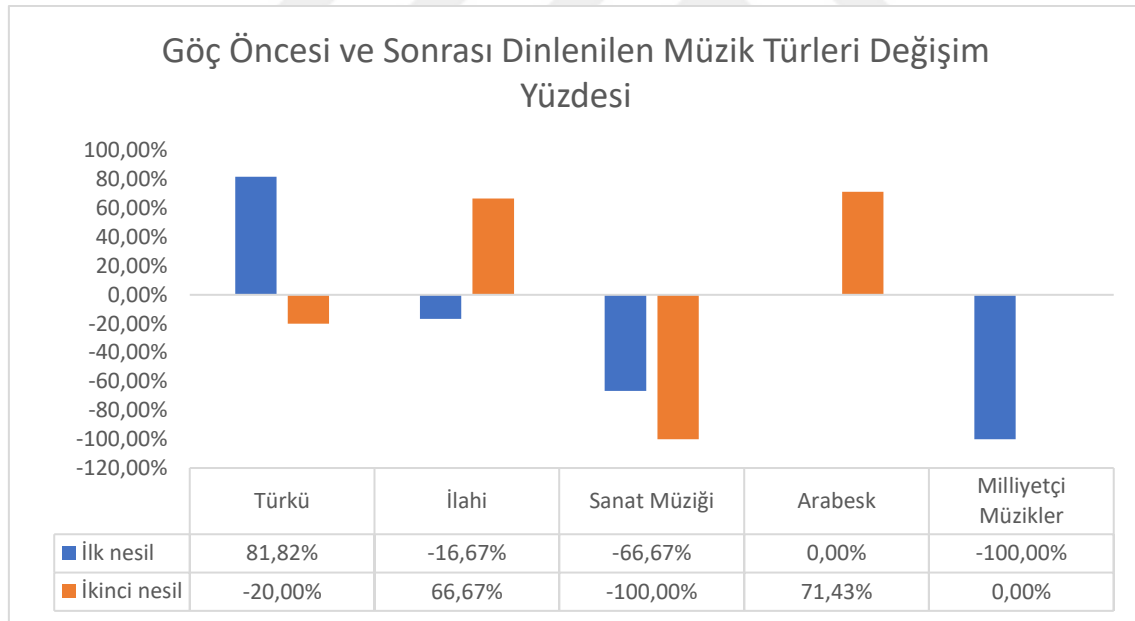
Grafik 2

Göçten sonra ilk nesilde genel olarak müzik dinleyen katılımcı sayılarında bir azalma göze çarpmaktadır. Bunun nedeni daha önce belirttiğimiz gibi ağır iş yükü ve kısa sürede çok para kazanıp Türkiye’ye dönme amacı olduğu için ilk zamanlarda müzik dinlemeye fırsat bulamadıklarını ifade etmişler daha sonra bu durum kalıcı hale gelmiş müzik dinleme alışkanlığı göç ile birlikte bir azalma göstermiştir. Müzik dinleme alışkanlığının azalmasından bütün müzik türlerini payını almış fakat THM yine en çok dinlenen türler arasında başı çekmektedir. Arabesk müziğin göçten sonra ikinci nesilde dinleyici sayılarının artışının nedeni; göç ile birlikte sevdiklerinden ayrılmanın vermiş olduğu ayrılık acısı, arabesk sanatçılarının albümlerinde sıkça “gurbet” temalı güfteler kullanmaları ve arabesk ’in kendine has melankolik yapısı olarak sıralanabilir. Örneğin;

Ferdi Tayfur 1976 yılında çıkardığı “Huzurum Kalmadı” albümü ile sadece Türkiye’deki iç göçe maruz kalmış taşralı insanları değil Türkiye’den Avrupa’ya işçi göçü ile giden göçmenlerin büyük çoğunluğunu da etkisi altına almıştır.

Göç anlatısının aracı olarak müzik konusunda içerik ve doküman analizi yönetimi ile yapılan bir araştırmada Almanya’ da yaşayan göçmen işçilerin dinledikleri müzik türleri araştırılmıştır. Youtube ve Spotify gibi müzik paylaşımı yapan sosyal medya mecralarında “Almanya” anahtar sözcüğü kullanılarak yapılan araştırmada Ferdi Tayfur’un seslendirdiği “*Almanya Treni*” ve çeşitli sanatçıların seslendirdiği “*Almanya’ya Mecbur Ettin*”, “*Zalim Almanya*”, “*Almanya Acı Vatan*” gibi eserler en çok dinlenen şarkılar olarak kayıtlara geçmiştir.⁷⁴

4.1.3. Göç Öncesi ve Sonrasında Dinlenen Müzik Türlerindeki Değişim

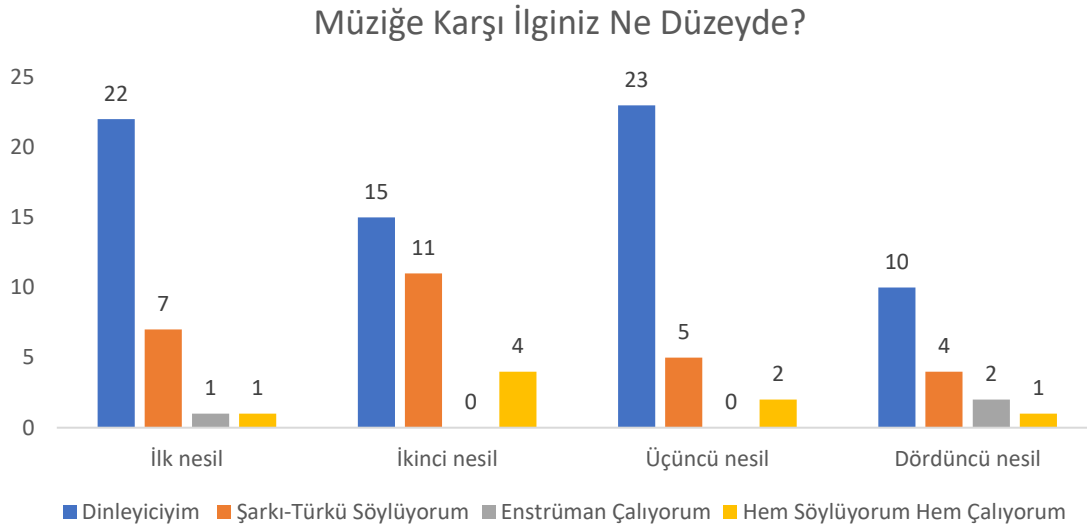

Grafik 3

⁷⁴ Çiğdem Manap, *Almanya’da Türk İşçiler Örneğinde Göç Anlatısının Bir Aracı Olarak Müzik*, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 57, Aralık 2022, s. 3.

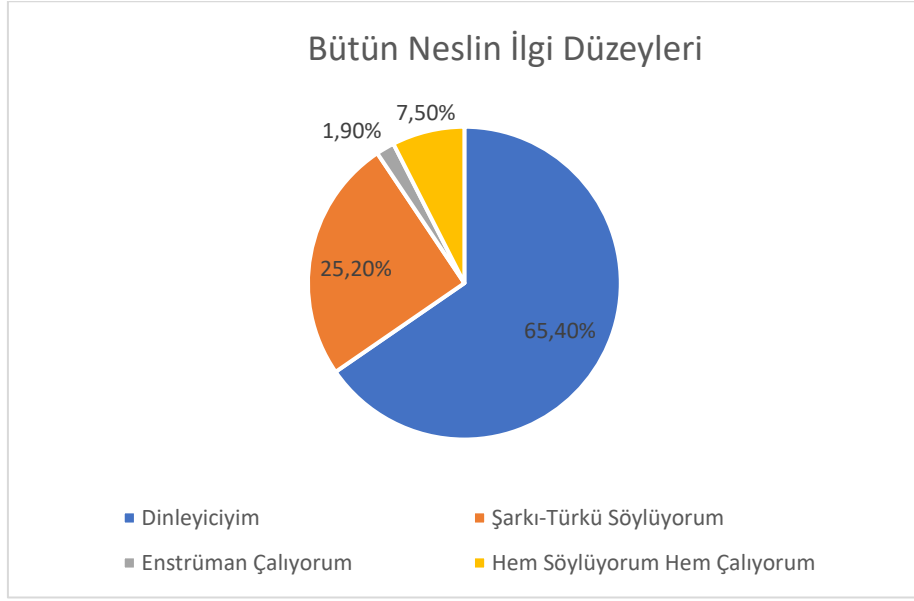
Göçten sonra ilk nesilde türkü dinleme oranı % 81,82 oranında artmış, ikinci nesilde % 20,00 azalmıştır. İkinci nesilde göçten sonra türkü dinleme oranındaki bu kaybın arabesk müzik dinleme oranına kaydığını söyleyebiliriz.

4.1.4. Müziğe Olan İlgi Düzeyleri

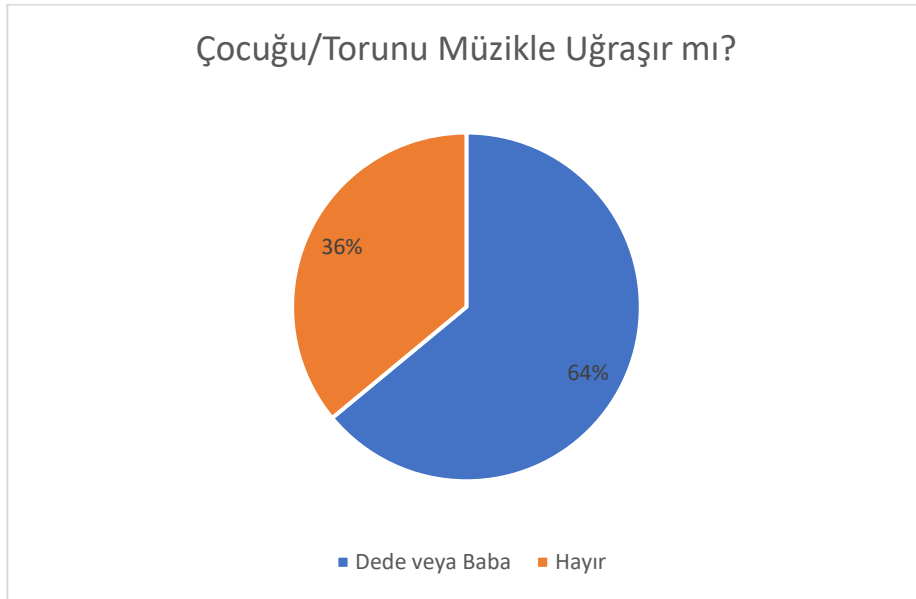
Grafik 4

Birinci ve üçüncü nesildeki dinleyici oranlarının çokluğu müziği bir sanat veya hobi olarak görmekten çok müziği bir duygusal sığınma aracı olarak kullandıklarını göstermektedir. Birinci nesilde bu durumun sebebi göçün vermiş olduğu zorlu çalışma şartları ve saatleri olarak ortaya çıkarken üçüncü nesilde ise çekingenliğin ve sosyal hayattan uzaklaşmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. İkinci nesildeki nispeten dengeli dağılım ikinci neslin müziğe bir vakit ve emek harcadıklarını göstermektedir. Bu da onları diğer nesillere göre toplumla daha iç içe yapmakta ve sosyalleşmelerine katkı sağlamaktadır. Dördüncü nesilde katılımcı sayısının azlığı “Müziğe ilginiz ne düzeyde?” Sorusuna verdikleri “müziğe ilgim yok” cevabıdır.

Grafik 5

Dört neslin müzik ile olan ilgil düzeylerinde örneklem grubunun % 65.40'ının müzik dinleme aktivitesi yaptıkları görülmektedir. Şarkı-türkü-ilahi söyleme seçeneğine evet diyen katılımcıların büyük çoğunluğu profesyonel olarak bu aktiviteyi yapmayıp bireysel olarak veya arkadaş ortamında yapmaktadırlar. Enstrüman icra edenlerin oranı toplamda % 9,4' tür. Mülakatta edindiğimiz izlenimlerde enstrüman çalan dördüncü neslin ya babası veya dedesi bağlama çalmakta ya da ebeveynlerinin yönlendirmesiyle bu alana yöneldikleri görülmektedir.

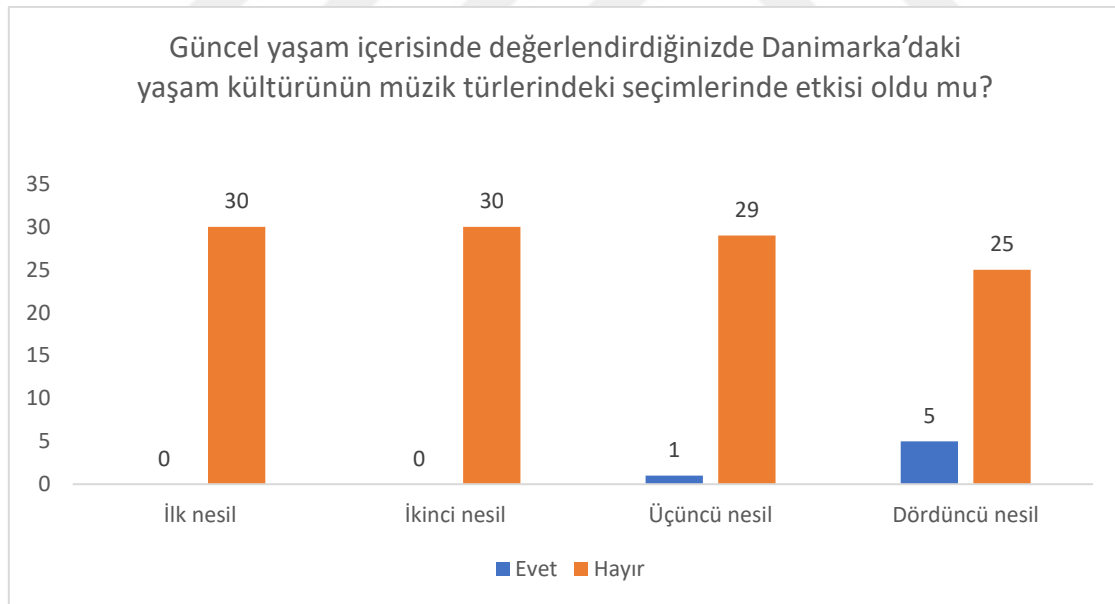

Grafik 6

Danimarka'ya göç eden ilk nesil Türkler veya Kürtler Türkiye'nin kırsal bölgelerinde yaşayan ve geçimini zorlu koşullarda sağlamaya çalışan insanlardan oluşmaktaydı. Dolayısıyla bu koşullarda çalışan insanların müzik ile irtibatı sınırlıydı. Göçten sonra da tarım arazileri veya tarım aletleri alacak kadar para biriktirme amacıyla yaşayan insanların gündeminde müzik neredeyse yoktu. %1,90 orana sahip çalgı aleti çalan ilk neslin çocukları veya torunları %64 oranında enstrüman çalmaktadır veya müzikle doğrudan ilgilenmektedir.

Zorlu çalışma koşulları sebebiyle müzikten uzak kalan ilk nesle göre ikinci nesil, müziğe olan ilgisini artırmıştır. Kendisi müzik ile ilgilenen ikinci nesil örneklem grubu, bununla yetinmemiş çocuklarının veya torunlarının da müzikle ilgilenmeleri konusunda çaba sarf etmişlerdir.

4.1.5. Danimarka'daki Yaşam Kültürünün Müzik Türü Seçimlerine Etkisi

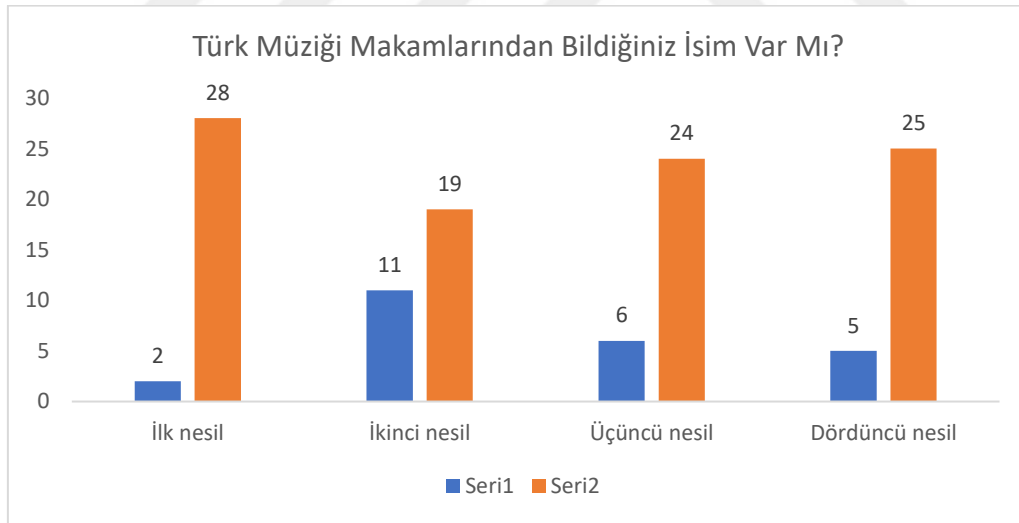
Grafik 7

Türkiye'den Danimarka'ya gerçekleşen göçün ilk yıllarından itibaren Danimarka'daki yaşam ve yerli halktan etkilenmeden devam eden bir müzik dinleme kültürü vardır. Özellikle kendi kültürlerine ait müzikleri dinlemeye başlayan ikinci nesil

ticari taksilerde ve marketlerde halk müziği eserleri dinlemişlerdir. Bu dinleme yerli halktan tamamen gizli bir şekilde yapılmış, onların beğenisine sunulmaktan çekinilmiş dolayısıyla müzik kültürel bir köprü görevi kurmaktan uzak kalmıştır. Örneğin; taksi şoförleri, araçlarına bir Danimarkalı bindiği zaman müziğin sesini kapatmışlardır. Fakat son yıllardan itibaren özellikle Anadolu'ya ait halay müzikleri ve elektro bağlama Danimarkalıların ilgisini çekmiş,⁷⁵ Kopenhag'da bir stadyumda yapılan bir konserde on binlerce Danimarkalı elektro bağlama eşliğinde aynı anda halay çekmiştir.

Danimarka'daki yaşam kültürünün müzik türü seçimine etkisi dördüncü nesilden itibaren görülmeye başlamıştır. Ebeveyn etkisinin diğer nesillere göre azaldığı ve okulda yerli halktan arkadaşlıkların çoğaldığı dördüncü nesil yaşam kültürü açısından doğup büyüdüğü ülkeden etkilendiği gibi müzik kültürü açısından da etkilenmektedir.

4.1.6. Genel Müzik Bilgisi Düzeyleri

Grafik 8

Katılımcıların Türk musikisine ait makam bilgilerini ölçmek için yönelttiğimiz soruda ikinci neslin müzik ile ilgisinin daha yüksek olması sebebiyle birkaç Türk müziği makamlarının isimlerini bildikleri ve bu 11 kişiden 4'ünün makamları ilahiler ile tatbik

⁷⁵ Fock, a.g.e., s. 16.

ettikleri gözlemlenmiştir. İlk neslin göçten önce imkânların kısıtlı olması, göçten sonra da zorlu koşullarda para kazanmaya endeksli hayat nedeniyle müzik kültürlerinin ve bilgilerinin oluşmadığını burada da görmekteyiz. Üçüncü nesilde makam isimleri bilen 6 kişiden 4'ü amatör ilahi sanatçısıdır. Dördüncü nesilde ilahi isimleri bilenlerin tamamı ise bağlama çalmaktadır. Enstrüman ile uğraşmayan dördüncü nesilden makam ismi bilen yoktur.

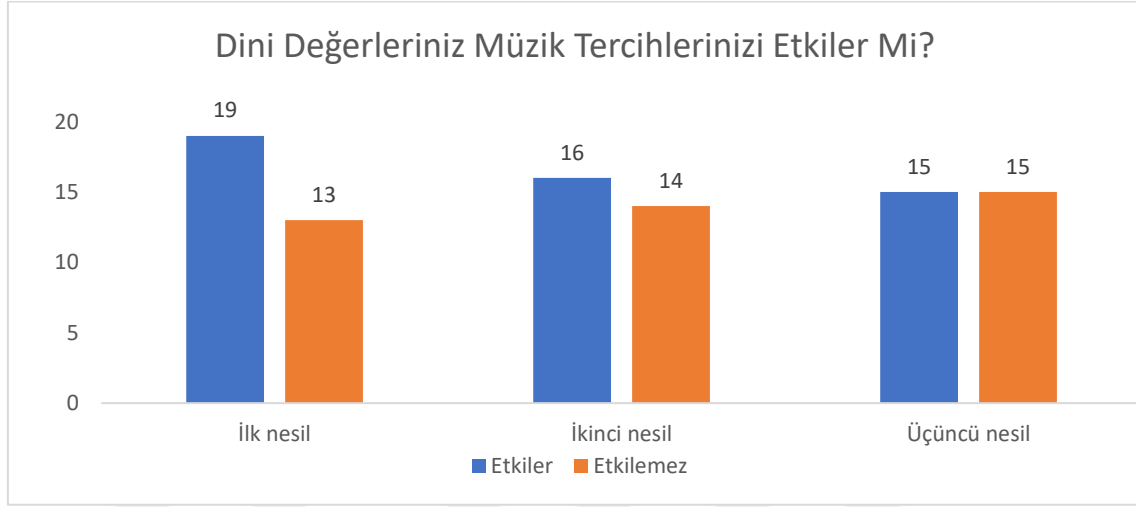

Grafik 9

Türk musikisine ait makamların isimleri veya tatbikini bilenlerin oranı % 20' ye ulaşamamaktadır. TSM ve Türk tasavvuf müziğine olan ilginin az olması bu oranın sebepleri olarak gösterilebilir. Türk musikisi makamlarına dair bilgiye sahip olanlar genellikle çalgı aleti çalanlar veya amatör olarak çeşitli programlarda tasavvuf musikisi icra eden sanatçılardır.

4.2. İslam ve Müzik İlişkisine Dair Bulgular

4.2.1. Dini Değerlerin Müzik Tercihlerine Etkisi

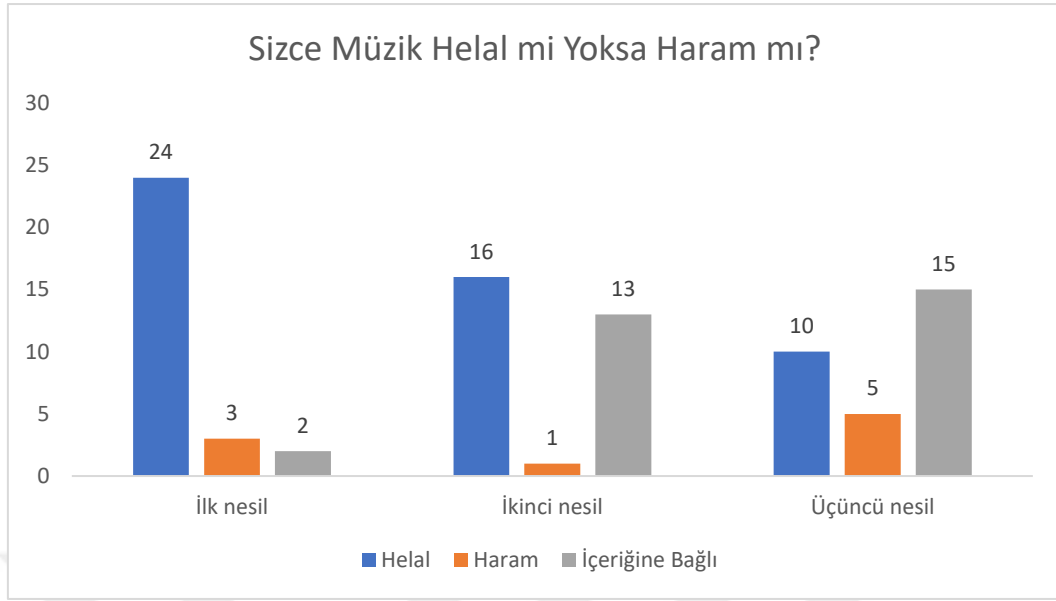
Grafik 10

Müzik seçimleri bireysel ve sosyal birçok faktöre bağlı olarak değişebilir. Bireysel etkenler; yaş, cinsiyet, kişilik, etnik köken, sosyal etkenler ise; sosyal sınıf, aile, sosyal çevre ve medya gibi etkenlerdir.⁷⁶ Müzik seçimini etkileyen faktörlerden birisi de dindir. İnsanlar müzik gibi kültürel kavramları din ve inanç değerleri bağlamında meydana getirmişlerdir.⁷⁷ Bireylerin dini algılayış ve yeterliliklerine göre müzik tercihleri değişebilmektedir. Yukarıdaki tabloda da ilk nesil insanlardan itibaren dini değerlerin müzik tercihlerine olan etkisinde azalma görülmektedir. İlk nesil diğer nesillere göre dini değerleri daha ön planda tutmaktadır.

⁷⁶ Onur Şenel, *Müzik Tercihinin Karmaşık Arka Planı*, C.7, S. 30 s. 216.

⁷⁷ Gönül - Altıntuğ, a.g.e. s.59.

4.2.2. Müziğin İslam'daki Yeri Hakkında Düşünceler

Grafik 11

Kur'an-ı Kerim'de musikinın helal veya haram oluşuna dair net bir ifade bulunmamaktadır. Hazreti Peygamber ve sahabelerin musiki dinlediklerine dair hadisler bulunmasına rağmen musiki hakkında yeterli bilgisi olmayan ulema tarafından musiki, tartışma konusu haline getirilmiştir.⁷⁸ Günümüzde İslam ve musikiye dair yapılan araştırmalar göstermektedir ki, salt bir kavram olarak musikinın helal veya haram oluşundan bahsedilemez. Musiki helal veya haram fiillere ancak bir vasıta olabilir.⁷⁹

Türkiye'de 1923-1950 yılları arası din eğitimi politikaları laikleşme çabaları nedeniyle başarısız olduğu söylenebilir. Dini inanışlara hamilik yapması beklenen “laiklik” özellikle 1930’lu yıllarda bir ideolojiye dönüşmüş, toplumdan dini inancın şekillendiği medrese, tekke gibi müesseseleri kapatarak din eğitimin zayıflamasına ve dinin bireyselleşmesine neden olmuştur.⁸⁰

⁷⁸ Mehmet Gönül - Mustafa Yıldırım, *İslam Dininde Musikiye Karşıt Görüşlere Musiki Penceresinden Bir Bakış*, İstem 30 2017, s. 257-270.

⁷⁹ Uludağ, a.g.e., s260.

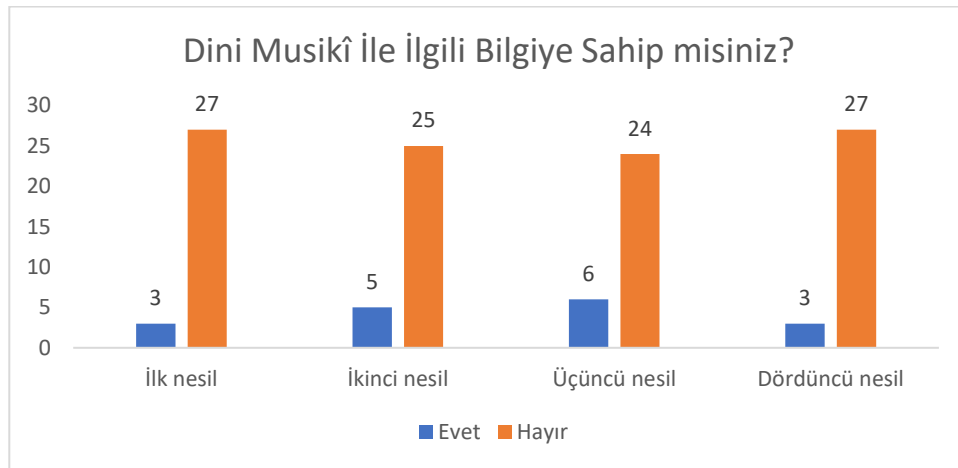
⁸⁰ İbrahim Turan, *Cumhuriyet Türkiye'si'nde Din Eğitimi Politikaları*, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi 19/2 30 Eylül 2019, s. 269-292.

“-İslam’da müziğin yeri hakkında ne düşünüyorsunuz?”

“a-Helal, b- Haram, c- İçeriğine Göre Değişir” seçeneklerinin bulunduğu çoktan seçmeli sorusuna ilk nesil örneklem grubu % 80 oranında “helal” cevabını vermiştir. İlk neslin büyük çoğunluğunun bu soruya “evet” cevabı vermesinde Danimarka’ya göç ettikleri ilk yıllarda Danimarka’daki müzikli bar ortamlarına olan ilgileri gösterilebilir. Büyük çoğunluğu dini hassasiyetten yoksun ve dini bilgi konusunda yetersiz olan bu nesil dini sorulara kolaylıkla “helal” veya “haram” diyebilmektedir. D.İ.B.’nin yurtdışı din hizmetleri Danimarka’da faaliyet göstermeye başlaması ile birlikte ilk nesle nispeten dini bilgileri daha iyi seviyede olan ikinci nesil musikinin mutlak manada “helal” kabul etme oranı düşmüş, musikin “içeriğine göre değişir” cevabı yükselmiştir. Üçüncü nesilde ise “içeriğine göre değişir” oranı % 50 oranına gelmiştir. Bu durum dini bilgi, fıkıh açısından daha bilgili, kulaktan duyma söylemlerden uzak bir neslin gelmekte olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Tabloda dördüncü nesli dâhil etmememizin nedeni helal ve haram kavramlarını bilmemeleri sebebiyledir.

4.3. Dini Musikiye Dair Bulgular

4.3.1. Dini Musikiye Dair Bilgi Düzeyleri

Grafik 12

Kur'an-ı Kerim'in ilkeleri, Hz. Muhammed'in ve sahabelerin uygulamaları ile birlikte tasavvufun ortaya çıkışı ile şekillenen dini hayat camiler, tekkeler ve çeşitli tarikatlardaki ibadet ve zikir ayinleri belirli bir musiki formatı ile uygulanmaktadır. Buna dini musiki denmektedir.⁸¹

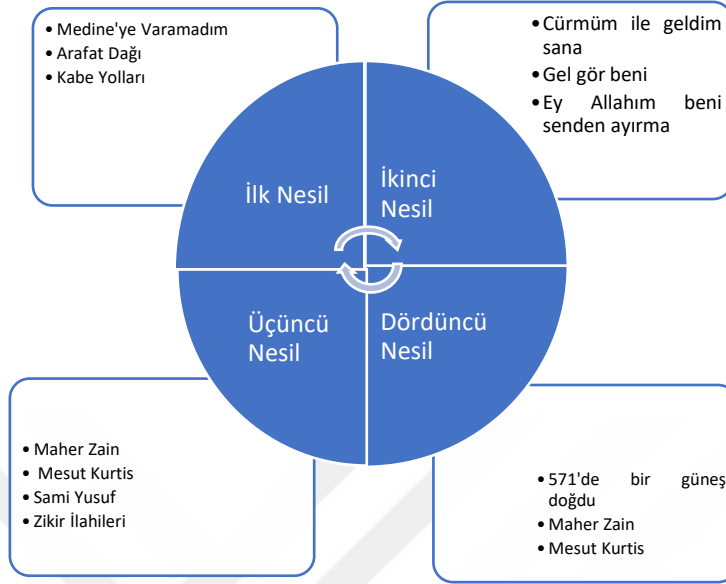
Nazım türlerinin belirginleşmediği Türk edebiyatı döneminde dini içerikli şiirlere ilahi denmekteydi. Daha sonraki dönemlerde dini musiki formatı ile birleşerek söylenen eserler ilahi adını almıştır. Dini musiki eserlerine “ilahi” isminin ne zaman kullanılmaya başlandığı tam bilinmemekle birlikte Fuad Köprülü 18. yüzyıldan itibaren tekkelerden çıkan manzum eserlere “ilahi” dendiğini belirtir.⁸²

Danimarka'da “dini musiki” ifadesi genel olarak dini bilgisi az olan göçmenler tarafından cevapsız kaldığı için sorunun içeriğini açmak için katılımcılara dini musikinin cami musikisine veya tekke musikisine ait tekbir, salat-u selam, kâmet, mevlit, kaside gibi kavramlardan oluştuğu açıklanmıştır. Tabloda da görüldüğü üzere Danimarka'da yaşayan insanların genel olarak dini musiki formları hakkında bilgisi bulunmamaktadır. Göçün ilk yıllarında kasetlerden son dönemlerde ise sosyal müzik paylaşım platformlarından dinlenen, estetikten uzak arabesk içerikli popüler ilahiler genel olarak göçmen katılımcı grubun genel dini musiki durumunu özetlemektedir. Fakat dini cemaatler zikir meclislerinde icra ettikleri dini musiki eserleri ve dini musiki bilgileri ile bu grubun tablonun dışında kalmaktadırlar.

⁸¹ Nuri Özcan, *Dini Musiki*, TDV İslam Ansiklopedisi, T.D.V. Yayınları, İstanbul 1994. s 359-360.

⁸² Mustafa İsmet Uzun, *İlahi*, TDV İslam Ansiklopedisi, T.D.V. Yayınları, İstanbul 2000, s.64.

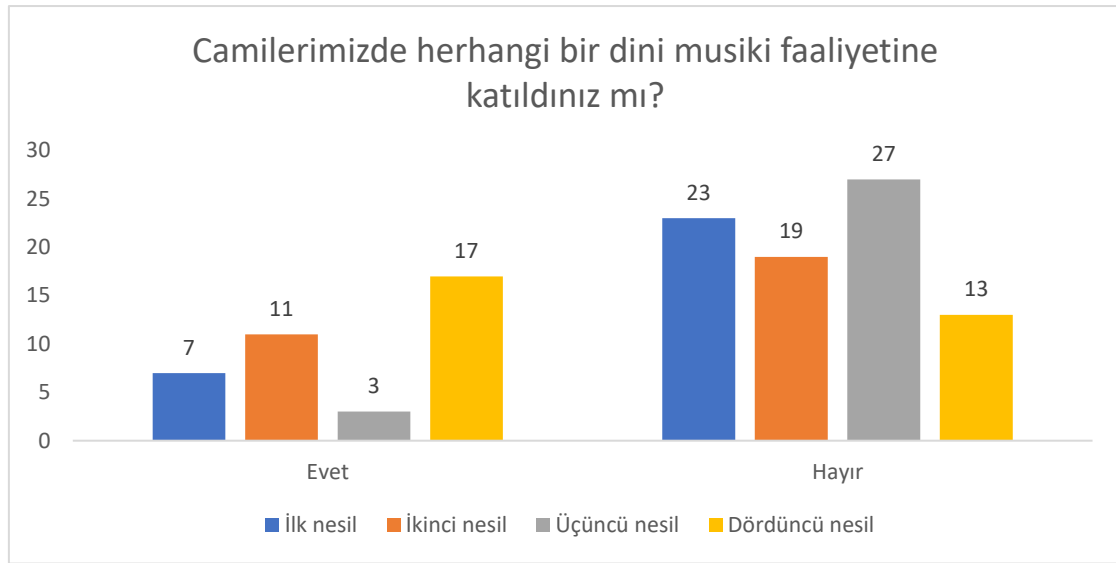
4.3.2. Dini İçerikli Müzik Türleri Tercihleri

Grafik 13

Tablo'da nesillere göre dinlenen ilahi türleri gösterilmektedir. Kutucuk içerisindeki ilahiler nesillere göre mülakatlarda “En çok hangi ilahileri dinliyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplardan elde edilmiştir. Farklı ilahi isimleri cevaplar arasında yer almasına rağmen çoğunluğun dinlediği ilahiler kutucuklara eklenmiştir. Örneklem grubunda ilk neslin daha çok arabesk altyapısı ile hazırlanan Mekke ve Medine temalı müzikleri dinledikleri görülmektedir. İkinci nesilde dinlenen eserlerin ilk nesle göre gerek güfte gerek beste açısından sanat içerdiğini söyleyebiliriz. Üçüncü nesilden itibaren İslami popüler müzik etkisi görülmektedir. Özellikle Arapça ve İngilizce güftelerden bestelenen arabesk-pop türündeki İslami müzik türleri üçüncü ve onların çocukları olan dördüncü nesli etkisi altına aldığı görülmektedir. Üçüncü nesil katılımcılardan Kadiri dergâhına gidenler zikir ilahileri dinlemekte veya söylemektedir. Kur'an kursuna giden çocukların oluşturduğu dördüncü nesil ise genellikle ya evde dinlenen ilahilerden ya da Kur'an kursunda din görevlileri tarafından öğretilen ilahileri dinledikleri görülmektedir.

4.3.3. D.T.D.V.' na Bağlı Camilerde Dini Musiki Faaliyetlerine Dair Bulgular

Grafik 14

Dini musiki, cami faaliyetlerinin başladığı ilk dönemden itibaren incelenmeye alınmıştır. İlk nesil örneklem grubunda göçün ilk yıllarında kendini dini ortamlardan uzak tutma çabası vardır. Kur'an-ı Kerim'i tamamen ezberlemiş hafızların, bu durumlarını bağlı bulundukları çevrelerinden gizli tuttukları görülmektedir.⁸³ Fakat daha sonraki yıllarda Danimarka'da kalıcı olduklarını anlamaları ve dinin sosyal kimliği korumadaki etkisi göz önüne alarak cami faaliyetlerinde aktif rol almaya başlamışlardır. İlk nesilden dini musiki faaliyetlerine katılanların büyük çoğunluğu Türkiye'de din görevlilerinden cami musikisi eğitimi almış ya da cami musikisi icrasına kulak dolgunluğu olan kişilerden oluşmaktadır.

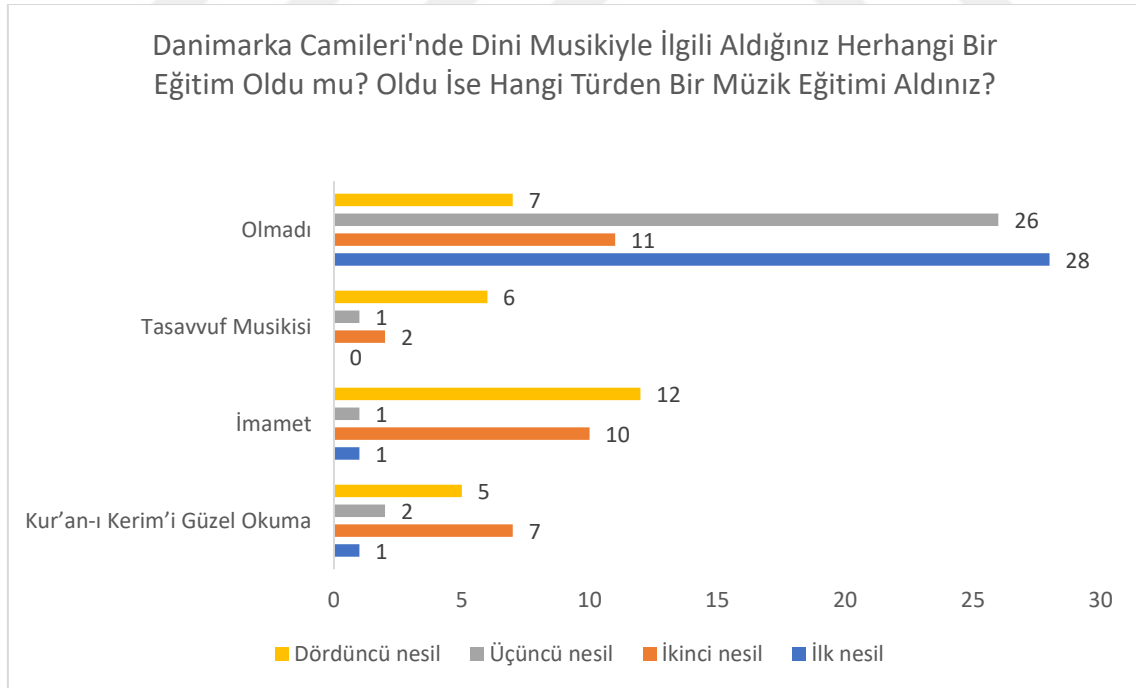
İkinci nesil genel olarak din eğitimini Türkiye'de almıştır. Özellikle cami musikisi faaliyetlerine en çok katılan ikinci örneklem grubudur. Mevlit, kaside, ilahi, sala icrası en çok bu grupta görülmektedir.

Üçüncü nesil ise dini musiki faaliyetlerine en az katılan grup olarak göze çarpmaktadır. Danimarka kültürüne olan adaptasyon ve ebeveynlerin kendi kimliğini

⁸³ Özmen, a.g.e., s.183.

unutmamaya yönelik yarı baskıcı tutumları üçüncü nesli cami musikisi faaliyetlerinden uzaklaştırmıştır. Ayrıca üçüncü neslin cami musikisinden uzak kalmalarının en önemli nedenlerinden birisi de o dönemde görev yapan din görevlilerinin baskıcı din öğretim metodu ve dini musiki yeterlilikten uzak olmalarıdır.

Dini musiki faaliyetlerinde en aktif grup dördüncü nesildir. Sadece cami musikisinde değil cami dışındaki dini musiki etkinliklerine de katılmaktadırlar. Son yıllarda dini musiki alanına önem veren Din Hizmetleri Müşavirliği ve Kur'an kurslarındaki öğrencilere dini musiki eserleri öğretmek için çaba gösteren din görevlileri, dördüncü neslin dini musiki alanındaki gelişiminde büyük paya sahiptir. Hafta sonu Kur'an kurslarında dini musiki konusunda az da olsa bilgi ve kabiliyete sahip din görevlileri tarafından öğrencilere ilahiler öğretilmektedir. İlahileri ezberleyen bu öğrenciler Kur'an kursu mezuniyet programlarında, kandil gecelerinde ve D.T.D.V.'nin düzenlemiş olduğu programlarda sahne almaktadırlar.

Grafik 15

Ortalama değerlere baktığımızda, "Olmadı" durumu çok daha yüksek bir ortalama değere sahiptir. Diğer üç durum daha düşük ortalama değerlere sahiptir. Standart hatalara

göre, "İmamet" durumu büyük bir standart hata ile birlikte daha geniş bir dağılıma sahiptir. Diğer durumlar ise daha düşük standart hatalara sahiptir.

İlk nesilde, dini ibadetlerine rehberlik edecek bir din görevlisi ihtiyacı temel gereksinim olup daha fazla bir beklenti içinde olmamışlardır. Göçün ilk yıllarında bayram namazları ve cuma namazları daha sonraları ise vakit namazları kıldırabilecek bir din görevlisi ilk nesil için temel beklentiydi. Zaten o yıllarda gelen din görevlilerinin büyük çoğunluğu dini musiki eğitimi veya cami musikisi eğitimi verebilecek donanım ve yeteneğe sahip olmadığı örneklem grubu tarafından belirtilmektedir.

Cami musikisine dair ezan, kamet, sala, mevlit, kaside okuma gibi eğitimler ikinci nesilde artmıştır. İlk nesle göre dini bilgi düzeyi daha yüksek seviyede olan ikinci nesil gerek din görevlilerinin yetiştirilmesiyle gerekse bireysel çabalarla cami musikisinde de öne çıktıkları tabloda görülmektedir. Ayrıca D.T.D.V.'nin açmış olduğu "Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma Kursu" ve camilerde açılan "Müezzinlik Uygulama Kursu" 'na en yoğun talebin ikinci nesilden geldiği görülmektedir.

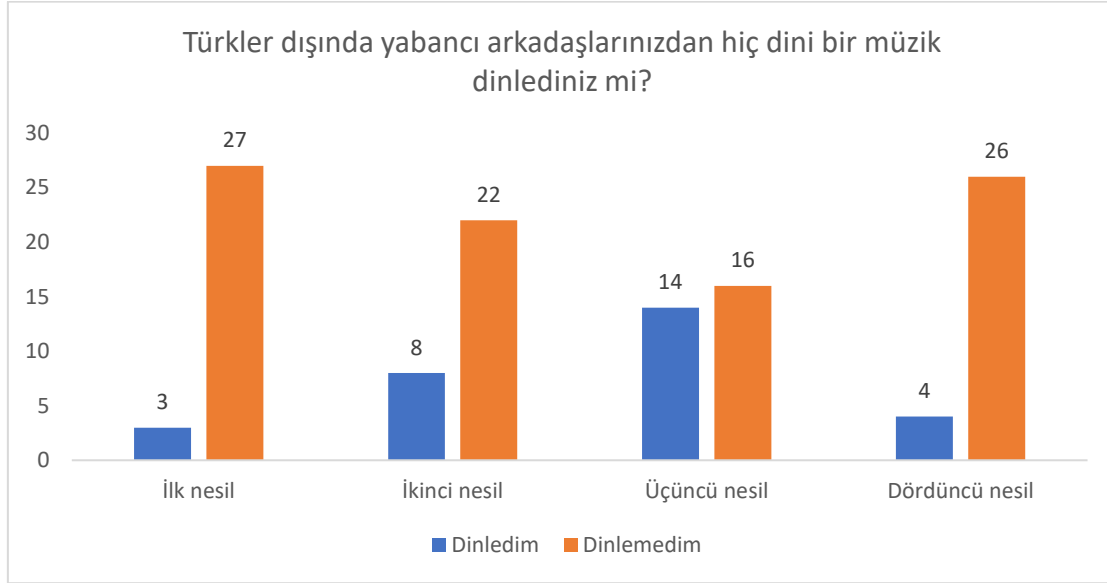
Camilerde cami musikisine katılımın en düşük olduğu ikinci grup üçüncü nesildir. Dört nesil arasında yüzde olarak en çok aktif iş hayatında çalışan örneklem grubu üçüncü nesildir. Çalışan nüfusun çok olması üçüncü neslin cami içi müezzinlik uygulamaları, mevlit programları gibi etkinliklerden uzak kalmalarına neden olmaktadır. Danimarka'da D.T.D.V.'na bağlı camilerde temel din eğitimlerini alan bu grup genel olarak dini musiki ve imamet eğitiminden mahrum kalmışlardır.

Mevcut nesiller arasında dini musiki eğitimi ve dini musiki eğitim imkânı en yüksek olan grup dördüncü nesildir. Son yıllarda D.T.D.V.'nin gerek "imamet sınıfı"⁸⁴ gerekse bu yaş grubuna özel dini musiki ve cami musikisi kursları yoğun talep

⁸⁴ 2021 yılında D.T.D.V. tarafından başlatılan ileri düzeydeki Kur'an Kursu öğrencilerine yönelik tatbikatlı din eğitimi sınıfı.

görmektedir. Din Hizmetleri Müşavirlerinin de bu kurslara önem vermesi dini musikimizin Danimarka’da geleceği adına önemli bir gelişmedir.

4.3.4. Danimarka’daki Diğer Müslüman Topluluklarla Dini Musiki İlişkisi

Grafik 16

Danimarka’da göçün başladığı ilk yıllarda her ne kadar Pakistan, Fas, Irak gibi Müslüman ülkeler olsa da, günümüzde farklı Müslüman ülkelerden göç edenlerin sayısı giderek artmaktadır. Kırsal kesimden göç eden insanların müzik birikimlerini göç ettikleri ülkelere uygun görmemeleri müzik kültürünün ilk nesil tarafından rafa kaldırılmasına neden olmuştur.⁸⁵ Ayrıca göçün ilk yıllarında diğer ülkelerden göç eden Müslümanlarla ilişkiler günümüzdeki kadar yakın değildi. Bu nedenle ilk nesil, göçten etkilenen diğer ülke toplumlarına ait dini musiki eserlerini dinleme imkânına ulaşamamışlardır. Benzer bir tabloyu ikinci nesilde de görmek mümkündür. Danimarka’da yaşayan diğer Müslüman toplumlarla kaynaşma tam sağlanamadığı için ancak ortak, samimi dini ortamlarda gün yüzüne çıkacak olan dini musiki eserleri ikinci nesil tarafından da işitme imkânı olmamıştır.

⁸⁵ Fock, a.g.e.,s.145.

Ortak dini mensubiyet göçmen grupları camilerde bir araya getirirse de dine ait kültürel kavramlar ancak samimi arkadaşlık ilişkilerinin olduğu ortamlarda ortaya çıkabilir. Tablo üçüncü nesilde diğer Müslüman toplumlara ait dini musiki eserlerini işitme oranının yükseldiğini gösteriyor. Bunun nedeni birinci ve ikinci nesle kıyasla üçüncü nesilde Danimarka yerli halkı ve özellikle Danimarka’da yaşayan diğer Müslüman topluluklarla yakın ilişkiler artmıştır. Bu durumu arkadaş çevresinde veya evliliklerde görmek mümkündür. Türkiye kökenli üçüncü nesil arkadaş çevresi edinirken etnik ayrım gözetmemekte ve aile baskısına rağmen farklı etnik unsurdan bir göçmen veya Danimarkalı bir yerli ile evlenebilmektedir. Durum böyle olunca Türkiyeli insan varlığımız farklı kültürel öğelerle karşılaşacak ortamlara açık hale gelmektedir. Örneğin Danimarka’da Türkiyeli, Faslı, Pakistanlı, Iraklı, Afganistanlı, Iraklı gençler “Mevlid” ismini verdikleri bir program vesilesiyle ayda bir kez olmak üzere kendi aralarında bir evde toplanmaktadırlar. “Mevlid” programında mevlit okunmasa da bendir veya def eşliğinde ülkelerine ait dini musiki eserlerini, çoğunlukla da Arapça ilahiler hep birlikte söylenmektedir. Sadece gençlerden oluşan ve yoğun katılımın olduğu bu program, müziğe ilgi duyan gençler tarafından büyük beğeniyle takip edilmektedir.

Fotoğraf 11: Danimarka’daki farklı uyruklu Müslüman gençlerin düzenledikleri Mevlit programından.

4.4. Problemler

Göç ile birlikte çeşitli alanlarda ortaya çıkan problemler müzik alanında da kendini göstermiştir. Danimarka özelinde göç ve müzik, dar anlamda ise göç ve dini musiki adına tespit etmeye çalıştığımız problemleri şu şekilde kategorilendirebiliriz:

4.4.1. Göç Sebebiyle Ortaya Çıkan Problemler

Belirli bir yaşa kadar kültürel olarak etkilendiği çevreden göç sebebiyle kopan insan yeni sosyal çevreye adapte olmakta zorluk çekmektedir. Göçün vermiş olduğu bu zorluğu daha kolay aşabilmek için, duygularını ifade etmede o yaşına kadar kullandığı kendi kültürüne ait müziğe ihtiyaç duyacaktır. 1960'lı yılların ortaları ve sonlarında Anadolu'dan başlayan göç hareketleri ile müziğin ancak hafıza ve enstrümanlar ile Avrupa'ya göç ettiğini söyleyebiliriz. Çünkü o yıllarda köylerde taş plak ve kaset yaygın değildi. Yöresel halk türküleri veya radyolardan dinlenen müzikler akılda kaldığı kadarıyla Avrupa'ya taşındı. Göçmenler kendi aralarında müzik ihtiyacını veya yakınlarına duydukları özlem duygusunu göçün ilk yıllarında kendi aralarında bağlama çalan veya sesi güzel bir göçmen işçinin söylediği türkü, uzun hava ile dindirilmeye çalışmışlardır. Daha sonra “export” dedikleri Türkiye'den Almanya'ya gelen nakliyeciler vasıtasıyla müzik plaklarına ve kasetlerine ulaşabilmişlerdir.

Anadolu'da köy odaları, düğünler, camiler, cenazeler, radyolar vesilesiyle aidiyet hissettikleri müziğe kolayca ulaşabilen göçmenler göçün ilk yıllarından, kasetlere ulaşmaya başladıkları 1975 yılından sonraki yıllara kadar müzikten uzak kalmıştır diyebiliriz. Dolayısıyla göç, ilk nesil göçmenlerin müzikle olan bağlarını kesintiye uğratan bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.4.2. Göçmen Kaynaklı Ortaya Çıkan Problemler

Maddi beklentiler nedeniyle Avrupa'ya yapılan göç beraberinde birçok problemi getirmiştir. İlk nesil göçmen işçiler; demir, çelik, tuğla, sentetik gibi insan sağlığını olumsuz etkileyen zor işlerde gürültülü, kötü kokan ve pis mekânlarda çalışmak zorunda kalmışlardır. Yaşadıkları mekânlar ise kullanılmayan eski binalar, koğuşlar, barakalar, bodrum katları, tavan araları olmuştur.⁸⁶ Genellikle hedefleri bir traktör parası biriktirmek olduğu için bu zorluklara katlanmak zorunda kalmışlardır. Bu zorlu yaşam koşulları kültürel değerlerine de zarar vermiş müzik de bundan etkilenmiştir. İlk nesil ile yaptığımız mülakatlarda göçün ilk yıllarında müziğe yeterli ilgiyi göstermediklerini ifade etmişlerdir. Para kazanma odaklı ve bir an önce geri dönme odaklı yaşanan gurbet hayatında müziğe zaman ayırmamışlar bu durum ilk neslin müzik ile bağının azalmasına neden olmuştur. Babalarından görmedikleri halde kendi kültürlerine ait müziklerle ilişkisi daha iyi olan ikinci nesil özellikle dini musikinin nesillere aktarımına yeteri kadar dikkat etmemişler bu konuda tavizkar davranmışlardır. Çocuklara dinletilmeyen, öğretilmeyen Türk Din Musikisi, onun nesillere aktarımını zorlaştırmaktadır. Örneğin Faslı gençler babalarının evde müzik veya dini müzik dinlemediklerini sadece Kur'an tilaveti dinlediklerini belirtmişlerdir.⁸⁷ Ayrıca Grafik 3'de görüldüğü gibi göçten önce Türk Halk Müziğine ve Türk Sanat Müziğine gösterilen ilginin bir bölümü arabesk müziğe geçmiştir. Bu durumdan arabesk müzik altyapılı, sanattan uzak ilahilerde payını almıştır.

4.4.3. Sosyal Çevreden Kaynaklanan Problemler

Hepimiz seçme şansımızın olmadığı belirli bir ortam içinde doğarız. Aile, okul, mahalle ve çevre insanın kültürel değerlerini belirleyen unsurlardır.⁸⁸ Geçmişten gelen kültürel unsurları yaşatmayan ailelerin çevre kültürü ile etkileşimi kaçınılmazdır. Bu

⁸⁶ Haluk Yücel, “Almanya’ya Giden Türk İşçileri ve Müzik Yaşamı” S. 49, Kırgızistan 2015, s. 64.

⁸⁷ Fock, ag.e., s.146.

⁸⁸ Coşkun, a.g.e., s. 225.

durum göç sebebiyle gelen ailelerde çok daha dikkat edilmesi gereken bir konudur. Danimarka okullarında Türk kökenli çocukların kiliselere götürülmesi gibi aktiviteler kültürel olarak sağlam bir altyapının önemini gösteren basit bir örnektir. Evde kültürel eksiklik hisseden çocuk yaşadığı ülkenin dini kültürel unsurlarını benimsemesi kaçınılmazdır. Örneğin; yaptığımız gözlemlerde Danimarka’da yaşayan dördüncü neslin büyük çoğunluğunun Ramazan ve Kurban Bayramları’ na göstermedikleri ilgiyi yılbaşı, Noel ve diğer Hristiyan ritüellerine gösterdikleri görülmektedir. Aynı durum müzik içinde geçerlidir. Kendi kültürüne ait müziklerin yaşatılmadığı bir evde büyüyen göçmen çocukların müzik kültürü ev dışındaki sosyal çevresinde şekillenmektedir. Bu bazen yaşanan ülke olan Danimarka’nın yerel müziği veya Hristiyan kültürlerine ait popüler müzik olabilir. Bazen de Danimarka’da yaşayan diğer Müslüman ülkelerin göçmen çocuklarının dinledikleri İslami müzikler olmaktadır. Göçün neden olduğu aidiyet ve kendi kültürüne ait insanlarla bir arada yaşama isteği üçüncü ve dördüncü nesilde kaybolmaya başlamıştır. Çünkü aynı topraklarda doğan, birlikte büyüyen, birlikte düşünen yeni neslin kültürel değerleri de etkileşime girmektedir.

Danimarka’da yaşayan Müslüman göçmenler arasında Arap kültürü en baskın Müslüman kültürü olarak öne çıkmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden bir tanesi din eğitimidir. Danimarka’da ana dili bilme oranı gün geçtikçe azalmaktadır. Böyle olunca Türkiye’den D.İ.B. aracılığıyla gelen din görevlileri din eğitiminde üçüncü ve dördüncü nesil ile doğrudan iletişim kuramamaktadır. Türkçe bilmeyen yeni nesil çareyi Danimarka’da bulunan ve Danca din eğitimi veren Arap camilerinde veya youtube gibi sosyal paylaşım sitelerinde dini içerik yapan Arap kanallarında aramaktadır. Genellikle radikal din eğitimi veren bu camilerde din eğitimi alan çocuklar kültürel olarak da bu camilerden etkilenmektedir. Dini altyapısı zayıf, araştırmadan uzak gençler, din eğitimi veren kişilerin giydiği Arap kıyafetlerini, Arap konuşma üslubun dinin bir parçası zannetmekte Arap kültürüne göre giyinip onlar gibi konuşmaya çalışmaktadırlar.

Örneğin, D.İ.B.'e bağlı camilere gelen çocuklar daha din eğitimi almadan Arapça öğrenmek istemeleri bu problemi açıkça ortaya koymaktadır.

Grafik 13'de de görüldüğü üzere Danimarka'da gençlerin dinledikleri dini içerikli müziklerde Arap kökenli veya Arap tarzı beste yapan popüler ilahi sanatçıları ön plana çıkarmaktadır. Danimarka'da D.T.D.V.'nin düzenlediği Türk Din Musikisi konserlerine gençler ilgi göstermemekte Maher Zain gibi popüler ilahi sanatçıları dinlemeyi tercih etmektedirler.

4.4.4. Türklere Ait Vakıf ve Resmi Eğitim Temsilciliklerinden Kaynaklanan Problemler

Danimarka güncel istatistik verilerine göre Türkiye kökenli insan nüfusu 66.517'dir.⁸⁹ Yurtdışında yaşayan Türkiye kökenli insanlara vatandaşlık, kültür, eğitim, din hizmeti gibi konularda yardımcı olmayı hedefleyen Danimarka Türk Büyükelçiliği'ne bağlı Eğitim Müşavirliği ve Din Hizmetleri Müşavirliği gibi birimler bulunmaktadır. Bu birimlerin yanında Türklere ait Danimarka Türk Diyanet Vakfı, Milli Görüş başta olmak üzere birçok vakıf ve sivil toplum kuruluşları Danimarka'da yaşayan Müslümanlara hizmet vermektedir. Bu kurumlar eğitim hizmetleri konusunda Türkiye kökenli vatandaşların özellikle Türkçe dersi ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli ders veya kurslar düzenlemektedir. Fakat kültür sanat ders ve kursları açısından yeterli çaba gösterilmediği göçmenler tarafından dile getirilmektedir. Aynı durum müzik içinde geçerlidir. Danimarka'da son yıllara kadar bireysel müzisyenlerin verdiği özel kurslar dışında Türklere ait vakıf ve STK'larda Türk Müziği'ne dair kurslar verilmemektedir.

Geçmişten günümüze bireysel kurslar Türk Müziği enstrümanlarının tamamını kapsamamaktadır. Genel olarak bağlama, ut, keman gibi kurslar verilmekle birlikte

⁸⁹ <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/befolkning/indvandrere-og-efterkommere>

tambur, ney, kanun gibi enstrümanlar kısa süreli Türkiye’den gelen öğreticiler vasıtasıyla öğretilmektedir.

Özellikle Türk Tasavvuf Musikisine dair bilgi ve repertuar eksikliği Danimarka’da T.T.M.’nin nesillere aktarımı açısından en büyük eksikliklerin başında gelmektedir. İlk nesilden itibaren katılımcılara yönelttiğimiz “Dini musikiye dair bilginiz var mı?” sorusuna katılımcıların %80,80’i “hayır” cevabını vermiş, “evet” cevabını verenler ise T.T.M. ‘nden anladığı arabesk altyapılı “yeşil pop” diye adlandırılan ilahilerdir.

SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Türkiye’den Danimarka’ya 1960’lı yıllardan itibaren başlayan işçi göçü farklı etnik unsurları, inançları, şehirleri konu edinmiştir. Bulundukları coğrafyadan maddi gerekçelerle ayrılan ve kendi kültürlerine tamamen yabancı bir İskandinavya ülkesine göç eden insanlar, göçün tabi bir sonucu olarak kültürel bocalama dönemi geçirmişlerdir. Bu kültürel bocalama döneminde göçmenler müziğin olumlu etkisinden faydalanamamışlardır. Danimarka’ya göç eden ilk neslin büyük bir kısmının müzik ile bağının zayıf olması sonraki nesillere müzik kültürü aktarımındaki en büyük problemdir. Göç, göçmen, sosyal çevre, Türklere ait çeşitli kurum, dernek ve vakıflardan kaynaklanan problemler bölümünde anlatılan sorunlara çözüm önerilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Aileden, geleneksel veya dini müzik kültüründen mahrum olan yeni nesiller için okul çağından itibaren bir Türk Müziği eğitim müfredatı hazırlamak elzemdir. Eğitim Müşavirliği ve Din Hizmetleri Müşavirliği’nin ortak düzenleyeceği müfredat ile Türk Müziği’nin öğretimi ve sevdirmesi adına yeni bir yol haritası belirlenmelidir. Bunun için gerekli müzik mekânları itina ile hazırlanmalı, Türk Müziği enstrümanları eksiksiz olarak tedarik edilmeli ve kurs verecek öğreticiler alanında uzman kişilerden seçilmelidir.
- Özellikle D.T.D.V.’ na bağlı camilerde düzenlenecek kurslarla Türk Müziği’nin nesillere aktarımına katkıda bulunulması oldukça önemlidir. Genellikle kültür derneği olarak faaliyet gösteren Türklere ait dernekler camilerle aynı alan üzerinde veya yakın yerlerde bulunmaktadır. D.T.D.V. eğitim-öğretim programı çerçevesinde 7 yaşından itibaren kursa başlayan çocuklara Türk Din Musikisi müfredatı hazırlayarak Kur’an kursu eğitim-öğretim sezonu içerisinde dini musiki konusunda uzman din görevlileri vasıtasıyla bu dersi verebilir. Ayrıca Türk-kültür dernekleri ile koordineli

alışılarak her dernekte bir müzik odası hazırlanması ve THM, TSM, TDM eserlerinin çocuklarla birlikte meşk usulü ile öğrenilmesi, Türk müziğinin nesillere aktarımı konusunda önemli bir faaliyet olacaktır.

- Arap ilahi sanatçılarının dinlenme oranının yüksek olduğu Danimarka’da yeni neslin Türk Tasavvuf Müziğİ’ne ilgi göstermedikleri tespit edilmiştir. Yeni neslin T.T.M.’ne olan bu ilgisizliğinin sebeplerinden biri de T.T.M.’nde hep dinleyici konumunda olmalarıdır. D.T.D.V. ‘na bağlı bazı camilerde oluşturulan ğrenci koroları bu durumu desteklemektedir. Kur’an kursu öğrencilerinden oluşan ğrenci koroları önemli gün ve gecelerde sahne almaktadır. Korolarda T.T.M. eserleri okuyan öğrencilerin eserleri okumaktan dolayı mutlu oldukları ve eserleri beğendikleri gözlemlenmiştir.
- Yeni neslin T.T.M.’ne ilgisizliklerinin gözlemlenen bir diğer nedeni de eser seçimleridir. Kur’an kursu ğrencilerinin özellikle “Sordum Sarı çiçeğe”, “571’de Bir Güneş Doğdu” gibi basit Türkçe ile bestelenmiş eserler, segāh salat-ı mmiye ve segāh tekbir eserlerine ilgi gösterdikleri tespit edilmiştir. Yirmili yaşlardaki genç neslin ise daha çok şğl eserler dikkatini çekmektedir. Gençlerin bu ilgileri dikkati alınarak kendilerinin de içinde yer alacağı meşk programları düzenlenmesi T.D.M.’ne olan ilgilerini artıracaktır.
- Danimarka ekonomik refah düzeyi yüksek bir ülke olması sebebiyle ocuk eğitiminde ödül yöntemi çok fayda sağlamadığı bunun yerine rekabet odaklı eğitim sisteminin daha yararlı olduğu eğitim kurumlarında deneyimlenmiştir. Bu sebeple Danimarka genelinde büyük bir organizasyonla düzenlenecek bir Türk Tasavvuf Müziğİ yarışması hem ülke genelinde ses getirecek hem de genç kuşakların T.T.M.’ne olan ilgisi artacaktır. Yine bu yarışmada dereceye giren katılımcılara verilecek ödüllerin büyüklüğü de yarışmanın önemini

artıracaktır. Aynı formatta düzenlenecek olan TSM ve THM yarışmaları da Türk Müziği'nin Danimarka'daki geleceği adına önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

AKDOĞAN, Bayram, *Türk Din Musiksinin Anadolu' da Doğuşu ve Tarihi Seyri Hakkında Bazı Mülâhazalar*, XL/V/1 2003, https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000140.

ALGAR, Hamdi, *Nakşibendiyye*, TDV İslam Ansiklopedisi. 32/335-342, İstanbul, 2006.

ASLANBOĞA, Yaşar Kasım; Abdurrezzak Sarıkaya ile röportaj, Danimarka-Glostrup, 08.12.2023.

_____, Yaşar Kasım; Ahmet İhsan Deniz ile röportaj, Danimarka, 21.12.2023.

_____, Yaşar Kasım; Cevdet Döner ile röportaj, Danimarka-Taasturp, 25.12.2023.

_____, Yaşar Kasım; Esat Aytaç ile röportaj, Danimarka-Helsingör, 23.12.2023.

_____, Yaşar Kasım; Metin Demirtaş ile röportaj, Danimarka-Ishøj, 29.04.2024.

_____, Yaşar Kasım; Ömer Kiriş ile röportaj, Danimarka-Aarhus, 26.12.2023.

_____, Yaşar Kasım; Turan Meriç ile röportaj, Danimarka-Ringsted, 11.12.2023.

_____, Yaşar Kasım; Yusuf Çiftci ile röportaj, Danimarka-Rødovre, 03.02.2024.

_____, Yaşar Kasım; Zeki Koçer ile röportaj, Danimarka-Helsingör, 22.12.2023.

AYDIN, Sümeyye - PERŞEMBE, Erkan, *İslami Marş ve Ezgilerde Tarihsel Farklılaşma Sürecinin Dinleyici Yorumları Açısından Değerlendirilmesi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 47 (16 Aralık 2019), 7-43. <https://doi.org/10.17120/omuifd.614811>.

AZAMAT, Nihat, *Kadiriyye*, TDV İslam Ansiklopedisi. 24./131-136. İstanbul, 2001.

BATUK, Cengiz, *Din ve Müzik: Dinler Tarihi Bağlamında Din-Müzik İlişkisine Genel Bir Bakış Denemesi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2013, 45-70.

COŞKUN, Fatih, *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu*, Ali Duymaz (editör), Motif Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012.

ÇAKIR, Ahmet, *Türk Din Musikisi*, Ahmet Hakkı Turabi(editör), Grafiker, Ankara, 2021.

ÇELİK, Celaleddin, *Din Sosyolojisi: El Kitabı*, Niyazi Akyüz - İhsan Çapcıoğlu (editör), Grafiker, Ankara, 2012.

ÇİÇEKLİ, Bülent (editör), *Göç Terimleri Sözlüğü*, Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, Cenevre, 2009.

DABF, *Alevi-Bektaşî İnancının Esasları*, Danimarka, 2008.

ERARSLAN, Kemal, *Ahmed Yesevi*, TDV İslam Ansiklopedisi. C. II., İstanbul, 1989.

ERGÜN, Kemal. *IGMG'nin Geçmişi ve Bugünü*, 03.02.2021, https://www.igmg.org/wp-content/uploads/2021/02/Independent_TR_son.pdf

- EROL, Ayhan, *Popüler Müziği Anlamak, (Kültürel Kimlik Bağlamında Popüler Müzikte Anlam)*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2017.
- FINKELSTEIN, Sidney, *Bir Halkın Müziği: Caz*, Bilim ve Gelecek Kitaplığı, İstanbul, 2009.
- FINKELSTIN, Sidney, *Müzik Neyi Anlatır*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1986.
- FOCK, Eva, *Musik Omkring Os.*, Wilhelm Hansen (editör), Egmont Fonden, 2003.
- GÖNÜL, Mehmet - ALTINTUĞ, Onur, *Dinler ve Musiki*. İstem 24, s. 43-62.
- GÖNÜL, Mehmet - YILDIRIM, Mustafa. *İslam Dininde Musikiye Karşıt Görüşlere Musiki Penceresinden Bir Bakış*, İstem 30, 2017, s. 257-270.
- GÜNGÖR, Nazife, *Sosyokültürel Açından Arabesk Müzik*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1993.
- HALDUN, İbn, *Mukaddime*, C. II.
- JONSSON, Heidi, *Indvand dring i velfærds staten*, Aarhus Universitetforlag, 2018.
- KADERLİ, Zehra, *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu*, Motif Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012.
- KAEMMER, John, *Music in Human Life (Anthropological Perspectives on Music)*, University of Texas Press, USA/Austin, 1993.
- Kaiser-Hansen, Vibeke, “*Social Status Og Statusskift Blandt Tyrkiske Gæstearbejdere, Der Kom Til Randers i Begyndelsen Af 1970’erne*”, *Fortid Og Nutid*. <https://tidsskrift.dk/fortidognutid/article/view/75428>
- Koca, Fatih. *İslam Medeniyetinde Salâ ve Salavat Geleneği*, DİB Yayınları, 3. Basım, Ankara, 2021.
- KÖKSAL, M.Asım, *Peygamaberler Tarihi*, T.D.V. Yayınları, Ankara, 2007.
- KÖPRÜLÜ, Fuad, *Edebiyat Araştırmaları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.
- KUYUCUOĞLU, İsa, *Danimarka'da Müslüman Toplumun Entegrasyon Sürecinde Dinin İşlevi*, Turkish Studies, s. 383-398.
- LERMİOĞLU, Ayten, *Yirmi Altı Bilim Adamın Mevlana Üzerine Araştırmaları*, Ülkü Yayınevi, Konya, 1983.
- MANAP, Çiğdem, *Almanya'daki Türk İşçiler Örneğinde Göç Anlatısının Bir Aracı Olarak Müzik*, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 57, 2022.
- ONAY, Ahmet, *Batı'da Sosyal Çevre ve Din (Danimarka'da Müslüman Türk Toplumu)*. Değerler Eğitimi Dergisi, S. 15, 2017, 139-176.
- ÖĞÜT, Evrim Hikmet, *Müzik Göçmenin Ne İşine Yarar?*, Birikim Dergisi, S. 320, 72-77.
- ÖZCAN, Nuri, *Dini Musiki*, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, C. 9, T.D.V. Yayınları, İstanbul, 1994.
- ÖZCAN, Nuri, *XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Dinî Mûsikî*, Yeni Türkiye Dergisi, S. 10, Osmanlı Özel Sayısı, 1999.

ÖZMEN, Nebile, *Çok Kültürlü Toplumda Sosyal Entegrasyon ve Din*, Çamlıca Yayınları, İstanbul, 2012.

PARLATIR, İsmail vd. *Türkçe Sözlük*. 2 Cilt, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara, 1998.

Richard, Nicolette, *Exploring Klezmer through Fragments of Memory and Identity*. University Of The Witwatersrand, Master, 2007, file:///C:/Users/K%C3%A2s%C4%B1m/Desktop/Master's%20Thesis%20-%20Nicolette%20Richard%20(1).pdf

SAATÇI, Suphi, *Hacı Abidin (Erol) Kerküklü*, Özener Matbaası, İstanbul, 2000.

SARIÇAM, İbrahim, *H. Muhammed ve Evrensel Mesajı*. DİB Yayınları, Ankara, 2012.

SAYIN, Önal - BOSTANCI, Ege Gökür, *Müziğin Toplumsal ve Göstergebilimsel Temelleri*, Ege Eğitim Dergisi, S. 2, 2013, 106-117.

SERİNCİ, Deniz B., *Alevisme*, Mellemgaard, 1. Basım, Danimarka, 2023.

SONGAR, Ayhan, *H. Mevlânâ ve Mûsikîmiz*, Konya, 1987.

ŞENEL, Onur, *Müzik Tercihinin Karmaşık Arka Planı*, 7/30, Journal of International Social Research, s. 213-227.

TIRAMANI, Thea, *Sikh Religious Music in a Migration Context: The Role of Media*, European Journal of Musicology 20/1, 2021, s. 269-290.

TOSUN, Necdet, *Tasavvuf ve Nakşibendilik*, Semerkand Yayınları, 20. Yıl Özel, 2018, s. 84-91.

TURAN, İbrahim, *Cumhuriyet Türkiye'sinde Din Eğitimi Politikaları*, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi 19/2, 30.09.2019, s. 269-292. <https://doi.org/10.33415/daad.486187>

ULUDAĞ, Süleyman, *İslâm ve Musiki*, Dergah Yayınları, 3. Basım, İstanbul, 2020.

UZUN, Mustafa İsmet, *İlahi*, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 22, T.D.V. Yayınları, 2000, s. 64-68.

YILDIRIM, Sunay, *Menzil Nakşiliği Kadın Cemaati Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Adıyaman Örneği*, Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2009.

YİĞİT, İrfan, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Musiki ve Yasaklar*, Dört Mevsim Kitap, 2023.

YÜCEL, Haluk, *Almanya'ya Giden Türk İşçileri ve Müzik Yaşamı*, Akademik Bakış Dergisi 49, 2015.

EK-1: İLK NESİL SORULAR

İLK NESİL SORULAR

1- Adınız-soyadınız:

.....
.....

2- Doğum yeriniz:

.....
.....

3- Doğum tarihiniz:

.....
.....

4- Mesleğiniz:

.....
.....

5- Mezuniyet durumunuz:

.....
.....

6- Medeni haliniz:

.....
.....

7- Çocuğunuz var mı? Varsa sayısı ve yaşları:

.....
.....

8- Danimarka'ya geliş tarihiniz:

.....
.....

9- Danimarka'ya ilk geldiğiniz şehir:

.....
.....

10- Danimarka'da halen yaşamakta olduğunuz şehir:

.....

11- Herhangi bir sanat ile ilgileniyor musunuz? EVET HAYIR

a. EVET ise hangi sanat dalı ile ilgileniyorsunuz?

.....

12- Müziğe karşı ilginiz ne düzeyde?

a. Dinleyiciyim.....

- b. Şarkı-Türkü-İlahi söylüyorum.....
- c. Enstrüman çalıyorum.....
- d. Hem söylüyorum hem çalıyorum
- 13- Ne sıklıkla müzik dinliyorsunuz?

.....

14- Danimarka'ya gelmeden önce dinlediğiniz müzik türleri nelerdi?

- a. Türk Halk Müziği
- b. İlahi
- c. Sanat Müziği
- d. Marş
- e. Pop Müzik
- f. Klasik Batı Müziği
- g. Enstrümental Müzik
- h. Özgün Müzik
- i. Milliyetçi Müzikler

15- Danimarka'ya geldikten sonra hangi türde müzikler dinlediniz?

- a. Türk Halk Müziği
- b. İlahi
- c. Sanat Müziği
- d. Marş
- e. Pop Müzik
- f. Klasik Batı Müziği
- g. Enstrümantal Müzik
- h. Özgün Müzik
- i. Milliyetçi Müzikler

16- Türk müziği makamlarından bildiğiniz bir makam ismi var mıdır? Varsa hangi makam ve bu makamda dinlediğiniz eserler neler ve sanatçılar kimlerdir?

.....
.....

17- Dini musiki hakkında bir bilgiye sahip misiniz?

.....
.....

18- Müziğin İslam'daki yeri hakkında ne düşünüyorsunuz?

a. Haram

b. Helal

19- Bir kadının ilahi söylemesinin dini açıdan herhangi bir sakıncası var mıdır?

.....
.....

20- Dini musiki makamları ile Kur'an tilaveti okunması hakkında ne düşünüyorsunuz?

.....
.....

21- Müzik tercihlerinizde cinsiyetin bir etkisi var mıdır?

a. Erkek sanatçıları dinlerim

b. Bayan sanatçıları dinlerim

c. Tercihlerimi etkilemez

22- Dini değerlerinizin müzik tercihinizde etkisi oldu mu? Bu tercihinizin dinî yaşantınızla bir ilgisi olduğunu düşünüyor musunuz?

.....
.....

23- Siyasi faktörler müzik tercihlerinizi etkiler mi?

.....
.....

24- Milli duygularınız müzik tercihlerinizi etkiler mi?

.....
.....

25- Çevresel faktörler komşu veya akrabaların müziğe bakış açısı sizi etkiler mi?

.....
.....

26- Danimarka'ya ilk geldiğinizde kendi kültürünüze ait müziklere nasıl ulaşıyordunuz?

.....
.....

27- Danimarka'ya geldikten sonra hangi duygulara yönelik müzikler dinlediniz?

a. Vatan hasreti

b. Özlediğim yakınlarım

c. Gurbette yalnızlık duygusu

d. Eğlence kültürü

28- Türkiye’den geldiğiniz bölgeden hafızanızda getirdiğiniz bir türkü, ilahi, kaside, uzun hava vs. var mı? Varsa bizimle paylaşır mısınız? Bu türleri Danimarka’ya geldiğinizde hangi sıklıkla ve hangi ruh hallerinde söylerdiniz?

.....
.....

29- Kendinize ait dini musiki, halk müziği veya sanat müziği tarzında bir beste veya güfte var mı?

.....
.....

30- Dini eğitim aldınız mı? Aldı iseniz ilk kimden aldınız?

.....
.....

31- Danimarka’da ilk defa camilerle iletişiminiz ne zaman oldu?

.....
.....

32- Diyanet Vakfı camileri ile iletişiminiz ne zaman başladı?

.....
.....

33- Diyanet Vakfı Camilerinin kuruluşlarında aktif rol aldınız mı?

.....
.....

34- Danimarka camilerinde dini musiki ile ilgili din görevlilerinden aldığınız herhangi bir eğitim oldu mu? Oldu ise hangi türden bir müzik eğitimi aldınız?

- a. Kur’an okuma
- b. İmamet
- c. Tasavvuf Musiki

35- Camilerimizde herhangi bir musiki faaliyetine katıldınız mı?

- a. Dinleyici olarak
- b. İlahi Söyledim
- c. Kur’an Okudum

36- Camilerimizde Türkiye’den gelen din görevlilerinden öğrendiğiniz ilahi, kaside veya cami musikisine dair bir tür eser oldu mu?

.....

37- Kur’an tilavetinde Arap okuyuşunu mu? İstanbul tavrı (okuyuşunu) mu tercih edersiniz?

.....

38- İlk geldiğiniz günden bugüne değerlendirdiğinizde Danimarka’daki yaşam kültürünün müzik türlerindeki seçimlerinizde etkisi oldu mu?

-
- 39- Herhangi bir sanatçıya ait albüm satın aldınız mı?
-
- 40- Şu an da dinlediğiniz müziklere ulaşım yöntemleriniz nelerdir?
-
- 41- Çocuklarınızdan veya torunlarınızdan herhangi bir sanat ile uğraşan var mı?
-
- 42- Çocuklarınızdan veya torunlarınızdan musiki sanat ile uğraşan var mı?
- a. Enstrüman çalıyor
- i. Hangi enstrüman:
- b. Şarkı-Türkü-İlahi Söylüyor
- i. Hangi musiki formu:
- 43- Çocuklarınız musiki eğitimi aldıysa nerede ve kimden aldı?
-
- 44- Camideki din eğitimi faaliyetleri içerisinde çocuklarınıza-torunlarınıza herhangi bir musiki eğitimi veriliyor mu?
-
-
- 45- Çocuklarınıza-torunlarınıza Anadolu'ya ait müzikleri dinlemeleri konusunda tavsiyeleriniz, teşvikleriniz oluyor mu?
-
- 46- Çocuklarınızın-torunlarınızın hayatında geleceğe dair musiki ile alakalı temennileriniz veya endişeleriniz var mı?
-
- 47- Türkler dışında yabancı arkadaşlarınızdan hiç dini bir müzik dinlediniz mi? Bu kişi dinlediyseniz hangi dine mensup?
-
- 48- Hiç kiliseye gittiniz mi? kilise müzikleri dinlediniz mi?
-
- 49- En çok dinlediğiniz 3 eser ismi söyler misiniz?
-
-
-
- 50- Eklemek istediğiniz başka bir not var mı?

.....

.....

İKİNCİ NESİL SORULAR

1- Adınız-soyadınız:

.....

2- Doğum yeriniz:

.....

3- Doğum tarihiniz:

.....

4- Mesleğiniz:

.....

5- Mezuniyet durumunuz:

.....

6- Medeni haliniz nedir?

.....

7- Çocuğunuz var mı? Varsa sayısı ve yaşları nelerdir?

.....

8- Danimarka'ya geliş tarihiniz:

.....

9- Danimarka'ya ilk geldiğiniz şehir:

.....

10- Danimarka'da halen yaşamakta olduğunuz şehir:

.....

11- Herhangi bir sanat ile ilgileniyor musunuz? EVET HAYIR

a. EVET ise hangi sanat dalı ile ilgileniyorsunuz?

.....

12- Müziğe karşı ilginiz ne düzeyde?

a. Dinleyiciyim.....

b. Şarkı-türkü-ilahi söylüyorum

c. Enstrüman çalıyorum

d. Hem söylüyorum hem çalıyorum

- 13- Ne sıklıkla müzik dinliyorsunuz?
.....
- 14- Konser, müzikal gibi müzik etkinliklerine ne sıklıkla katılırsınız?
.....
- 15- Danimarka'ya gelmeden önce dinlediğiniz müzik türleri nelerdi?
- a. Türkü
 - b. İlahi
 - c. Sanat Müziği
- 16- Danimarka'ya geldikten sonra hangi türde müzikler dinlediniz?
- a. Türkü
 - b. İlahi
 - c. Sanat Müziği
- 17- Dini değerlerinizin müzik tercihlerinizde etkisi oldu mu? Oldu ise açıkla mısınız?
.....
- 18- Siyasi faktörler müzik tercihlerinizi etkiler mi?
.....
- 19- Milli duygularınız müzik tercihlerinizi etkiler mi?
.....
- 20- Çevresel faktörler komşu veya akrabaların müziğe bakış açısı sizi etkiler mi?
.....
- 21- Danimarka'ya ilk geldiğinizde kendi kültürünüze ait müziklere nasıl ulaşıyordunuz?
.....
- 22- Müzikler Danimarka'ya geldikten sonra hangi duygulara yönelik dinlediniz
- a. Vatan hasreti
 - b. Özlediğim yakınlarım
 - c. Gurbette yalnızlık duygusu
 - d. Eğlence kültürü
- 23- Herhangi bir sanatçıya ait albüm satın aldınız mı?
.....
- 24- Müziğin İslam'daki yeri hakkında ne düşünüyorsunuz?
- a. Haram
 - b. Helal

- 25- Müzik tercihlerinizde cinsiyetin bir etkisi var mıdır?
- Erkek sanatçıları dinlerim
 - Bayan sanatçıları dinlerim
 - Tercihlerimi etkilemez
- 26- Bir kadının ilahi söylemesinin dini açıdan herhangi bir sakıncası var mıdır?
-
- 27- Dini eğitim aldınız mı? Aldı iseniz ilk kimden aldınız?
-
- 28- Danimarka’da ilk defa camilerle iletişiminiz ne zaman oldu?
-
- 29- Diyanet Vakfı camileri ile iletişiminiz ne zaman başladı?
-
- 30- Diyanet Vakfı Camilerinin kuruluşlarında aktif rol aldınız mı?
-
- 31- Danimarka camilerinde dini musiki ile ilgili din görevlilerinden aldığınız herhangi bir eğitim oldu mu? Oldu ise hangi türden bir müzik eğitimi aldınız?
- Kur’an Okuma
 - İmamet
 - Tasavvuf Musiki
- 32- Camilerimizde herhangi bir musiki faaliyetine katıldınız mı?
- Dinleyici olarak
 - İlahi söyledim
 - Kur’an okudum
- 33- Dini musiki ile ilgili bilgiye sahip misiniz?
-
- 34- İlk geldiğiniz günden bugüne değerlendirdiğinizde Danimarka’daki yaşam kültürünün müzik türlerindeki seçimlerinizde etkisi oldu mu?
-
- 35- Şu anda dinlediğiniz müziklere ulaşım yöntemleriniz nelerdir?
-
- 36- Çocuklarınızdan – Torunlarınızdan herhangi bir sanat ile uğraşan var mı?
-
- 37- Çocuklarınızdan – Torunlarınızdan musiki sanatı ile uğraşan var mı?
- Enstrüman çalıyor

- i. Hangi enstrüman
- b. Şarkı-Türkü-İlahi Söylüyor
- i. Hangi musiki formu:
- 38- Çocuklarınız musiki eğitimi aldıysa nereden ve kimden aldı?
.....
- 39- Camideki din eğitimi faaliyetleri içerisinde çocuklarınıza-torunlarınıza herhangi bir musiki eğitimi veriliyor mu?
.....
- 40- Çocuklarınızın-torunlarınızın hayatında geleceğe dair musiki ile alakalı temennileriniz veya endişeleriniz var mı?
.....
- 41- En çok dinlediğiniz 3 eser ismi söyler misiniz?
.....
.....
.....
- 42- Kendinize ait güfte veya besteniz var mı? Varsa bizimle paylaşabilir misiniz?
.....
- 43- Musiki makamları ile Kur'an tilaveti okunması hakkında ne düşünüyorsunuz?
.....
- 44- Kur'an tilavetinde Arap okuyuşunu mu? İstanbul tavrı (okuyuşunu) mu tercih edersiniz?
.....
- 45- Türk müziği makamlarından bildiğiniz bir makam ismi var mıdır? Varsa hangi makam ve bu makamda dinlediğiniz eserler neler ve sanatçılar kimlerdir?
.....
- 46- Türkler dışında yabancı arkadaşlarınızdan hiç dini bir müzik dinlediniz mi? Bu kişi dinlediyseniz hangi dine mensup?
.....
- 47- Hiç kiliseye gittiniz mi? kilise müzikleri dinlediniz mi?
.....
- 48- Eklemek istediğiniz başka bir not var mı?
.....

ÜÇÜNCÜ NESİL SORULAR

1- Adınız-soyadınız:

.....

2- Doğum yeriniz:

.....

3- Doğum tarihiniz:

.....

4- Mesleğiniz:

.....

5- Mezuniyet durumunuz:

.....

6- Medeni haliniz nedir?

.....

7- Çocuğunuz var mı? Varsa sayısı ve yaşları nelerdir?

.....

8- Danimarka'da halen yaşamakta olduğunuz şehir:

.....

9- Herhangi bir sanat ile ilgileniyor musunuz? EVET HAYIR

a. EVET ise hangi sanat dalı ile ilgileniyorsunuz?

.....

10- Müziğe karşı ilginiz ne düzeyde?

a. Dinleyiciyim.....

b. Şarkı-Türkü-İlahi söylüyorum.....

c. Enstrüman çalıyorum

d. Hem söylüyorum hem çalıyorum

11- Ne sıklıkla müzik dinliyorsunuz?.....

12- Konser, müzikal gibi müzik etkinliklerine ne sıklıkla katılırsınız?.....

13- Danimarka'da dinlediğiniz müzik türleri nelerdir?

a. Türkü

b. İlahi

c. Sanat Müziği

d. Marş

- e. Pop Müzik
 - f. Klasik Batı Müziği
 - g. Enstrümental Müzik
 - h. Özgün Müzik
 - i. Milliyetçi Müzikler
- 14- Müziğin İslam'daki yeri hakkında ne düşünüyorsunuz?
- a. Helal
 - b. Haram
 - c. Helal veya haram olması içeriğine göre değişir
 - d. Bilгим yok
- 15- Dini değerlerinizin müzik tercihlerinizde etkisi oldu mu? Oldu ise açıkla mısınız?
-
- 16- Siyasi faktörler müzik tercihlerinizi etkiler mi?
-
- 17- Milli duygularınız müzik tercihlerinizi etkiler mi?
-
- 18- Çevresel faktörler arkadaş, komşu veya akrabaların müziğe bakış açısı sizi etkiler mi?
-
- 19- Sosyal medyanın müzik tercihleriniz üzerinde etkisi var mıdır?
-
- 20- Müzik tercihlerinizde cinsiyetin bir etkisi var mıdır?
- a. Erkek sanatçıları dinlerim
 - b. Bayan sanatçıları dinlerim
 - c. Tercihlerimi etkilemez
- 21- Danimarka'da kendi kültürünüze ait müziklere nasıl ulaşıyorsunuz?
-
- 22- Danimarka'da hangi duygulara yönelik müzikler dinlersiniz?
- a. Vatan hasreti
 - b. Özlediğim yakınlarım
 - c. Gurbette yalnızlık duygusu
 - d. Eğlence kültürü
- 23- Dini eğitim aldınız mı? Aldı iseniz ilk kimden aldınız?

.....

24- Daha önce hiç Kur'an tilaveti dinlediniz mi?

- a. Evet
- b. Hayır

25- Dini musiki ile ilgili bilgiye sahip misiniz?

.....

26- Danimarka'da ilk defa camilerle iletişiminiz ne zaman oldu?

.....

27- Diyanet Vakfı camileri ile iletişiminiz ne zaman başladı?

.....

28- Diyanet Vakfı Camilerine üyeliğiniz var mıdır?

.....

29- Danimarka camilerinde dini musiki ile ilgili din görevlilerinden aldığınız herhangi bir eğitim oldu mu? Oldu ise hangi türden bir müzik eğitimi aldınız?

- a. Kur'an-ı Kerimi Güzel Okuma
- b. İmamet
- c. Tasavvuf Musiki

30- Camilerimizde herhangi bir musiki faaliyetine katıldınız mı?

- a. Dinleyici olarak
- b. İlahi söyledim
- c. Kur'an okudum

31- Bir kadının ilahi söylemesi veya Kur'an okumasının dini açıdan herhangi bir sakıncası var mıdır? Var ise nedenini söyler misiniz?

- a. Var
 - b. Yok
 - c. Bilgim yok
-

32- Güncel yaşam içerisinde değerlendirdiğinizde Danimarka'daki yaşam kültürünün müzik türlerindeki seçimlerinizde etkisi oldu mu?

.....

33- Aile bireylerinden herhangi bir sanat ile uğraşan var mı?

.....

34- Aile bireylerinizden musiki sanat ile uğraşan var mı?

- a. Enstrüman çalıyor

- i. Hangi enstrüman
- b. Şarkı-Türkü-İlahi Söylüyor
- i. Hangi musiki formu:
- 35- Musiki eğitimi aldığınız nereden ve kimden aldınız?
.....
- 36- Türk müziği makamlarından bildiğiniz bir makam ismi var mıdır? Varsa hangi makam ve bu makamda dinlediğiniz eserler neler ve sanatçılar kimlerdir?
.....
- 37- En çok dinlediğiniz 3 eser ismi söyleyebilirsiniz?
.....
.....
.....
- 38- Herhangi bir dijital müzik platformuna üye misiniz?
a. Evet
b. Hayır
- 39- Dijital müzik platformlarında dini müzik yapan dinlediğiniz sanatçılar var mıdır? Varsa kimlerdir?
.....
- 40- Türkler dışında yabancı arkadaşlarınızdan hiç dini bir müzik dinlediniz mi? Bu kişi dinlediyseniz hangi dine mensup?
.....
- 41- Hiç kiliseye gittiniz mi? Kilise müzikleri dinlediniz mi?
.....
- 42- Kur'an tilavetinde Arap okuyuşunu mu? İstanbul tavrı (okuyuşunu) mu tercih edersiniz?
.....
- 43- Herhangi bir sanatçıya ait albüm satın aldınız mı?
.....
- 44- Ekleme istediğiniz başka bir not var mı?
.....

DÖRDÜNCÜ NESİL SORULAR

1- Adınız-soyadınız:

.....

2- Doğum yeriniz:

.....

3- Doğum tarihiniz:

.....

4- Danimarka’da halen yaşamakta olduğunuz şehir:

.....

5- Müziği seviyor musun? EVET HAYIR

a. EVET ise hangi sanat dalı ile ilgileniyorsunuz?

.....

6- Müziğe karşı ilginiz ne düzeyde?

a. Dinleyiciyim.....

b. Şarkı-Türkü-İlahi söylüyorum

c. Enstrüman çalıyorum

d. Hem söylüyorum hem çalıyorum

7- Ne sıklıkla müzik dinliyorsun?

.....

8- Konsere gidiyor musun?

.....

9- Okulda veya özel olarak müzik dersi alıyor musun?

.....

10- En çok dinlediğin 3 şarkıyı söyler misin?

.....

11- Bildiğin ilahi var mı? Varsa ismini söyler misin?

.....

12- İstiklal Marşı’nı biliyor musun? Okuyabilir misin?

.....

13- Annen veya baban evde nasıl müzikler dinliyor?

.....

14- İnternette müzik dinliyor musun?

.....

- 15- Okulda Türkçe şarkı söyler misin? Hayırsa sebebini söyler misin?
.....
- 16- Okulda müzik kulübüne üye misin?
.....
- 17- Camiye gidiyor musun?
.....
- 18- Camiye ilk defa kiminle gittin?
.....
- 19- Camiye ilk gittiğinde neler hissettin?
.....
- 20- Camide hocanız size ilahi öğretiyor mu?
.....
- 21- İlahi okumayı ya da dinlemeyi seviyor musun? Okurken ya da dinlerken neler hissediyorsun?
.....
- 22- Camilerimizde herhangi bir musiki faaliyetine katıldınız mı?
a. Dinleyici olarak
b. İlahi Söyledim
c. Kur'an Okudum
- 23- Güncel yaşam içerisinde değerlendirdiğinizde Danimarka'daki yaşam kültürünün müzik türlerindeki seçimlerinizde etkisi oldu mu?
.....
- 24- Şu anda dinlediğiniz müziklere ulaşım yöntemleriniz nelerdir?
.....
- 25- Aile bireylerinden herhangi bir sanat ile uğraşan var mı?
.....
- 26- Aile bireylerinizden musiki sanat ile uğraşan var mı?
a. Enstrüman çalıyor
i. Hangi enstrüman
b. Şarkı-Türkü-İlahi söylüyor
i. Hangi musiki formu:
- 27- Musiki eğitimi adlıysanız nerede ve kimden aldı?
.....
- 28- En çok dinlediğiniz 3 eser ismi söyler mi?

-
-
-
- 29- Her gün müzik dinler misin?
-
- 30- Evde annen baban ya da deden türkü veya ilahi söyler mi?
-
- 31- Daha önce hiç Kur'an tilaveti dinledin mi?
-
- 32- Kur'an tilavetinde Arap okuyuşunu mu? İstanbul tavrı (okuyuşunu) mu tercih edersin?
-
- 33- Herhangi bir dijital müzik platformuna üye misin?
-
- 34- Dijital müzik platformlarında dini müzik yapan dinlediğin sanatçılar var mıdır? Varsa kimlerdir?
-
- 35- Dini musiki ile ilgili bilgiye sahip misin?
-
- 36- Türk müziği makamlarından bildiğin bir makam ismi var mıdır? Varsa hangi makam ve bu makamda dinlediğin eserler neler ve sanatçılar kimlerdir?
-
- 37- Türkler dışında yabancı arkadaşlarınızdan hiç dini bir müzik dinledin mi? Bu kişi dinlediysen hangi dine mensup?
-
- 38- Hiç kiliseye gittiniz mi? Kilise müzikleri dinledin mi?
-
- 39- Eklemek istediğin bir not var mı?
-

EK-2: AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Araştırma Adı: “Danimarka’daki Türkiyeli İnsan Varlığının Müzik Birikimi ve Bunun Kuşaklararası Etkileşim Boyutu”

Sayın gönüllü,

Yüksek Lisans Tezi/Bireysel Araştırma Projesi kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir.

Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.

Bilgilendirme ve Güvence Bölümü:

Sayın Katılımcı;

Bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da başladıktan sonra yarıda bırakabilirsiniz. Bu araştırmanın sonuçları bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

Onay Bölümü:

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım.

Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

İmza/Tarih

İmza/Tarih

Gönüllünün Adı/Soyadı

Araştırmacının Adı/Soyadı

EK-3: ETİK KURUL RAPORU

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : 85434274-050.04.04 / 1150395
Konu : Etik Kurul Kararı Hakkında

10.11.2023

Sayın Yaşar Kasım ASLANBOĞA

İlgi: 05/10/2023 tarihli başvurunuz.

“Danimarka’daki Türkiyeli İnsan Varlığının Müzik Birikimi ve Bunun Kuşaklararası Etkileşim Boyutu” başlıklı teziniz ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 30/10/2023 tarihli toplantısında alınan 24/209 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

EKLER:
Karar Örneği (1 sayfa)

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 30/10/2023
Toplantı Sayısı : 24
Karar Sayısı : 209

209- Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Öğr. Üyesi **Doç. Dr. Fatih KOCA**'nın danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi **Yaşar Kasım ASLANBOĞA**'nın "Danimarka'daki Türkiyeli İnsan Varlığının Müzik Birikimi ve Bunun Kuşaklararası Etkileşim Boyutu" başlıklı tezi ile ilgili 05/10/2023 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Öğr. Üyesi **Doç. Dr. Fatih KOCA**'nın danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi **Yaşar Kasım ASLANBOĞA**'nın "Danimarka'daki Türkiyeli İnsan Varlığının Müzik Birikimi ve Bunun Kuşaklararası Etkileşim Boyutu" başlıklı tezi ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ÖZET

Göç ve dini musikinin etkileşim boyutu, ortaya çıkan yeni eserler ve nesillere aktarımı açısından araştırılması gereken önemli bir konudur. Çalışmamızda bu önemli konuyu bir İskandinavya ülkesi olan Danimarka özelinde inceledik. Genelden özele bir araştırma metodu tercih ederek giriş bölümünde göç ve müzik konusunu daha sonra ise göç ve dini müzik arasındaki ilişkiyi farklı dinler bağlamında inceledik. Çalışmamızın ana merkezinde ise 1960'lı yılların sonlarından itibaren Türkiye'den Danimarka'ya çeşitli nedenlerle başlayan göçün, dini musiki geleneğimize olan etkilerini araştırdık. Dini musiki repertuvarımıza yeni eserler kazandırmak için çeşitli mekânlarda okunan özgün ilahileri notaya aldık. Göçün müziğe, özellikle dini musikimize olan etkilerini grafiklerle belgeledik. Araştırmamız neticesinde Danimarka'daki dini musiki geleneğimizin bugünü ve geleceği adına genel olarak şu sonuca vardık:

Kadiri ve Menzil cemaatine ait dergâhların dini musiki geleneğimizin devamı ve nesillere aktarımı açısından önemi büyüktür. Cemaatin temel dinamiklerine olan muhabbetle yazılmış veya bestelenmiş ilahiler dergâhlarda bendir eşliğinde okunmakta ve yeni nesle usta-çırak ilişkisi ile aktarılmaktadır. Danimarka Türk Diyanet Vakfı'nın ise son yıllarda İslam Sanatları kurslarını ve çeşitli dini musiki etkinliklerini artırdığı gözlenmektedir. Dini musiki mirasımızın Türkiye eliyle korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından Danimarka Türk Diyanet Vakfı'na gün geçtikçe artan bir sorumluluk düşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Müzik, Dini Müzik, Danimarka, Nesil.

ABSTRACT

The interaction dimension of migration and religious music is an important issue that needs to be researched in terms of new works and their transmission to generations. In our study, we examined this important issue specifically in Denmark, a Scandinavian country. By choosing a research method from general to specific, we examined the subject of migration and music in the introduction, and then the relationship between migration and religious music in the context of different religions. At the main center of our study, we investigated the effects of the migration from Turkey to Denmark, which started for various reasons since the late 1960s, on our religious music tradition. In order to add new works to our religious music repertoire, we notated original hymns sung in various venues. We documented the effects of migration on music, especially religious music, with graphics. As a result of our research, we have come to the following general conclusion for the present and future of our religious music tradition in Denmark:

The lodges belonging to the Kadiri and Menzil communities are of great importance in terms of the continuation of our religious music tradition and its transmission to generations. Hymns written or composed with a love for the basic dynamics of the community are sung to the accompaniment of bendir in dervish lodges and are passed on to the new generation through the master-apprentice relationship. It is observed that the Danish Turkish Religious Foundation has increased its Islamic Arts courses and various religious music events in recent years. The Danish Turkish Religious Foundation has an increasing responsibility in terms of preserving our religious musical heritage by Turkey and passing it on to future generations.

Key Words: Immigration, Music, Religious Music, Denmark, Generation.